

דברי הכנסת

הישיבה השישים-ושלוש של הכנסת השלוש-עשרה

יום רביעי, י"ט בשבט התשנ"ג (10 בפברואר 1993)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:02

תוכן העניינים

שאלות בעל-פה

שכר מינימום

שליחת חיילי צה"ל לעקירת נטיות

צהבת זיהומית בעיירה אופקים

הצעת חוק מס מקביל (תיקון – שוויון בין המינים), התשנ"ג–1992

(הצעת חברת הכנסת ל' לבנת)

הצעות לסדר-היום

אבטלה בערי ובעיירות פיתוח

הצעה לסדר-היום

אפליה ועיכוב בקידום בצה"ל בשל נטיות מיניות

הצעה לסדר-היום

פרויקט נעל"ה

הצעות לסדר-היום דין-וחשבון משרד החוץ האמריקני לזכויות האדם בשטחים

הצעה לסדר-היום

הבקשה להסגרת הזוג ראובן ורחל מנינג

הצעות לסדר-היום

עשר שנים לרצח אמיל גרינצווייג, זיכרוננו לברכה

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

שאלות בעל-פה

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני פותח בזאת את ישיבת הכנסת, יום רביעי, י"ט בשבט התשנ"ג, 10 בפברואר 1993.

אנחנו מתחילים בסדר-היום שלנו. שרת העבודה והרווחה, הגברת אורה נמיר, תשיב על שאלתא בעל-פה מס' 109 מאת חבר הכנסת יעקב שמאי, בנושא: שכר מינימום. חבר הכנסת שמאי, בבקשה.

שכר מינימום

יעקב שמאי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, גברתי השרה, מנתונים שפורסמו באמצעי התקשורת, המתייחסים להשוואת נתונים על שכר המינימום של המוסד לביטוח לאומי עם הנתונים של מינהל הכנסות המדינה, עולה כי ההכנסה הממוצעת של נישום שכיר בארבעת העשירונים התחתונים היא מתחת לשכר המינימום הקבוע בחוק. יוצא אפוא, ש-20% מן השכירים שעבדו עבודה מלאה השתכרו מתחת לשכר המינימום. עוד נמסר בשם שרת העבודה והרווחה, כי "למעלה מ-25% של משפחות השכירים מקבלים שכר נמוך מקו העוני".

ברצוני לשאול:

1. האם הנתונים האלה נכונים?
2. מה ייעשה על מנת לאכוף את חוק שכר המינימום?
3. כיצד תועלה רמת שכר המינימום?
4. מדוע אין אוכפים את חוק שכר המינימום על מעסיקים המפירים את החוק?

היו"ר ש' וייס:

אני מודה לך מאוד, חבר הכנסת שמאי. גברתי השרה, בבקשה.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מתכבדת להשיב לחבר הכנסת יעקב שמאי על השאילתא שלו. ידידי חבר הכנסת שמאי, אני רוצה להמציא בפניך את הנתונים כפי שהצלחתי לרכז אותם הבוקר מהמוסד לביטוח לאומי.

לצערנו הרב, אין כיום במערכות המידע במדינה נתונים שיכולים להצביע על מספר העובדים המשתכרים בגובה שכר המינימום. נתוני מינהל הכנסות המדינה והמוסד לביטוח לאומי המציגים התפלגויות של העובדים על-פי גובה השכר אינם רגישים דיים כדי לנתח את הסיבות לרמת הכנסה זו. ניתן לומר בוודאות, שחלק ניכר ממקבלי השכר הנמוך הם עובדים בעבודה חלקית; לכן שכרם יחסי לשיעור חלקיות המשרה. אין בכך כדי להצביע על שכר בסיסי בגובה שכר מינימום או נמוך ממנו.

על-פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מספר המועסקים בעבודה חלקית בשנת 1990 היה כ-435,000, מהם 314,000 העובדים דרך קבע בעבודה חלקית. מתוך כמיליון וחצי עובדים, שיעור העובדים בעבודה חלקית מגיע לכדי 29%. מופרכים אומדנים שונים על מספר מקבלי שכר מינימום, שנעים בין 100,000 ל-250,000 עובדים. אומדן גולמי שנערך על-ידי המוסד לביטוח לאומי לגבי אנשים שעובדים משרה מלאה מראה, כי ל-110,000 שכירים יש שכר נמוך משכר המינימום.

אשר לתחולת עוני בשיעור של 25% בקרב השכירים, כמוצג בשאילתא שהוצגה על-ידך – אדוני היושב-ראש, אני מבקשת, מאחר שמדובר בנתונים שהם מאוד לא בהירים, בדקתי מאוד בקפידה, ואבקשך לאפשר לי להשיב.

היו"ר ש' וייס:

בבקשה.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

נתונים אלה אינם נכונים. שיעור המשפחות העניות בקרב השכירים, על-פי הכנסתן הכללית, הינו כ-13.1%, ולאחר המיסוי ותשלום קצבאות הביטוח הלאומי יורד שיעור המשפחות העניות לכדי 6.6% בקרב השכירים. דהיינו, תשלומי ההעברה והמסים מורידים את תחולת העוני בקרב שכירים לכמחצית.

1. אשר לחלקן – וזו היתה השאלה, ואולי משהו בנתונים לא התיישר – של קבוצות ספציפיות באוכלוסייה הענייה, הנתון הוא שמכלל 152,000 המשפחות החיות מתחת לקו העוני – 27.9% הן

משפחות של שכירים. והממצא החמור בכך, חבר הכנסת שמאי, הוא שזה נתון לאחר תשלומי העברה ומסים.

2. יש היום במשרד שישה תקנים לאכיפת חוק שכר מינימום. בשוק עבודה חופשי, כפי שנהוג היום במשק, אין שום אפשרות ושום סיכוי לאכוף בצוות מצומצם זה את שכר המינימום. לכן ביקשתי מהיועץ המשפטי של משרד העבודה והרווחה להציע לי מעמד חוקי לגופים נוספים שיהיו רשאים לסייע באכיפת חוק שכר מינימום.

3. בשבועות הקרובים עומד שכר המינימום להתעדכן פעמיים. בימים הקרובים יעודכן שכר המינימום לאחר חתימת הסכם תוספת הווקר, ובאפריל יעודכן השכר על-פי המדד, כפי שקבענו בחוק שכר מינימום.

נוסף על האמור, הקמתי בימים אלה ועדת מומחים, בראשות פרופסור אברהם פרידמן, לבחינת נושאי השכר ומרכיביו במשק. הוועדה תבחן, בין השאר – ואני יודעת שיהיה לי ויכוח נוקב על כך עם חברי בממשלה – במיוחד את נושא שכר המינימום.

4. דומני שהשבתי על כך, חבר הכנסת שמאי, בתשובתי על שאלה 2. תודה.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת שמאי, עכשיו אולי לא תשאל שאלה, כי השרה כבר ענתה על הכול, אלא תגיד משהו. יש לך שתי דקות. אחריו – חברי הכנסת אבי יחזקאל ודוד מנע.

יעקב שמאי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, גברתי השרה, לגבי התשובה של "אין מידע" – התשובה מוזרה, אני חייב לומר. מה זה אין מידע? כל מעסיק חייב לדווח למוסד לביטוח לאומי על ההכנסה ועל המשכורות שהוא משלם. במוסד לביטוח לאומי חייב להיות מאגר אינפורמציה אמיתי ומדויק של כלל העובדים ורמת שכרם. גם לגבי רמת חלקיות המשרה – היא חייבת להיות יחסית בהתאם לשכר המינימום.

גברתי השרה, למעלה משישה חודשים יש ממשלה חדשה בישראל. אתם, חברייך, ראש הממשלה, דיברתם על כך שיש עניים. הצגת לנו נתון, שבעצם מספר העניים קטן בגלל תשלומי ההעברה שהם מקבלים. אני רוצה לשאול שאלה ספציפית וישירה: גברתי השרה, בסמכותך, בסמכות משרדך, להגיש תביעות משפטיות על הלנת שכר. מדוע אינך עושה זאת?

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת אבי יחזקאל, ואחריו – חבר הכנסת דוד מנע; דקה לכל אחד.

אברהם יחזקאל (העבודה):

גברתי השרה, אני מברך אותך על המהלכים שאת עושה מאז כניסתך לתפקיד בנושא שכר המינימום. אבל הייתי מאוד מבקש לדעת מה הן בדיוק נקודות המחלוקת – כי זה גם נשמע בתקשורת – בין, בין תפיסתך, לבין תפיסת שר האוצר בנושא שכר המינימום, היכולת שלו לצמוח ולעלות. נדמה לי שהוא מעיד על גישה אחרת. הייתי מאוד מבקש ממך לעמוד על השוני וההבדל.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת דוד מנע, בבקשה.

דוד מנע (הליכוד):

גברתי השרה, ציינת גופים אחרים שיאכפו את חוק שכר מינימום. מי הם הגופים האחרים? למי כוונתך?

דבר שני. אני מבקש לדעת, כמה תביעות הוגשו בגין שכר מינימום בשנה האחרונה? מה בדבר איוש התקנים לגבי המפקחים על שכר מינימום? והאם את צופה שבשנה הקרובה יגדל מספר התביעות בגין שכר מינימום, לפי כל התוכניות שלך?

אני קורא לך לשים לב היום למה שקורה במשרד האוצר, כי אני מעריך ויודע, שמנסים לבשל איזה תבשיל, לפגוע בשכר המינימום. ואני יודע עד כמה את נלחמת בקדנציה הקודמת בעד החוק החשוב הזה. מה עושים כדי למנוע בכלל שיבוא לדיון כל שינוי בנושא הזה?

היו"ר ש' וייס:

גברתי השרה, את צריכה להשתדל מאוד לענות על הכול בשתי דקות. אלה המגבלות של השאלות.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

חבר הכנסת שמאי, כשקראתי הבוקר את תשובת המשרד וראיתי שאין מידע, וחלוקים על המידע, קראתי אלי אדם שאתה מכיר ומוקיר כמוני, שלמה כהן. הוא בא למשרדי, ישבנו, בדקנו. על-פי התשובה הזאת, שגם אותי היא אינה משביעה רצון, אני אנחה את המוסד לביטוח לאומי, כדי שיהיה מידע מדויק יותר על כל הנושא של התפלגות השכירים במשק.

אשר לתביעות המשפטיות, אתה שאלת על הלנת שכר, אבל התכוונת כנראה לשכר המינימום.

יעקב שמאי (הליכוד):

התכוונתי לכך, שאם משלמים פחות משכר המינימום, כל שקל פחות זה הלנת שכר.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

בתשובתי על שאלה זו אענה כבר גם על חלק מהשאלה של חבר הכנסת מנע. השנה הוגשו 500 תביעות על הלנת שכר. אנחנו יודעים, הרי היינו בכל הדיונים האלה בוועדת העבודה והרווחה; אני מודה, אני חמישה שבועות בלבד שרת העבודה והרווחה – – –

יעקב שמאי (הליכוד):

ברשותך, גברתי, כוונתי היתה, שאם משלמים פחות משכר המינימום, הרי כל שקל פחות הוא שקל שמזמין תביעה על הלנת שכר.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת שמאי, זה התחיל כשאלתא וזה הופך להצעה לסדר-היום. כבר עברנו את הזמן בשש דקות.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

חבר הכנסת שמאי, רק כדי לאכוף את חוק שכר המינימום צריך שוטר או פקח על כל מקום עבודה. ואתה יודע כמה עשרות אלפי מקומות עבודה יש בארץ.

אשר לשאלתו של חבר הכנסת אבי יחזקאל – זו שאלה עתיקת-יומין. היו חברים בממשלות ישראל, בכלל זה בממשלת האחדות הלאומית, שחלקו והתנגדו לחקיקת חוק שכר מינימום. אם אני שומעת מחברי בממשלה, שהם מתנגדים לעבודות יזומות משום ששכרן שכר מינימום, ושכר המינימום הוא שכר נמוך, המסקנה העולה מהאמירה הזאת היא, שאנחנו חייבים להעלות את השכר. ועצם העובדה ש-28% מקרב המשפחות העניות במדינת ישראל הן משפחות של שכירים, אחרי שהן מקבלות הבטחת הכנסה או השלמת הכנסה – פירושן של דבר, שאם לא נעלה ב-100-200 שקלים, אינני מדברת על יותר, את שכר המינימום, מספר העניים במדינת ישראל ילך ויגדל.

לשאלתנו האחרונה של חבר הכנסת מנע – הגופים האחרים שאני מתכוונת אליהם, בתוכם גם שירות התעסוקה. אני חושבת ששירות התעסוקה הוא כלי שיש לו קשר הדוק מאוד עם המעסיקים, ואנחנו נצטרך למצוא דרך חוקית להטיל את התפקיד הזה גם על שירות התעסוקה.

לגבי תקנים, חבר הכנסת מנע, אינני מאמינה, שאם נוסיף עשרה או 15 תקנים במשרד העבודה והרווחה לאכיפת חוק שכר מינימום, המצב ישתנה מהותית. לכן, הדרך שלי היא בראש ובראשונה מתן סמכויות לגופים אחרים, שקשורים במשרד העבודה והרווחה וכפופים לשרה – מאשר להוסיף עוד תקנים.

לגבי השאלה, האם מספר התביעות יגדל, אני צופה שהוא יגדל.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה לשרה. בהתחשב בעובדה שהמשרד היה שנים ללא שר, אפשרתי לשרת העבודה והרווחה לענות בשביל שנתיים. אבל זה גם נושא כבד מאוד, לכן הארכנו קצת.

השר חיים רמון ישיב על שאילתא בעל-פה מס' 112, שהוגשה לשר הביטחון, מאת חבר הכנסת משה פלד, בנושא: שליחת חיילי צה"ל לעקירת נטיעות. בבקשה, חבר הכנסת פלד.

שליחת חיילי צה"ל לעקירת נטיעות

משה פלד (צומת):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, נטיעות ט"ו בשבט השנה התבצעו גם על אדמות המדינה ביש"ע. למרות העובדה שעתידין של אדמות המדינה הללו עדיין לא השתנה, נשלחו חיילי צה"ל, על-פי צו של אלוף הפיקוד, לעקור את השתילים הרכים.

רצוני לשאול:

1. האם ניתנה הוראת העקירה על-ידך? – הכוונה לשר הביטחון.
2. האם תסכים לעכב או אפילו להסיר את הוראת העקירה הזאת?
3. האם חיילי צה"ל נשלחים גם לעקור שתילי עצים של ערבים ולהרוס בנייה בלתי חוקית ערבית?

היו"ר ש' וייס:

אדוני השר, בבקשה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

כל הזמן הורסים לערבים בתים ועוקרים להם עצים.

יוסף בא-גד (מולדת):

עוקרים להם רק כאשר – – –

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אין קריאות ביניים בזמן שאילתות. אדוני השר רמון, בבקשה.

שר הבריאות ח' רמון:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אלוף פיקוד המרכז הנחה לעקור עצים אשר ניטעו שלא על-פי ההוראות.

2-1. על-פי הוראות המינהל האזרחי, ענף תשתית, ניתן לטעת עצים בתחומי היישובים רק בשטחים המאושרים בתב"ע היישוב – תוכנית בניין ערים – כשטח ירוק.

נטיעות מחוץ ליישובים, באדמות שאינן מוקצות ליישובים לחקלאות, אסורות ומחייבות קבלת אישור מראש.

3. כאשר מבוצעת פלישה לאדמות מדינה על-ידי נטיעת עצים או בנייה בניגוד לחוק התכנון, הסמכות לסילוק הפלישה ולהריסת המבנים נתונה בידי המינהל האזרחי, מטעם המפקד הצבאי, בשילוב ובתיאום עם כוחות צה"ל.

הוראות אלוף הפיקוד אומרות, שכל שתיל שיינטע בניגוד להוראות יעקר.

היו"ר ש' וייס:

שאלה נוספת לחבר הכנסת פלד, במסגרת שתי דקות, ולאחר מכן דקה לחבר הכנסת חגי מירום ודקה לחבר הכנסת חנן פורת. בבקשה.

משה פלד (צומת):

הקונפליקט החוצה את החברה הישראלית בנושא ארץ-ישראל הוא בסיסי ועמוק עד כדי מאבק אחים. האם לא היה ראוי לחסוך מחיילי צה"ל את העימות הקשה הזו, ולא לערבם בפוליטיקה המורכבת והמסוכסכת הזאת?

היו"ר ש' וייס:

תודה. חבר הכנסת חגי מירום, בבקשה. חבר הכנסת דראושה שאל אם אפשר לאזן. אולי אתה תאזן.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

משה פלד (צומת):

על מי אתה שומר? על מי אתה מגן? אתה מגן על רוצחים?

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

גם צה"ל מפחד מהם. פורעי חוק.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת פלד. חבר הכנסת דראושה.

חיים אורון (מרצ):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אורון. חברי הכנסת, היה לנו שבוע שקט, אולי נגמור שבוע אחד בלי סנסציה?

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

במצח נחושה הוא מגן כהן על מפירי חוק.

משה פלד (צומת):

אתה מגן על רוצחים.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

תשתוק. לא מתבייש.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דראושה. חבר הכנסת פלד.

יוסף בא-גד (מולדת):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת בא-גד, מה אתכם? זו שאילתא בעל-פה. אני יודע שהדברים לוחצים, אבל בואו נשמור על כללי משחק. שאילתא בעל-פה היא אולי הקטע המרתק ביותר בחיי הכנסת, אל תהרסו אותו. בבקשה.

חגי מירום (העבודה):

אדוני השר, מדובר בנטיעות בלתי חוקיות שנעשו באדמות שלא אושרו לנטיעה. הסיפור של ההליכה לנטיעה שם היה ידוע כמה ימים מראש. המתנחלים שם הודיעו, שיש בכוונתם ללכת לטעת במקום שהממשל לא מסכים שיבוצעו בו נטיעות. שאלתי, אם כן: מדוע לא נעשה כל מעשה כדי למנוע נטיעה בלתי חוקית במקומות שהצבא הודיע שהם מקומות אסורים, וניתן למתנחלים לעשות בשטח כבתוך שלהם?

ועוד יותר מכך אני רוצה לשאול אותך, אדוני השר: מדוע לא היתה העמדה לדין של אלה שנטעו במקום שאסור לנטוע בו? האם ניתן ששטחי יהודה, שומרון ועזה יהפכו הפקר, או שמא סדר ציבורי הוא נכון לכל מי שיושב בחבל ארץ זה?

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת חנן פורת, דקה.

חנן פורת (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר רמון, כמי שטיפל קונקרטי בדברים אני רוצה להיות מאוד ספציפי. בשיחה שהיתה לי גם עם אלוף הפיקוד וגם עם הלשכה של המינהל האזרחי הובהר, שאם המועצה האזורית בעצמה תיקח את הטיפול בעניין, ובמקום שניטעו העצים, אם על אדמות פרטיות, היא בעצמה תמנע זאת, ובמקום של אדמות מדינה – תינתן האפשרות. אני הופתעתי מאוד, שלאחר שהיה מדובר שהמועצה האזורית תפקח על כך, בא הצבא ועקר את העצים. האם לא נכון היה לאפשר למועצות האזוריות לטפל בזה בעצמן, ורק במידה שהדבר הזה לא נעשה כחוק – או-אז לעקור את העצים?

שנית, מתוך שיחה שהיתה לי עם הרמטכ"ל עצמו הבנתי, שלגבי אדמות מדינה אין הם רואים חיסרון או מניעה, אם יינטעו העצים שם, ואין זה משנה מה יהיה עתידם של אותם שטחים. האם לגבי אדמות מדינה לפחות לא תינתן האפשרות שיהיו אדמות אלה מוריקות?

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אדוני השר, בבקשה, במסגרת שתי דקות.

שר הבריאות ח' רמון:

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת פלד, הקונפליקט שחוצה את החברה הישראלית בנושא הוא בהחלט אמיתי, ואני מציע שהוא יישאר אך ורק במסגרת הדיון הפוליטי, ולאיש מהצדדים לקונפליקט הזה אין

זכות להפר את החוק. אם במשך שנים היתה איזו סלחנות להפרות חוק מצד חלק מן המתנחלים, הסלחנות הזאת הסתיימה, והממשל הצבאי ושלטונות הצבא יקפידו על הוראות החוק, לא חשוב מי שותל את העצים. אני מציע לכולנו להפסיק להשתמש בעצים כמכשירים פוליטיים, לא לעקור אותם ולא לטעת אותם על-פי צרכים פוליטיים. לעתים העקירות והנטיעות הן עקירות ונטיעות לצרכים פוליטיים. אני מציע שהעצים לא ישמשו כלי במלחמה הזאת.

רחבעם זאבי (מולדת):

אתה יודע כמה הערבים נטעו ב-25 השנים ביהודה ובשומרון?

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

לך תראה כמה עצים עקרו לערבים.

חגי מירום (העבודה):

נעביר את העצים ליער-השלום בניצנה.

רענן כהן (העבודה):

גם שם אפשר לנטוע עצים.

יוסף בא-גד (מולדת):

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אלה אדמות של ערבים.

משה פלד (צומת):

הן לא של ערבים.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אלה אדמות של המדינה הפלשתינית העתידית. ראס בן עאנכ.

משה פלד (צומת):

שמעת אותו? "אלה האדמות של המדינה הפלשתינית העתידית".

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני מודיע בזאת שהגל הזה של הנטיעות, נטיעות הלשון, הסתיים, ואני מבקש לעקור אותן מסדר-היום ולאפשר לשר לענות.

שר הבריאות ח' רמון:

יש לי הצעה לחברי הכנסת, שבפעם הבאה שתהיה שאילתא על עצים יצטרך לענות השר לאיכות הסביבה ולא שר הביטחון.

לגבי השאלות של חבר הכנסת חגי מירום – צה"ל ושלטונות הצבא הזהירו את המתנחלים שלא לעבור על החוק ונקטו צעדים על מנת שהדברים האלו לא יקרו. מה מתכוון צה"ל לעשות עם אותם אנשים שעברו על החוק? אני יכול לתת לך את התשובה הרשמית על שאלה, שגם אני שואל אותה מדי פעם בישיבות הממשלה. כאשר יש עבירות על החוק מצד מתנחלים, אומר הרמטכ"ל, ואני חוזר על התשובה הזאת: התלונות מועברות למשטרה, והמשטרה היא זו שצריכה לפעול. אשמח להעביר לך פרטים מדויקים יותר, מה נעשה במקרה הזה הן מבחינת שלטונות הצבא והן מבחינת המשטרה.

לגבי שאלותיו של חבר הכנסת חנן פורת – אני רוצה לבוא ולומר לך: התשובה שאני מסרתי, וקראתי אותה, היא תשובה משלטונות הצבא, ואינני יודע על המגעים שאתה ניהלת. אם המגעים היו על מנת ליצור סדר תוך כדי שמירה על החוק, אין בעיה. אבל אני חוזר ואומר לך: נטיעות על אדמות מדינה ללא אישור של שלטונות הצבא הן עבירה על החוק, והחוק יכובד, לא חשובה זהותו הלאומית של השותל ולא חשובה מטרתו הפוליטית.

חנן פורת (מפד"ל):

האם לא ניתן אישור?

שר הבריאות ח' רמון:

לא ניתן. אני אומר: לא ניתן. אני חוזר על התשובה שהיתה: אם ניתן אישור, לא עקרו; ואם לא ניתן אישור, זוהי פלישה, ופלישה בלתי חוקית, ולכן העצים הללו נעקרו.

ושבו אני פונה: מכיוון שיש לך קשר אל אותם אנשים, אנא בקש מהם שלא לבצע פעולות בלתי חוקיות. אם יש להם ויכוח עם מדיניות הממשלה, ינהלו אותו במסגרת החוק. יש די מרחב במסגרת החוק לנהל את הוויכוח הזה. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה לשר. עכשיו יענה השר רמון בתקן של שר הבריאות. אני מבין שבשבוע הבא גם תענה בתקן של שר המשטרה, כי התחייבת עכשיו.

שר הבריאות ח' רמון:

לא, לא.

היו"ר ש' וייס:

זהו, נהפוך אותך לממשלה.

שר הבריאות ישיב על שאילתא בעל-פה מס' 113, מאת חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, בנושא: צהבת זיהומית בעיירה אופקים. גברתי, בבקשה.

צהבת זיהומית בעיירה אופקים

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

מידיעה שפורסמה בכלי התקשורת אתמול עלה, כי נסגרו שלושה גנים ובית-ספר בעיירה אופקים, וזאת עקב מחלת הצהבת הזיהומית שהתפשטה בקרב ילדי היישוב. נמסר גם, כי בבדיקות התברואיות נמצאו במוסדות החינוך צואת עכברים וזיהומים אחרים.

ברצוני לשאול:

1. מה הוא היקף התפשטות המחלה? כמה ילדים נפגעו במחלה, באיזה רדיוס מקומי, והאם מדובר במגפה?

2. מה היו השיקולים לסגירת הגנים ובית-הספר, ומתי הם ייפתחו מחדש?

3. מה עושה משרדך כדי לבלום את התפשטות המחלה בעיירה אופקים ובסביבתה?

4. מה הן פעולות משרדך שנעשו וייעשו כדי למנוע התפרצויות של צהבת זיהומית בהיקף מקומי וארצי, והאם נשקל חיסון לכל אוכלוסיית הילדים?

היו"ר ש' וייס:

אני מודה מאוד, גברתי. אדוני שר הבריאות, בבקשה.

שר הבריאות ח' רמון:

אדוני היושב-ראש, הנני מתכבד להשיב.

1. מדובר ב-17 מקרים של צהבת זיהומית אשר אירעו בחודשיים האחרונים, כולם בעיירה אופקים. אין מדובר במגפה.

2. השיקולים לסגירת הגנים ובית-הספר נבעו מהמצב הבריאותי ביום הבדיקה. שלושה מהם ייפתחו מחדש היום, לאחר תיקון הליקויים, כאשר בבית-הספר "אשלים" נמצא הסדר, ולפיו הילדים ישתמשו בשירותים במבנים סמוכים והשירותים שבהם השתמשו עד כה יישארו סגורים עד תיקון כל הליקויים. גן "נרקיס" לא ייפתח עד שהליקויים יתוקנו.

3. אנשי השירות לבריאות הציבור מקיימים מעקב אחרי המצב התברואי בכל הגנים ובתי-הספר בעיירה אופקים.

4. האגף לשירותי בריאות הציבור של המשרד מקיים באזורי הארץ השונים מעקב תברואי כדי למנוע התפרצות צהבת זיהומית, ובמידת הצורך ניתן חיסון בגמא-גלובולין לכל הילדים שבאו במגע עם מוקד של המחלה. שאלת החיסון נגד צהבת נבחנת כיום במשרד.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה מאוד לשר. גברתי, חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, אחריה – חבר הכנסת רענן כהן, במסגרת דקה, ולאחר מכן אני אומר משהו. בבקשה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני השר, מתוך היכרות עם שירותי הבריאות במחוז באר-שבע, אני ערה לנכונות של השירות שם לעקוב ולפעול כדי למנוע מפגעים תברואיים. לכן לא התפלאתי שנמסר, שכבר לפני חודשיים התריעה הרופאה המחוזית ד"ר בלמייקר, שמוסדות החינוך האלה יש בהם ליקויים חמורים ביותר מבחינת תברואית.

אבל מה שקרה הוא, שבמשך חודשיים המשיכו מוסדות החינוך האלה להיות פתוחים. 17 ילדים נפגעו מזהבת, ורק לאחר מכן נסגרו המוסדות. הפער הזה של חודשיים איננו מובן לי.

דבר שני, מי אחראי לכך שבמדינת ישראל יש בתי-ספר וגני-ילדים, שבהם אין מים זורמים בשירותים, או שהשירותים לא תקינים, או שמן ביוז זורמים במעבר פתוח ליד אותם מוסדות חינוך? המשרד מתריע, אבל יש דבר מוזר. המשרד מתריע, אבל לא סוגר, ומשרד החינוך לא מתרגש מההתרעות האלה.

אשר לחיסון, יש היום שורה של חיסונים, שהם כאילו מרצונם של ההורים. למשל, חיסון נגד דלקת קרום המוח – רוצה ההורה לחסן את ילדו, הוא צריך לשלם 328 שקלים לארבעה חיסונים. אני חושבת שיש מחלות מידבקות כמו דלקת קרום המוח או צהבת, שחיסון של כל אוכלוסיית הילדים נגדן גם יפתור את הבעיה וגם יעלה את רמת הבריאות של כלל האוכלוסייה. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת רענן כהן, בבקשה.

רענן כהן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני השר, אני מודה על התשובה.

אנחנו רוצים היום להגיע לאיכות חיים גבוהה, וזה אולי הנושא המרכזי בחיינו. כך זה בעולם, אך בישראל עדיין לא הגענו לשלב הזה.

שאלתי היא: מה הוא היקף החיסונים שמשרד הבריאות מבטיח היום בכל מה שקשור לתלמידים בבתי-הספר ולילדים בגני-הילדים?

האם התופעה שצוינה כאן לגבי אופקים מבטאת איזו חלוקה גיאוגרפית, שבאזורים מסוימים יש לנו בעיה בריאותית קשה? אני מתכוון לאוכלוסייה הערבית בדרום, ובעיקר הבדואית. הטיפול במגזר הזה עדיין לוקה בחסר. אנחנו נמצאים בתקופה קשה, מסובכת ומורכבת. איך משרד הבריאות ערוך לתופעות האלה? תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה. חבר הכנסת יורם לס, בבקשה.

חברי הכנסת, אתם שואלים שאלות שמרחיבות מאוד. אני מבקש מהשר לענות נקודתית, כי אחרת כל הנושא של שאילתא בעל-פה הופך לשלוש הצעות לסדר-היום.

יורם לס (העבודה):

אדוני השר, האירוע באופקים הוא רק קצה קרחון. במדינת ישראל יש בכל שנה כ-2,000 מקרים של צהבת זיהומית. זו המחלה המידבקת המסוכנת הנפוצה ביותר. אין למחלה הזאת טיפול, ואין למחלה הזאת גם חיסון, חברת הכנסת גוז'נסקי. יש רק אותם גמא-גלובולינים, שזה לא חיסון.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

למה? לצהבת-B יש חיסון.

יורם לס (העבודה):

אבל זאת צהבת-A. אין חיסון למחלה הזאת. גם הפרסומת שהיתה היום ב"ידיעות אחרונות" מטעמה של חברת הכנסת לימור לבנת, אין לה אחיזה במציאות המדעית, כי אין חיסון למחלה הזאת.

רציתי רק לשאול את כבוד השר: הואיל ואין טיפול ואין חיסון, הרי הדבר היחיד שיש הוא המניעה. מה עושה המשרד במסגרת הפעולות של הממשלה להנחת תשתית במדינה, לרבות תשתית ביוב, כאשר הביוב זורם ליד גן-ילדים באופקים, למשל? האם המשרד שותף לפרויקטים הגדולים שצריכים להתבצע בנושא הביוב בתקופה הקרובה? תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה. חבר הכנסת זאבי, בעצם היה תורך, אבל הואיל ונטשת אותנו לשנייה אחת, נפצה אותך בפעם אחרת.

אדוני השר, בבקשה.

שר הבריאות ח' רמון:

אדוני היושב-ראש, לשאלות הנוספות:

מחוז באר-שבע הוא אחד המחוזות היעילים ביותר בנושא בריאות הציבור. המעקב אחרי מה שקרה באופקים לא התחיל היום, והחלטה לסגור היא לא החלטה פשוטה. המחוז וד"ר בלמייקר קיוו וציפו, שלאחר התרעה אחת, שנייה ושלישית, המועצה המקומית תבין את האחריות המוטלת עליה ותנקוט אמצעים.

לצערי, גם אחרי שנסגרו בתי-הספר טענה המועצה המקומית, שלמעשה כל הסיפור קשור בסבון נוזלי שחסר באיזה מקום. משרד הבריאות איננו יכול לבוא במקום הרשות המקומית, ואנחנו מתלבטים. הכי קל זה להוציא צו סגירה. כאשר באמת מגיעה המחלה עד נפש, כמו במקרה הזה, אז סוגרים, ורק אז, לצערי, מתקנים את העיוותים.

אנחנו מתריעים בפני משרדי הממשלה או הרשויות האחריות על מצב התברואה במקום. אין לנו סמכות מעבר להודעה על מקום מזהם או מסוכן. פונים אל מי שאחראי לנושא ומנסים לא להגיע ולא להשתמש באמצעי החריף ביותר של סגירת מוסדות חינוך.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

ואם יש ביוב פתוח בגן-ילדים?

שר הבריאות ח' רמון:

אז אנחנו בסופו של דבר מציעים לנקוט צעדים בנושאים האלה. אבל יש לנו בעיות, כי אנחנו לא אחראים לביוב. בהמשך אומר עוד כמה מלים על כך, בתשובה על מה שהעלה חבר הכנסת לס.

אתם הרחבתם בנושא החיסונים. אני רוצה לומר, שרמת החיסונים במדינת ישראל היא מן הגבוהות בעולם המתקדם, בכלל זה באוכלוסייה הערבית, למעט האוכלוסייה הבדואית.

רענן כהן (העבודה):

אני שאלתי דווקא על האוכלוסייה הבדואית.

שר הבריאות ח' רמון:

אני אגיע לזה.

למעט האוכלוסייה הבדואית, אנחנו בסדרי גודל של למעלה מ-90% כיסוי חיסוני של האוכלוסייה. אשר לאוכלוסייה הבדואית, מסיבות מובנות, אנחנו הוספנו השנה שתי ניידות שנוסעות בין כפרי הבדואים בדרום ומגדילות את שיעור הכיסוי החיסוני. אנחנו לא מקבלים אפילו דיווחים על תינוקות הנולדים במאהלים הבדואיים.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

והניידות מגיעות לכל המקומות?

שר הבריאות ח' רמון:

הכיסוי עבר מ-1 ל-3, ובשנה הבאה יש לי הבטחה להגדיל את זה. אני מקווה שהם יגיעו לכל המקומות.

אני לא רוצה להיכנס לסיפור של דלקת קרום המוח, שהוא מורכב מאוד. אני יכול רק להגיד לחברת הכנסת גוז'נסקי, שנדמה לי כי למעט מדינה אחת, אין בשום מקום חובה של חיסון נגד דלקת קרום המוח. גם אילו רצינו שתהיה חובה, אין מערכת ייצור מתאימה בנושא הזה בשלב הנוכחי.

אנחנו בהחלט מתכננים ונאבקים לקבל תקציב לכך, שחיסון נגד צהבת נגיפית מסוג B יהיה חובה, ומהשנה הזאת אכן תהיה חובה לחסן נגד מחלה זו. אנחנו נגיע לכיסוי רחב של האוכלוסייה, וגם בנושא זה נהיה בין המדינות המתקדמות בעולם.

אשר לביוב, אני הנחיתי את כל נציגי משרד הבריאות בוועדות בניין ערים מחוזיות שלא לאשר שום תוכנית של בניין ערים בלי שנציגינו יבואו על סיפוקם בנושא תוכניות הביוב. לצערי, בגלל הול"לים – ועדות לבנייה למגורים ולתעשייה – למיניהם לא היתה סמכות למשרד הבריאות ונעשו דברים שאסור היה לעשותם, ואנחנו נשלם עליהם ביוקר בעתיד בנושא מערכת הביוב, שהוא גורם מרכזי לתחלואה. אבל המדיניות היום היא כזאת, שבמקום שמגישים תוכנית והיא איננה מספקת את נציג משרד

הבריאות, הוא מתנגד לכך. יש לא מעט לחצים מצד יזמים שונים, אבל אנחנו עומדים על כך, ואותם נציגים מקבלים גיבוי מלא מן השר. תודה.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו היינו אמורים לקבל היום תשובות משר הביטחון על סדרה ארוכה של שאלות רגילות. אני מבקש להתנצל. שר הביטחון לא יוכל להגיע היום. סגנו גם הוא לא יוכל להגיע היום, מסיבות ידועות.

זוהי ההזדמנות לאחל מכל הלב בריאות לסגן שר הביטחון, בשם כל חברי הכנסת.

אני מקווה שתגלו הבנה לעניין, ובשבוע הבא בוודאי נקבל תשובות. יש גבול לעומס שאנחנו יכולים להטיל על השר המקשר, שר הבריאות.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

שר המשטרה ישיב על שאלות?

היו"ר ש' וייס:

כן. אני מדבר עכשיו באופן קונקרטי רק על העניינים הקשורים למשרד הביטחון.

הצעת חוק מס מקביל (תיקון – שוויון בין המינים), התשנ"ג-1992

(הצעת חברת הכנסת ל' לבנת)

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים עכשיו לסדרת נושאים שתתמודד אתם שרת העבודה והרווחה. הנושא הראשון: הצעת חוק שי"ד, הצעת חוק מס מקביל (תיקון – שוויון בין המינים), התשנ"ג-1992, של חברת הכנסת לימור לבנת. גברתי, בבקשה.

לימור לבנת (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת החוק שאני מעלה כאן היום נועדה לאלץ את קופות-החולים לשנות את תקנוניהן באופן שיהיה שוויון מלא בין איש לאשה.

עכשיו אני רוצה להסביר. הזכות להיות מוכר על-ידי קופת-חולים כראש משפחה, שרק לו הזכות לבטח את בני משפחתו, שמורה היום, על-פי תקנוני קופות-החולים, למבוטחים גברים בלבד. הבעיה הזאת נוגעת בעיקר למשפחות שבהן הבעלים מובטלים והנשים הן המפרנסות, או למשפחות שבהן הבעל נטש את המשפחה או הפסיק לשלם, ואני רוצה שחברי הכנסת כאן ידעו, שמדובר על למעלה מ-150,000 משפחות כאלה, שבהן הנשים מפרנסות והבעלים מובטלים. כרגע אותן קופות-חולים, שבתקנוניהן אינן מאפשרות לנשים לשלם מס אחיד עבור משפחתן, כי אינן מוכרות כראש משפחה, מביאות לכך שמשפחות רבות, ומדובר על עשרות אלפי משפחות, משוללות היום ביטוח רפואי לחלוטין, ומדובר כמובן בילדים וכו' וכו'.

עכשיו בואו נראה מה קורה בתקנון קופת-חולים בכלל. בתקנון קופת-חולים – ואגב, מדובר בכל קופות-החולים – כל האמור לגבי חבר חל באותה מידה על חברה. רק סעיף אחד בתקנון קופת-החולים הכללית, מתוך כלל הסעיפים, מנוסח בצורה מפלה. זה פרק ח', שנקרא "ביטוח משפחתי", וכתוב בו: "תמורת הביטוח המשפחתי ישלם החבר העובד דמי ביטוח משפחתי שהם תוספת למס חבר ונקבעים לפי שיעורו על-ידי המועצה – – – דמי הביטוח המשפחתי ישולמו ביחד עם מס החבר של החבר העובד וכל הוראה החלה על סדרי התשלום של מס חבר וגבייתו חלה גם על דמי הביטוח המשפחתי". עד כאן הכול בסדר.

אבל בהמשך, בסעיף 29, נאמר: "אלה בני המשפחה הרשאים להיות מבוטחים בביטוח המשפחתי: (א) בת זוגו של חבר עובד העסוקה במשק ביתה – – –". שימו לב, בת זוגו של חבר עובד, ולא בן זוגה של חברה עובדת. ומה שקורה במציאות הוא: כאשר מנסות נשים עובדות לבטח את בני משפחתן בביטוח משפחתי, הן נענות בשלילה. זה לא הגיוני, זה לא צודק, זה מפלה, זה אטום, זה מנותק, וזה מוכרח להשתנות.

אני מוכרחה לציין, שהמצב הזה קיים לא רק בקופת-החולים הכללית אלא גם בקופת-חולים מאוחדת ובקופות-חולים אחרות, לפחות ברובן, וזה פשוט מצב שמוכרחים לתקן אותו מייד, משום שלא ייתכן להפלות אשה או משפחה רק משום היות האשה אשה והגבר גבר.

האפליה בין חברות לחברי קופת-החולים רק בשל מינם או מינן פוגעת בעיקרון החשוב של שוויון בין גברים לנשים, אבל בעיקר, באופן מעשי, במשפחות, שנשאות, כאמור, ללא ביטוח רפואי. מובטל שלא זכאי כבר לדמי אבטלה, דווקא כאשר הוא נמצא במצב החמור ביותר ואין לו כסף לשום דבר, בוודאי לא לשלם תשלום גבוה יותר עבור הביטוח הרפואי הזה – אשתו לא יכולה להיות מוכרת כראש משפחה.

חברי הכנסת, אני רוצה לגלות לכם – – –

אלי דיין (העבודה):

מה הנימוק של קופות-החולים?

לימור לבנת (הליכוד):

אין נימוק, אבל חכה רגע. אולי אגיע להשערה, אני לא יודעת מה הנימוק הממשי.

אני רוצה לגלות לכם, שהצעת החוק הזאת, שאני הנחתי אותה היום, העתקתי אותה ככתבה וכלשונה מהצעת חוק שהונחה בקדנציה הקודמת על-ידי מי שהוא היום שר הבריאות ובקדנציה הקודמת היה חבר הכנסת חיים רמון, אז יושב-ראש סיעת המערך בכנסת.

חגי מירום (העבודה):

הוא חבר כנסת גם בקדנציה הזאת.

לימור לבנת (הליכוד):

בוודאי, אבל היום הוא שר הבריאות, והיום הוא לא הניח אותה.

היו"ר ש' וייס:

תראי כמה שהוא מתגעגע לספסלי חברי הכנסת.

לימור לבנת (הליכוד):

כן, אני רואה.

עכשיו אני רוצה להגיד לכם דבר נוסף.

שר הבריאות ח' רמון:

חברת הכנסת לימור לבנת, דעתי לא השתנתה.

לימור לבנת (הליכוד):

אני שמחה מאוד. דעתך לא השתנתה, ותיכף נראה מה תגיד הממשלה בעניין הזה.

מכל מקום, אני רוצה לספר לכם, שחיים רמון הניח את ההצעה הזאת על שולחן הכנסת בדיוק ב-28 באוקטובר 1991. שנה פחות יומיים לאחר מכן, ב-26 באוקטובר 1992, אני אימצתי אותה והנחתי אותה על שולחן הכנסת ככתבה וכלשונה, ואני באמת שמחה לשמוע, שמי שהגה את הרעיון המצוין הזה, שאני משבחת אותו בכל לבי, נמצא כאן ואומר גם עכשיו שהוא לא יתנגד.

אני רוצה לומר יותר מזה. בדיון שהיה בוועדת העבודה והרווחה בתחילת הקדנציה הזו, בסוף חודש יולי, נדמה לי, אמר רמון שלא רק שהוא לא יכול להתנגד להצעת החוק, אלא גם מפלגת העבודה לא יכולה להתנגד להצעת החוק הזו, שכן מדובר כאן בהחלטה של ועידת מפלגת העבודה, או בהחלטה של מפלגת העבודה.

חגי מירום (העבודה):

אמת לאמיתה.

לימור לבנת (הליכוד):

אם כן, עכשיו אני בטוחה שבעתיים שהשר רמון וגם חברי מפלגת העבודה וחברי הקואליציה האחרים יתמכו בהצעת החוק שאני מעלה כאן. אני ממש בטוחה שזה מה שיקרה עכשיו, וכמובן, אשמח על זה מאוד, ואני רוצה – – –

אברהם יחזקאל (העבודה):

גם המצליף – – –

לימור לבנת (הליכוד):

גם המצליף. אז בוודאי לא צריך להוסיף.

היו"ר ש' וייס:

אפשר לעבור ישר לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

לימור לבנת (הליכוד):

מייד, אבל יש לי חשד שבכל זאת – תיכף אני אגיע לזה.

אני גם רוצה לציין, שטרחתי ומצאתי בארכיון, שבתחילת ספטמבר 1991 – אני פשוט מגייסת אילנות גבוהים כדי לתמוך בטענותי ובהצעתי – היינו, לפני כשנה וחצי, בערך חודש וחצי לפני שרמון הניח את הצעת החוק שלו, פנה חבר הכנסת יורם לס, שהיה אז יושב-ראש ועדת הבריאות של מפלגת העבודה, למזכיר ההסתדרות דאז, ישראל קיסר, ותקף את ההסתדרות על כך שההסתדרות מקפחת את הנשים בתקנון קופת-החולים, והטיל את הסמכות לתיקון ולשינוי התקנון הזה על ההסתדרות ועל קופת-חולים.

חבר הכנסת לס עשה עוד דבר חכם, והוא פנה גם לוועד המפקח של קופת-חולים ודרש שינוי, וב-4 בספטמבר 1991 אני מוצאת שכך כתוב בעיתון "מעריב" – חבר הכנסת לס אומר: "רוב החברים שהשתתפו בדיון הוועד המפקח של קופת-חולים היו בעד הצעתי, אך הופעלו עליהם לחצים מלמעלה שלא יתבעו הצבעה". זה אולי בתשובה על שאלתך, חבר הכנסת דיין, למה הם מתנגדים.

אלי דיין (העבודה):

למה?

לימור לבנת (הליכוד):

אני לא יודעת. הנה עובדה שב-1991, כאשר זה הובא לוועד המפקח של קופת-חולים, גם אז היתה התנגדות, ואין לי מושג למה.

אלי דיין (העבודה):

האם שאלת אותם?

לימור לבנת (הליכוד):

את מי? אני דיברתי עם דובר קופת-חולים של ההסתדרות הכללית, דוד תגר, והתשובה שקיבלתי היתה: נכון, יש בעיה. זה לא תוקן עד היום ויש בעיה.

אלי דיין (העבודה):

אני אישית פניתי כמה פעמים להכיר באשה כראש משפחה, ולא רצו.

קריאות:

— — —

היו"ר ש' וייס:

חברים יקרים, תנו לחברת הכנסת לבנת לסיים. אני רואה שהיא זוכה פה לאהדה כללית, בעיקר מצד שמאל. תגייסי גם את צד ימין, בסדר?

לימור לבנת (הליכוד):

כן.

חבר הכנסת דיין, אני רוצה להוסיף ולומר לך, שיש היום מודעות בעיתונים: "קופת-חולים, השירות הרפואי הגמיש". אני לא יודעת איפה הגמישות. אם בדבר כזה, שהוא כל כך הגיוני, שממש אי-אפשר להתנגד לו, ואני באמת מקווה, פניתי לברר — — —

אלי דיין (העבודה):

חוששים שלא ישלמו, או מה?

לימור לבנת (הליכוד):

אני לא יודעת. אולי לשרה יש תשובה טובה יותר משלי. בכל אופן, פניתי וניסיתי לברר, האם הממשלה תתמוך בהצעת החוק הזאת, שחבר הכנסת רמון אמר, באותה ישיבה של ועדת העבודה והרווחה בסוף יולי, שאולי כדאי בכלל להציע אותה כהצעת חוק ממשלתית. אני הבנתי שהממשלה לא עומדת לתמוך בהצעת החוק, ואני מוכרחה להודות, שקשה לי מאוד להבין למה.

היו"ר ש' וייס:

יש לך עוד דקה.

לימור לבנת (הליכוד):

קשה מאוד להתנגד לזה. אני פונה לכל חברי הכנסת מכל הסיעות. עדיין אינני יודעת בדיוק מה תהיה עמדת הממשלה, אבל בכל מקרה, ובלי להמתין לשום דבר אחר, מפני שזה נושא שצריך לפתור אותו עכשיו, מייד, צריך לאלץ את כל קופות-החולים לשנות את התקנונים שלהן באופן שנשים יוכלו להיות מוכרות כראש משפחה כדי שיוכלו לבטח את משפחותיהן ואת ילדיהן. אני מציעה שלא להמתין.

אני מבקשת את תמיכת חברי הכנסת מכל הסיעות. זו איננה הצעה פוליטית, היא איננה מפלגתית, היא איננה שנויה במחלוקת, היא צודקת, ולכן אני גם בטוחה שהיא תזכה כאן לרוב, על-פי רוח הדברים בזמן נאומי. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה לחברת הכנסת לימור לבנת. גברתי שרת העבודה והרווחה, תגובתך.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, הנושא שהועלה על-ידי חברת הכנסת לימור לבנת הוא חשוב הן במישור העקרוני והן במישור המעשי. הוא מטריד גם אותי, גם מעצם היותי אשה וגם מעצם היותי חברת ממשלה.

בחברה מודרנית, שבה נוטלת האשה חלק חשוב בחיים הכלכליים, אין מקום לחוקים המפלים בשל מינו של אדם. כיום מגיע שיעור השתתפותן של נשים בכוח העבודה לכדי 42%, לעומת 31% בלבד לפני שני עשורים. מצב זה מחייב שינויים והתאמות של חוקי העבודה לצרכים ולמאפיינים המיוחדים של נשים. ואומנם נעשה – לא די, אבל רבות בתחום הזה.

לדעתי, לא כל המערכות גילו את מידת הגמישות הנדרשת לביצוע ההתאמות, ועדיין נותרו חוקים רבים בתחומי המשפחה, החברה, הביטחון הסוציאלי ואחרים, שאינם תואמים את המציאות המשתנה. מעמדה של האשה בביטוח הרפואי נמנה עם אלה. בקופות-החולים עדיין מוגדר הגבר כראש המשפחה גם אם אינו המפרנס העיקרי, וזכויות המשפחה בביטוח הרפואי עלולות להיפגע כתוצאה מכך.

בנסיבות שהובאו בהצעת החוק של חברת הכנסת לימור לבנת – אין ספק שעלינו להיאבק בתופעה זו, ולחתור לשוויון מלא בין המינים בתקנונים של קופות-החולים. עם זאת, מן הראוי לזכור, שהבעיה, חמורה ככל שתהיה מהבחינה הרעיונית, היא שולית במישור הפרקטי. ומייד אומר את דעתי על השולי הזה.

על-פי נתוני המוסד לביטוח לאומי, המבוססים על סקרי ההכנסה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בפחות מ-5% מכלל המשפחות של בני זוג נשואים מוגדרת האשה כראש המשפחה בשל היותה המפרנסת העיקרית במשפחה, כך שמספר המשפחות שעלולות להיפגע הוא קטן יחסית. אך אני בטוחה שלדעתך, חברת הכנסת לבנת, ולדעתי, זה נתון שאיננו מכלל הנתונים שיכולים להיות מובאים בחשבון.

היו"ר ש' וייס:

סליחה, גברתי השרה. אני מצטער על שאני מתערב, אבל רק שנייה אחת. חברי הכנסת, גם כשאתם משוחחים זה עם זה אני שומע כאן את תוכן השיחה.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

קופות-החולים פועלות על-פי תקנוניהן ונהנות ממידה רבה של עצמאות טיפולית, בכפיפות למערכת ארגונית ומקצועית מורכבת. האפשרויות המעשיות לכפות שינויים על מערכות אלה הן מוגבלות למדי, כך שאמצעי הענישה המוצעים על-ידי חברת הכנסת לבנת הם חמורים מאוד, וספק אם יש היום סמכות לרשויות הממלכתיות לכפות מהלכים מהפכניים.

אני סבורה שדרך מעשית יותר תהיה להעניק לשר הבריאות סמכות ממשית להגברת הפיקוח על תקנוני הקופות, כך שאפליה בלתי מוצדקת בין המינים לא תתאפשר בהן. מניעת העברת כספי המס המקביל לקופות בשל עיוות זה – ואת זה את מציעה כדרך ענישה – נראית גם בעיני חמורה מדי, והיא תשמוט את הבסיס הכלכלי לפעולתן התקינה, מה גם שאין כל ביטחון שהמטרה תושג.

יודגש, אדוני היושב-ראש, כי המס המקביל יסתכם ב-1993 בכ-3.4 מיליארדי שקל, והוא מהווה כמחצית מכלל ההכנסות של קופות-החולים.

הצעתי, חברת הכנסת לבנת, ואני מוכנה להציע זאת – – –

שר הבריאות הלך?

היו"ר ש' וייס:

שר הבריאות, אייכה?

אברהם הירשזון (הליכוד):

שר הבריאות הקודם ישנו. הוא פה.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

הצעתי, ואני מוכנה להציע זאת לשר הבריאות, כי במסגרת הצעת חוק ביטוח בריאות ממלכתי יתוקן העיוות הזה – ועיוותים רבים אחרים הקיימים היום במערכת הבריאות לגבי האוכלוסייה בכלל וציבור הנשים בפרט.

חברת הכנסת לבנת, אני גלויה, כדרכי. נכון שוועדת השרים לענייני חקיקה, כנראה בגלל המספר האדיר של הצעות חוק פרטיות שמגיעות אליה, הציעה להתנגד להצעת החוק המוצעת. אני רוצה להציע לך להצטרף להצעתי, ולכלול את הנושא – – –

הנה שר הבריאות נכנס. אני הצעתי הצעה, אדוני שר הבריאות. לי קשה להצביע נגד ההצעה הזאת.

שר הבריאות ח' רמון:

לי בוודאי.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אז אני עושה התייעצות של שני שרים, ואני מבקשת סליחה על שאני עושה זאת בפני הכנסת, אבל זה יארוך אולי דקה, חברת הכנסת לבנת.

היו"ר ש' וייס:

אני מבקש שלא להפריע. יכול להיות שנגמור כאן עסקה.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אדוני שר הבריאות, אני הצעתי שהנושא ייכלל על-ידך בחוק ביטוח בריאות ממלכתי. ולא רק זה, אלא יש עוד כמה נושאים, שרובם נוגעים בציבור הנשים.

אם חברת הכנסת לבנת לא מקבלת את ההצעה הזאת שלי, אני מודיעה שהכנסת תהיה זו שתחליט. אני כחברת ממשלה שואלת אותך, אדוני שר הבריאות, את השאלה הזאת. כי ועדת השרים לענייני חקיקה החליטה להתנגד להצעת החוק.

היו"ר ש' וייס:

לא להפריע. אנחנו נעשה משהו. אדוני שר הבריאות, תגובתך.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אני רוצה להציע הצעה לשני השרים.

היו"ר ש' וייס:

מייד. רגע אחד, בבקשה, אאפשר לך. אחרי השר רמון, חבר הכנסת רן כהן וחבר הכנסת אולמרט יאמרו משהו. אולי נגמור פה איזה עניין. בבקשה, אדוני השר.

שר הבריאות ח' רמון:

אדוני היושב-ראש, מאוד מאוד קשה לי ובלתי אפשרי מבחינתי להתנגד להצעת חוק, שכתובה – ככתבה וכלשונה – על בסיס הצעת חוק שאני הגשתי לפני שנה.

אני רוצה לומר גם לשרה, שהנושא הזה, בהצעת החוק שהוגשה על-ידי לממשלה בא על פתרונו. עם זאת, על מנת שהצעת חוק זו תעבור בהסכמת הממשלה ולא בניגוד לדעתה – ואני לא הייתי בוועדת השרים לענייני חקיקה שהחליטה בעניין זה – אני מבקש, לא כתכסיס, לאפשר לנו לבדוק את העניין ולקיים הצבעה בעניין הזה בתוך כמה ימים. אני לא רוצה להבטיח, אבל אני משוכנע כמעט בוודאות, שיעלה בידינו לשנות את עמדת ועדת השרים לענייני חקיקה, ואז כל הבית יוכל, לדעתי, לתמוך בהעברת החוק בקריאה טרומית.

אני פונה אל המציעה להיענות לבקשתי זו.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת רן כהן, בקיצור.

רן כהן (מרצ):

גברתי שרת העבודה והרווחה, אדוני שר הבריאות, אני רוצה להסיר מכשול. מאחר שזו הצעת חוק שאין צודקת ממנה, הצעת חוק שבאה ליצור באמת את השוויון הבסיסי בין גבר לאשה בקופת-חולים, שזה נושא בריאותי; ומאחר שהכללתה בחוק ביטוח בריאות ממלכתי לא מקילה על הממשלה בדיון שבינה לבין ההסתדרות, משום שזו אחת הנקודות שמכבידות את העניין, אני סבור שחייבים להעביר את הצעת החוק הזו היום, כאן במליאה.

היא תעבור בקריאה טרומית, כהצעת חוק פרטית. והיה ותעבור הצעת חוק ביטוח בריאות ממלכתי ביוזמת הממשלה, היא תבוא ממילא לקריאה ראשונה, ואז ניתן יהיה לצרף. אם יתעכב החוק הממשלתי, אפשר יהיה לקיים את הדיון בגוף ההצעה הזאת.

לכן, לפי דעתי אתם צריכים להסכים היום להעברת הצעת החוק הזו, או שהכנסת תעביר זאת בלעדיכם.

היו"ר ש' וייס:

אחרון הדוברים, חבר הכנסת אהוד אולמרט.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אירע אירוע נדיר, שחבר הכנסת רן כהן הציע הצעה טובה. זה חד-פעמי, ואני מציע לאמץ אותה.

היו"ר ש' וייס:

יפה מאוד. זה לא נדיר. אני מוחק את זה מהפרוטוקול, כמעט רגיל.

גברתי, חברת הכנסת לימור לבנת, את תחליטי אם אנחנו עוברים להצבעה אם לאו. יש לך זכות להגיב. גשי רגע למיקרופון.

לימור לבנת (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני חושבת שהדברים ברורים, הם מדברים בעד עצמם. ישבה ועדת שרים לענייני חקיקה והחליטה, למרבה הצער, מה שהחליטה. אני חושבת שהכנסת לא צריכה להמתין עד שוועדת השרים לענייני חקיקה אולי תתכנס שוב.

אני חושבת שהצעתו של חבר הכנסת רן כהן, והצטרף אליה גם חבר הכנסת אהוד אולמרט, מביעה כאן איזו תמימות דעים בבית. אני מציעה שאנחנו נצביע ונעביר לוועדה. לאחר מכן, אם הממשלה תצטרף – ודאי טוב; יהיה חוק ביטוח בריאות ממלכתי במהרה בימינו אמן – גם טוב. מכל מקום, בקריאה טרומית ודאי להעביר לוועדה.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. העמדות ברורות כאן. הצעת חוק מס מקביל (תיקון – שוויון בין המינים), התשנ"ג-1992, קריאה טרומית. ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 1

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 47

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק מס מקביל (תיקון שוויון בין המינים), התשנ"ג-1992, לדיון מוקדם בוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

47 תומכים, אין מתנגדים, אין נמנעים. הצעת החוק עוברת לדיון מוקדם בוועדת העבודה והרווחה. הצלחה מעניינת. אני מודה ליזמים, אני מודה לשרים, שכולם הצטרפו כאן לאיזו הרמוניה פרלמנטרית.

הצעות לסדר-היום

אבטלה בערי ובעיירות פיתוח

היו"ר ש' וייס:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום – הצעות לסדר-היום מס' 1068, 1069, 1075 ו-1083: אבטלה בערי ובעיירות פיתוח. אני מזמין את הסגנית שלי לנהל את הישיבה.

בבקשה, חבר הכנסת רפאל אלול.

רפאל אלול (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ביום א' האחרון שודרו ב"מבט לחדשות" נתונים קשים ביותר בנושא האבטלה. נאמר שם: סיכוייו של מובטל בעיירת פיתוח למציאת מקום עבודה קטנים ב-50% מאלה של מובטל בערים הגדולות.

מנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עולה, כי ב-1991 היה סך כל המועסקים בארץ 1.6 מיליון איש, ומספר הלא-מועסקים – 187,000 איש. ביישובי הפיתוח היה מספר המועסקים 135,000 איש, ובלתי מועסקים – 25,000 איש. כלומר, סך כל המובטלים מעיירות פיתוח הגיע ב-1991 לשיעור של 13%. ב-1992 הגיע מספר הבלתי מועסקים ל-195,000 איש, כלומר 10.9%. חשוב לציין, כי שיעור הנשים בקרב המובטלים כפול כמעט מזה של הגברים. שיעור המובטלות בארץ מגיע לכ-15%, ואילו בעיירות הפיתוח – לכ-20%.

ככל שגברה העלייה, כך גברה גם האבטלה בכלל, ובקרב העולים בעיקר. כישוריהם לא התאימו לסוג העבודות בארץ.

בסיור שערכנו אני וחברי הלובי החברתי בבית-שמש בנובמבר 1992 הצטיירה התמונה הבאה: 7.8% דורשי עבודה; 864 דורשי עבודה, 569 מקבלים דמי אבטלה; 284 גברים, 450 נשים, כמעט פי-שניים; 130 מקבלים הבטחת הכנסה.

מחשוב משרדי לשכות התעסוקה אפשר לתושבי בית-שמש ליהנות גם מעבודות בירושלים, ולכן בית-שמש לא מופיעה ברשימת הערים עם שיעורי אבטלה גבוהים.

הגדלת תקציב ההסעות או יצירת עבודה יזומה היתה מאפשרת לאוכלוסייה רחבה יותר בבית-שמש, לדוגמה, למצוא תעסוקה.

מצטרפת יושבת-ראש חדשה, חברת הלובי החברתי, הנושא קרוב ללבה.

היו"ר ע' מאור:

נכון מאוד.

רפאל אלול (העבודה):

צינתי, שנוסף על כל הפרטים שנתתי קודם, אני חושב שהפעם נדרשת יותר מבעבר מעורבות ממשלתית. למעשה המטרה שלנו היא השארת האוכלוסייה בעיירות, ביישובי פיתוח, ומניעת הגירה מיישובים אלה.

כיום, לדאבוני הרב, נוצר בארץ מצב, שבו משקיעים מקומיים לא מעוניינים להשקיע כיוון שיש רווח טוב יותר בבורסה. הכסף בורח מהארץ. הכסף שמושקע בבורסה הוא לא יצרני.

כל ירידי התעסוקה, המחשוב והעבודות היזומות לא יעזרו לנו במישור הלאומי. הם יעזרו אולי לאותו מובטל בעיירת הפיתוח למצוא עבודה מהר יותר, אולי על חשבון המובטל מהעיר הגדולה. אך לא ניצור יותר מקומות עבודה ברמה הארצית הכוללת.

כאן תפקידה של הממשלה להתערב. הממשלה החליטה, ואני שמח על כך, להקים מפעלי תשתית. אני מציע שהממשלה תחליט על הקמת מפעלי תעשייה. הקמת 100 מפעלים כאלו תייצר אלפי מקומות עבודה. בתוך שנה-שנתיים, אם מפעלים אלו יהיו רווחיים, אני בטוח שהממשלה תמכור אותם לאנשי עסקים. רק כך תיפתר בעיית האבטלה. הגיע הזמן שהממשלה תתערב, ומהר. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. אני מזמינה את חבר הכנסת דוד מנע, בבקשה.

דוד מנע (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אוכלוסיית ערי הפיתוח בקרב אוכלוסיית המדינה מתקרבת ל-10%. שיעור המובטלים מעיירות הפיתוח בכלל המובטלים מגיע ל-24%-25%. הפער הזה הוא פער גבוה מדי. הפער הזה עלול ליצור מתחים מאוד קשים בעיירות הפיתוח. נאמר ש-6.4 מובטלים מתמודדים על כל משרה בעיירות הפיתוח, 50% מעל לממוצע הארצי. הסיכוי למצוא תעסוקה בעיר פיתוח הוא קשה.

בעיתונים יש תגובה של אנשים מקצועיים, שלכבודם אני לא רוצה לנקוב בשמם. כל הדיוט יכול לחשוב שאכן אלה הם הפתרונות. מה הם אומרים? הם אומרים ששיעור האבטלה הגבוה בעיירות הפיתוח נעוץ באי-יציבות התעסוקתית ובתחלופה רבה של מפעלים באזורים אלה. ואז נאמר, שבין השנה 1970 לתחילת שנות ה-80 היתה תחלופה גדולה מאוד במפעלי תעשייה בעיירות הפיתוח.

ובכן, הדברים האלה, שהיו נכונים לשנות ה-70, אינם נכונים להיום, ומוכן שהדברים הללו מחייבים מאמץ גדול מאוד מצד כל הגורמים, על מנת למצוא לבעיה פתרון. הגיע הזמן שנפסיק למצוא תירוצים בדברים שונים ומשונים.

גברתי השרה, אני ציטטתי תגובה שנמסרה בעיתון "ידיעות אחרונות" בנושא רמת האבטלה הגבוהה בערי הפיתוח, האומרת ש-1970 עד שנות ה-80 היתה תחלופה גדולה מאוד של מפעלי תעשייה בעיירות פיתוח. לכן טענתי היא, שמי שקורא את זה יכול להבין שבאמת כך הדבר, אבל מי שמכיר את האמת עד תומה יודע, שהדברים האלה אינם נכונים היום. הם היו נכונים לשנות ה-70, ופורסמו במחקר של מכון ירושלים, אבל הם לא נכונים היום.

בעבר יזמנו הרבה דברים. מצפה-רמון היא עיר מוכת אבטלה. ירוחם היא עיר מוכת אבטלה. לכמה מובטלים נמצא תעסוקה במצפה-רמון, על מנת להוריד את מצפה-רמון מרמת האבטלה הגבוהה? כמה עשרות מובטלים יש בדימונה, שאם נמצא להם תעסוקה, אפילו יזומה, נוריד את דימונה ממפת

מוכות האבטלה? זו לא נתניה, זו לא חיפה, זו לא תל-אביב, זו לא ירושלים. מדובר בכמה עשרות מובטלים, שאם נמצא להם תעסוקה קרובה, הרי הורדנו את ממוצע האבטלה בכל עיירות הפיתוח.

מה אני מציע? ראשית, אני בא לקבוע כמה דברים שלדעתי צריכים להנחות את כל הגורמים המטפלים בנושא זה. העקרונות הללו הם: א. יש לתכנן פרויקטים תעסוקתיים במוקדי אבטלה בערי פיתוח וביישובים שבהם שיעור האבטלה גבוה מהממוצע הארצי – לא רק עיירות פיתוח, גם אור-עקיבא, שהיא לא עיר פיתוח – וכל זאת במגמה להעמיד את הנתונים הללו על לא יותר מ-5% משיעור מקבלי דמי האבטלה מכוח העבודה האזרחי. כלומר, מעל 5%, בכל יישוב שבו יש אבטלה גבוהה, הולכים לטיפול נקודתי; ב. התוכניות לתעסוקה חייבות להיות זמינות, אופרטיביות, כלכליות, גמישות, ועליהן לתת פתרונות מידיים, שיביאו להקטנה ניכרת של ממדי האבטלה במוקדים המטופלים, תוך התאמת סל מתאים של פרויקטים ופעולות לכל יישוב, על-פי מאפייני המקום ורמת האבטלה; ג. עלות ההפעלה חייבת להיות מינימלית; ד. הקריטריונים להפניה לפרויקטים אלה ייקבעו על-ידי שירות התעסוקה, בתיאום עם הרשויות המקומיות; ה. התקציבים יוקצו בתיאום עם היעדים הכלל-משקיים; ו. רמת האבטלה המחייבת מעורבות בשוק העבודה המקומי תיקבע על-ידי שירות התעסוקה בכל יישוב ויישוב; ז. תמרוץ עובדים לעבודות באמצעות השתתפות בשכר, שבלעדיה יקשה לגייס ישראלים לעבודות אלה.

אני רוצה להפנות שאלה לשרת העבודה והרווחה. נאמר שמשרד האוצר ישתתף בעלות שכר לקטיף. השתתפו בכ-40 שקל. גייסו 700 מובטלים בלבד לקטיף. לפני שנתיים, בזמן מלחמת המפרץ, היה מאמץ גדול לגייס ישראלים במסע הסברתי, שכנועים וכדומה, וגויסו קרוב ל-4,000 מובטלים ישראלים לעבודות קטיף. מדוע עכשיו גייסו 600 או 700 איש בלבד? מדוע לפני שנתיים יכולנו לגייס 4,000 ו-5,000 מובטלים ישראלים? מדוע עכשיו גייסו 700 או 800 מובטלים בלבד, למרות התמריץ הכספי?

דבר נוסף. אני בהחלט בעד פרויקטים תעסוקתיים בעיירות פיתוח. כפי שצינתי, די אם נספק תעסוקה ל-50 עד 70 איש במצפה-רמון – ובכך אנחנו מורידים את רמת האבטלה במצפה-רמון. נספק תעסוקה ל-150 מובטלים בדימונה – הורדנו את רמת האבטלה בדימונה. בירוחם אותו דבר. המספרים אינם גדולים. בפרויקט אחד אפשר להוריד את רמת האבטלה בהרבה עיירות פיתוח.

מה הם הדברים האופרטיביים, מה הם הדברים שאפשר ליישם אותם? קידום פיתוח תשתית משקית – סלילת כבישים, הקמת מבני תעשייה למכירה ולהשכרה בפארקים לתעשייה וכדומה. מחנות צה"ל – העסקת מובטלים בכל המקצועות והעיסוקים האזרחיים כגון: תחזוקה, שיפור ושמירת הנוף, שמירה וניקיון. רשות שמורות הטבע – פיתוח והרחבת שטחי שמורות קיימות, פיתוח והכנת שמורות חדשות, אחזקה שוטפת ושמירה. אגף העתיקות במשרד החינוך – חפירות ארכיאולוגיות יזומות, דוגמת בית-שאן, דוגמת אתר ממשית בדימונה; עבודות לשימור ולשחזור עתיקות. קרן-הקיימת לישראל – הכשרת קרקע; פריצת דרכים בשמורות הקרן-הקיימת לישראל באזורי ההר והיערות; יערנות: שתילה, גיזום, עבודות משתלה; הכשרת חניונים ומקומות למחנאות וכדומה. רשות הגנים הלאומיים – פיתוח פארקים, עבודות גינון, אחזקה ושמירה. בתי-חולים – עבודות תחזוקה ושיפור התחזוקה בבתי-החולים, הכשרה וקליטה מסיבית של כוח עזר סיעודי. משטרת ישראל – תחזוקת מבנים ומחנות, קליטת כוח אדם במסגרת עבודות שיטור ואבטחה במשמר הגבול ושוטרים להכוונת התנועה או למשטרת התנועה. רשויות מקומיות ומועצות דתיות – פיתוח תשתית מקומית בכל מה שקשור לנושא של רשויות מקומיות. פיתוח אוצרות טבע במסגרת תוכניות משרד האנרגיה והתשתית. נושא אחרון, נושא "המשקם" – פיתוח עיסוקים מיוחדים, העברת "המשקם" למשמרת שנייה, חבל שהציוד יעמוד.

יש למיין את המובטלים, להתאים כל אחד לפרויקטים המתאימים לו.

רבותי חברי הכנסת, גברתי השרה, הדברים אינם בשמים. אפשר בהחלט לצמצם את האבטלה בעיירות הפיתוח. לא מדובר בהרבה מובטלים. יש אבטלה בתל-אביב, בחיפה, ולזה יש אולי פתרון כלל-לאומי, אבל בעיירות הפיתוח, מדובר במספרים לא גדולים, אפשר בפרויקט אחד בדימונה, באתר ממשית, לפתור את כל בעיות האבטלה בדימונה, בירוחם, בערד ואפילו במצפה-רמון. כך גם לגבי בית-שאן, צפת, שלומי וכל האזור הזה. הדברים אינם בשמים, וטוב נעשה אם ניזום דברים על מנת להוריד את האבטלה בעיירות הפיתוח. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה. חבר הכנסת יצחק לוי, אחריו – חבר הכנסת שלמה בניזרי.

יצחק לוי (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, גברתי השרה, רבותי חברי הכנסת, אנחנו נזקקים שוב לנושא שאינו יורד מעל סדר-היום של הכנסת ואינו יורד מעל סדר-היום הלאומי, והוא האבטלה בעיירות הפיתוח והתוצאות שיש לאבטלה בעיירות הפיתוח.

קודמי דיברו בעיקר על פתרונות לתעסוקה. אכן זה נושא שהממשלה צריכה לעסוק בו. היא צריכה לעסוק בו בעידוד, היא צריכה לעסוק בו ביצירת מפת עדיפויות אמיתית, ולא כפי שמר שבס עשה. היא צריכה לעסוק בו בפתרון בעיות כרגע, למשל מפעל "שטיחי כרמל" של חבר הכנסת שפירא, שמפרנס מאות משפחות גם באור-עקיבא וגם בנתיבות.

אינני רוצה להתייחס כלל וכלל לכל ההשלכות מסביב, בקשר לחובותיו או לתמיכה של הממשלה, אבל עובדה היא שיש היום מאות משפחות בסכנה של פיטורין. יותר מזה, אותן משפחות כרגע הן נטולות כל זכויות סוציאליות, כי לא העבירו תשלומים לקרנות הפנסיה, לא העבירו תשלומים לביטוח הלאומי עבור כל אותם עובדים, והנושא נמצא בהליך משפטי.

הנה, למשל, שתי עיירות מוכות אבטלה, שאנחנו יודעים שהן אולי צועדות בראש הרשימה, אור-עקיבא ונתיבות, ובכל סטטיסטיקה שמתפרסמת אחת לכמה חודשים או אחת לחצי שנה או אחת לשנה, תמיד שני השמות האלה עולים לכותרות, אור-עקיבא ונתיבות.

האבטלה היא איומה ונוראה. מכיוון שאני גר בשכונות לנתיבות, אני מזדמן לשם בכל יום שיש לסידורים אישיים, ואני רואה את כל העיירה יושבת בבתי-קפה. זו אווירה של עיירה שאין בה עבודה, עיירה שלא מתפרנסים בה, עיירה שתושביה אינם גאים בכך שהם מרוויחים את הלחם שהם אוכלים.

יש אפשרויות של פתרונות, אפילו פתרונות מידיים. אינני יודע מה יחסך, גברתי, לנושא עבודות יזומות. יכול להיות שהייתי צריך לדעת, אילו קראתי עיתונים ביתר עיון. אני חושב שהתבטאת בעניין

הזה פעם. לדעתי, צריך לנקוט צעד של עבודות יזומות. ואף אם הצעד הזה לא כלכלי, חייבים לעשות אותו, מכיוון שהנזקים החברתיים שגורמת אבטלה לאורך זמן – כלומר, אבטלה ארוכת זמן, לא אבטלה של חודש או חודשיים אלא של שנים – הם נזקים חברתיים, ואני לא יודע אם אפשר יהיה לתקן אותם אי-פעם.

הדברים האלה לא נמצאים כלל על סדר-יומה של הממשלה. כלומר, הצדדים החברתיים, או הנזקים החברתיים אינם מהווים שיקול. כאשר אני שומע שרים, בעיקר שרים כלכליים, עוסקים ומדברים בנושא אבטלה, השאלה היא, איך להוציא את המשק מקיפאון, איך לקדם את המשק. הכול נכון. הכול לגיטימי. כך צריך לשיקול את הדברים, אבל לא רק כך. השיקולים הכלכליים לא יכולים להיות מנותקים מהתוצאות החברתיות הנובעות מהמצב החברתי האיום שבא בעקבות האבטלה.

כאשר מדובר על 6.4 אנשים בעיירות פיתוח שמתמודדים על משרה אחת, כאשר מדובר לפעמים על אבטלה בשיעור של יותר מ-20%, או לפחות יותר מ-15%, וכאשר מדובר על כך שעולים שנמצאים באותן עיירות פיתוח מצטרפים, לצערי הרב, לאותו מעגל אבטלה, וזה נוסף על אותן בעיות ייחודיות שיש לעולם – אני בא ושואל את שרת העבודה והרווחה: אנה אנו באים? מהו הפתרון? האם יש קצה של חוט? האם יש קצה של מחשבה? האם יש מישהו ששוקל את הדברים האלה?

גברתי היושבת-ראש, לא באתי לכאן עם הצעות מעשיות, מכיוון שיהיה זה יומרני לחבר כנסת בודד לבוא ולהציע הצעות כשיש בעיה כה חמורה. זו עבודתה של הממשלה, זו לא עבודתי. אני צריך להתריע על העניין, והממשלה צריכה להקים צוותים ולפתור את הבעיה. אי-אפשר לבוא ולשלוף הצעות מעשיות לבעיה זו, על כל ההשלכות החברתיות שלה.

לכן אני מציע, שהכנסת תעלה על סדר-יומה את הנושא הזה. אני חושב שתוך כדי דיון וגם בעקבות הדיון אולי נעורר את הממשלה להתייחסות מעמיקה יותר לנושא. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה. חבר הכנסת שלמה בניזרי, בבקשה.

שלמה בניזרי (ש"ס):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, ברצוני לתת תזכורת קצרה לראש הממשלה, שלצערי איננו כאן, ולשריו, ולהזכיר כי הליכוד הפסיד בבחירות בגלל מדיניות הכלכלה הכושלת שלו, ובעיקר ריבוי האבטלה בקרב כל רובדי החברה בישראל.

מזמן הקמת הממשלה עברה כבר למעלה מחצי שנה, וראו מה שקרה במשק הישראלי מאז יולי אשתקד. אני לא נותן סתם נתונים, אלא נתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ובנק ישראל: א. מיתון בצמיחה; ב. מיעוט בהשקעות חדשות בענפי המשק חוץ מעבודות תשתית; ג. קיפאון ואפילו ירידה בייצור התעשייתי; ד. קיפאון וירידה בייצוא התעשייתי; ה. ירידה ברווחיות החברות; ו. ירידה ביתרות מטבע חוץ ועלייה בגירעון סחר חוץ.

שלא יתקבל, חלילה, הרושם שהכול שחור ושאני בא להיות נביא הזעם של הממשלה, ועוד בתור חבר קואליציה, כי הרי יש בוודאי בתחומי הכלכלה הישגים רבים, שאי-אפשר להתעלם מהם. אך, לצערי הרב, רשימת הליקויים שמניתי מאפילה על ההישגים. המאפיל המרכזי הוא האבטלה, שממשיכה לצמוח, לצבור תאוצה ולגרום לנזקים חברתיים בלתי הפיכים, ובכיינתנו בגללה עלולה להיות לדורות.

רבותי חברי הכנסת, בדרך כלל אני אוהב לתבל את דברי בדברים מהמקורות. לפני כשבועיים ראינו בפרשת השבוע, פרשת שמות, שיש ויכוח בין פרעה לבין משה רבנו. משה אומר לפרעה: שלח את עמי. משיב לו פרעה: לא רוצה. למה? מפני שיש ריבוי של יהודים במצרים, ריבוי עבדים, לכן אני לא יכול לשלח אותם.

מה יסוד מחלוקתם של פרעה ומשה רבנו? פרעה אומר למשה: תשמע, כיוון שיש ריבוי בעם, הם עבדים עכשיו. ברגע שאשלח אותם לחופשי, האנשים יתחילו להסתובב ברחובות. כולם יהיו מובטלים. יסתובבו במצרים, ואז תהיה שואה לא רק למצרים אלא גם ליהודים עצמם. למה? עקב האבטלה העצומה שתהיה, והרי הבטלה היא אם כל חטאת. אותם עבדים יהודים שהיו תחת חסותו של פרעה בוודאי קיבלו קצת אוכל עבורם ועבור בני משפחותיהם מפרעה. אך עכשיו, כשיצאו לרחובה של עיר והיו מובטלים, הם יזדקקו לפרנס את בני משפחותיהם, וכסף אין. מחוסר תעסוקה יגיעו לידי שעמום, ואז יצאו לרחובה של עיר לשוטט, אחר כך לגנוב, לרצוח, לאנוס, וכל הפשעים הנלווים.

ותשובתו של משה רבנו היתה פשוטה: אתה צודק במאת האחוזים, אבל אני עדיין לא מוציא אותם לרחוב. אני לוקח אותם לקבל תורה, לקבל מצוות שימלאו להם את החלל האמיתי.

רבותי חברי הכנסת, אני לא בא לומר לכם להכניס את המובטלים לשיבות, כי זה לא העיתוי המתאים. אני כן יכול לומר, שפרעה באמת צודק בשיקולים שלו. ברגע שיש מובטלים בחברה, נהרסים חיי המשפחה והקולקולים בחברה מתרבים.

רבותי, כדי לאשש את התיאוריה הזאת שצינתי אני רוצה להזכיר, שבדיוק השבוע נתבשרנו על-ידי שר המשטרה מר משה שחל, שבשנה האחרונה התרבו מעשי הפשיעה במדינת ישראל בעשרות אחוזים. בשנת 1992 בלבד נפתחו למעלה מ-310,000 תיקים פליליים. מדוע? מה הן הסיבות לריבוי מספרם של התיקים האלה? מדוע הפשיעה גואה כל כך? אולי אני, כאדם דתי, יכול לומר, יש ירידת ערכים, משבר ערכים. הנביא אומר, באין תורה יפשע עם, אבל אני לא אכנס לנקודה הזאת.

אני רוצה להתמקד דווקא בנקודה העיקרית. לדעתי, האבטלה היא אם כל חטאת. מפרנסים רבים שהם מובטלים חייבים להביא לחם לביתם, ופעמים רבות באין ברירה, כדי להביא פרנסה לביתם הם לא מוצאים דרך אחרת אלא ללכת ולפשוע. ולפעמים, כי אין עבודה, פוקדים את המובטל שעמום וחוסר מעש, והם מעכירים את רוחו ומדכאים אותו. האדם רוצה להיות פרודוקטיבי, ליצור, אבל הוא נאלץ לשבת היום בחוסר מעש, והשעמום הזה מביא אותו לביצוע מעשי פשע נוראים.

גברתי השרה, איני בא לתת עכשיו הצעות מעשיות. איני מבין גדול בכלכלה. אני רק בא לטעון טענה לממשלה שאני חבר בה. בזמן שיצאתם למערכת הבחירות התקפתם את הליכוד, ובצדק, על מדיניות הכלכלה הכושלת שלו, והבטחתם הרים וגבעות. בטוחני שרבים מאותם מובטלים, שלא הזדהו עם

דרככם והשקפתכם, עם דרכה והשקפתה של מפלגת העבודה, שלא הזדהו אתכם פוליטית, הצביעו עבורכם בתקווה שיימצא פתרון למצבם הנורא. שאלתי אלייך, גברתי השרה: מהי אותה תרופת פלא שדיברתם עליה בבחירות, ומדוע אין אנו רואים את יישומה כיום? האם יש צפי ורוד לעתיד הקרוב, שינחמנו, ולא לעתיד הרחוק, שייבשנו אחר כך?

אני מקווה שבשיקוליכם המקצועיים למציאת מקומות עבודה עבור המובטלים תביאו בחשבון את ההשלכות ואת התופעות החמורות המתפתחות בחברה הישראלית כיום כתוצאה מאבטלה, כפי שצינתי. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה. אני מזמינה את שרת העבודה והרווחה אורה נמיר להשיב.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני רוצה להודות לחברי הכנסת רפי אלול, דוד מנע, יצחק לוי ושלמה בניזרי על העלאת הנושא, ואני מזמינה אתכם להעלות את הנושא בלי להפסיק. אני רק רוצה להזכיר לחבר הכנסת בניזרי, שבממשלה זו לא יושבת רק מפלגת העבודה. זה, ככה, דרך אגב.

שלמה בניזרי (ש"ס):

זה לא תלוי בנו.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

הרבה תלוי גם בכם. זה תלוי בכולנו. ואני לא אומרת זאת כדי להשתחרר מאיזו מידה של אחריות.

אני רוצה לומר לכולכם, כי אם יש משהו – אינני רוצה להשתמש במונח "מדיר שינה מעיני" – שמטריד אותי כל דקה וכל שעה מזמני במשרד העבודה והרווחה זה חמישה שבועות, מאז אני משמשת בתפקידי זה, זו העובדה שעדיין לא הצלחתי ליצור מקום עבודה אחד. ואין זה מתפקידו של המשרד. אבל אני אומר לכם מייד איך אני רואה היום את משרד העבודה והרווחה.

לי היה ברור תמיד, לא הייתי צריכה בשביל כך, חבר הכנסת בניזרי, לא מערכת בחירות זו ולא קודמתה, לי היה ברור, שאם לא תהיה עבודה, לא תהיה רווחה; ואם לא תהיה עבודה, לא תהיה מנוחה לתושבי מדינת ישראל.

תושבי ערי הפיתוח מהווים כיום 11% מכלל האוכלוסייה, ומספר דורשי העבודה בהם מסתכם בלמעלה מ-20,000 נפש, על-פי נתוני שירות התעסוקה. גם אני ביקשתי לבדוק פעם נוספת, כי הנתונים נראו לי נמוכים מדי. 20,000 נפש מהווים היום 16% מכלל דורשי העבודה הרשומים בשירות התעסוקה. שיעורי הבלתי-מועסקים בערי הפיתוח בשנים האחרונות גבוהים בכ-40% מהממוצע הארצי, ומוערכים בין 13% ל-16%. בערי הפיתוח מתמודדים בממוצע על כל משרה פנויה – בממוצע, יש מקומות שהמצב בהם חמור הרבה יותר – 6.4 דורשי עבודה לעומת 4.3 דורשי עבודה בממוצע הארצי.

בתוך 24 היישובים שבהם שיעור האבטלה גבוה מ-10% – וההצעה לסדר-היום היתה על ערי הפיתוח, במגזר הערבי והדרוזי המצב חמור מאוד – מצויות 15 ערי פיתוח. לשיעורי האבטלה הגבוהים בערי הפיתוח יש שני גורמים עיקריים: הגורם הראשון קשור להיצע המשרות בעיירות הפיתוח. עיירות הפיתוח מאופיינות באי-ציבות תעסוקתית, הנובעת מפתיחה ובמיוחד מסגירה של מפעלים ומתחלופה גבוהה מאוד של עובדים. הגורם השני קשור לביקוש. בשנתיים האחרונות נוספה לערי הפיתוח אוכלוסייה של כ-72,000 עולים חדשים, שהם 18% מכלל העולים החדשים. עלייה זו הביאה לעלייה תלולה בשיעור האבטלה ביישובים אלה. ואני רוצה להזכיר לכולנו, שגם לפני שהם הגיעו היה המצב חמור, וחמור משמעותית.

רבותי חברי הכנסת, גברתי היושבת-ראש, אין זה מתפקידו של משרד העבודה והרווחה ליצור מקומות עבודה. בכך מועסקים המשרדים הממונים על בניית תשתית בתחומי התעשייה, התקשורת והתחבורה. הממשלה הקצתה בתקציבה סכומים ניכרים, מיליארדים, לצורך בניית תשתית זו, אך אין בהקצאת משאבים אלה פתרון למובטל המתדפק היום על דלתות שירות התעסוקה. בהעדר פתרון תעסוקה מידי, נותרים מובטלים רבים ללא מענה, ואין להם נחמה בכך שבעוד שנתיים, או שלוש שנים, הם ימצאו עבודה בפרויקטים המתוכננים והנבנים היום.

רבותי חברי הכנסת, אבטלה היא מחלה נוראה, הפוגעת בתפקודו של האדם ובדימויו העצמי, גם כאדם וגם כיוצר ותורם. המדינה מספקת אומנם למובטל אמצעי מחיה מינימליים, ואני מתכוונת לדמי אבטלה, להבטחת הכנסה, להשלמת הכנסה, אך אין בגמלאות אלו מרפא לתחלואים הפיסיים והנפשיים שהאבטלה מביאה עמה.

לכן החלטתי שלא לעבוד על-פי הספר ולהתמקד בדברון ליצירת מקומות עבודה מידיים. לא אוהבים את המלה "יזומות", חבר הכנסת יצחק לוי. התפשרתי על המלה. מאחר שבעיני כל עבודה עדיפה משיבה בבית והתדפקות על דלתות שירות התעסוקה, החלטתי על השקעת מירב המאמצים, במשותף עם רשויות שונות, כגון רשות העתיקות, רשות הגנים הלאומיים, קרן-הקיימת לישראל וגופים ציבוריים נוספים, ליצור במוקדי האבטלה עבודות מיידיות ולטפל בהם טיפול נקודתי. אומנם זו הוצאה יחסית גבוהה, שעלותה למשק בממוצע כ-35,000 שקל לאדם לשנה. יחסית, אומרים אנשי הכלכלה, שההוצאה היא גבוהה, כי ההשקעה ביצירת מקום עבודה מקצועי היא פי-שלושה ופי-ארבעה ולפעמים אפילו פי-עשרה.

יצחק לוי (מפד"ל):

והוצאות דמי אבטלה?

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אני מכירה את הנושא. אני מייד אומר לך.

אך בעיני הוצאה זו עדיפה מהמתנה חסרת התכלית למשרות שיווצרו – אם ייווצרו – בעתיד, בתוך שנה, שנתיים ואולי אף שלוש שנים. ואני מאמינה שהם ייווצרו.

במסגרת זו קבעתי לעצמי סדר עדיפויות של התמקדות בפתרונות מיידים על-פי מפת האבטלה בארץ. ובמפה זו, לצערנו, ערי הפיתוח צועדות בראש.

אני רוצה, גברתי היושבת-ראש, לומר כאן מלים אחדות לנוכח ההתייחסויות של חברי הכנסת המציעים. חבר הכנסת מנע, אנחנו עם כזה, שבשעת מלחמה הנכונות שלנו, ההתנדבות שלנו ראויה לכל הערכה שבעולם. אין לי ספק, שהעובדה שלמעלה מ-4,000 אנשים נחלצו בזמן מלחמת המפרץ לעבודה בקטיף, האווירה של סכנת המלחמה תרמה לכך. עם זאת אני רוצה לומר לך, שאני רואה בחיוב רב את עצם העובדה, ש-700 ישראלים הלכו לקטיף. יש לנו היום בעיה קשה מאוד, שנובעת מהרבה דברים, גם מיתר גמישות של חוק ביטוח דמי אבטלה, שאותו אני עומדת להציע לתקן, ומא-רצון של ישראלים – ומבין הישראלים של יהודים – ללכת לעבודות מסוימות במשק, ואני כוללת את החקלאות בנושא הזה.

מחנות צה"ל – היה ניסוי, היה דיון במשרדי לפני יומיים. היה ניסוי, וצר לי לקבוע, שעל-פי הניסוי שהיה, שלטונות הצבא אינם מקבלים את התחליף של עבודות אזרחיות במקום ימי מילואים, שבחלקם הם ימים יקרים למשק, מבוזבזים. אני החלטתי שלא ארים ידיים. ואנחנו נשב אתם. אבל לפי הערכתי – ואני עומדת עם שתי רגליים מוצקות על הקרקע, אני לא רוצה לזרוק סתם מספרים ולא לפזר הבטחות – גם אם הצבא יסכים, לא מדובר ביותר מ-1,500 מקומות עבודה השנה.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

אלפי מקומות עבודה.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

חבר הכנסת הלפרט, אולי יש הבדל בין מי שלא כל כך מצוי, או מצוי פחות – ואני אומרת זאת לא לשם הקנטה – – –

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

זו היתה ההערכה.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אני יודעת. אבל תאמין לי, חבר הכנסת הלפרט, זה היה לפני שנעשה על-ידי המוסד לביטוח לאומי הניסוי עם הצבא. לפני שהונחו לפני הנתונים – זה היה לפני יומיים במשרדי, ישבנו כולנו יחד, גם אני האמנתי שמדובר באלפים. אני אומרת וחוזרת ואומרת: אני לא ארים ידיים. אני חושבת שאפשר, אבל לפי הנתונים שהובאו בפני היום, אם השנה נצליח להגיע ל-1,500 פתרונות של מקומות עבודה במסגרת החילופים של מובטלים במקום משרתים במילואים, דומני שבמציאות הקיימת זה יהיה המקסימום שנצליח להגיע אליו השנה.

יצחק לוי (מפד"ל):

זה לא מעט.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אני לא אמרתי שזה מעט. אני גם אמרתי על 700 עובדי הקטיפה שזה לא מעט. אני בכלל אדם שאמר שלא יעבוד על-פי הספר, ואני אהיה שר שיעסוק רק בדברים הקטנים. אם לא נעסוק בדברים הקטנים, עוד 50 מקומות עבודה, עוד 100 מקומות עבודה, עוד 150 מקומות עבודה – אני אומרת זאת גם בתחומים אחרים, אבל אני מדברת עכשיו על האבטלה – לא תהיה עבודה, ובוודאי לא תהיה עבודה מיידיית במשק.

אשר לנושא של המפעל "שטיחי כרמל", אני רוצה לומר לך, חבר הכנסת יצחק לוי, זה נוגע גם לנתיבות וגם לאור-עקיבא. היו אצלי ועדי עובדים גם מאור-עקיבא, גם מנתיבות, אין יום שאני לא מטפלת בו בנושא של "שטיחי כרמל".

נדמה לי שאני קצת מנועה כחברת ממשלה מלומר על איזה סדר גודל של עשרות מיליוני דולרים של חובות מדובר, לממשלת ישראל בלבד. נעשים יום יום מאמצים אדירים כדי לרכוש או להעביר את הבעלות, או לקנות – לא במובן המקובל של לקנות – את "שטיחי כרמל", כאשר היעד היחיד הוא למנוע פיטורין של 500 עובדים באור-עקיבא, ש-300 מהם הם תושבי אור-עקיבא, ו-200 תושבים נוספים בנתיבות.

יצחק לוי (מפד"ל):

העיקר לא להרים ידיים בעניין הזה. יש לי הרגשה שהממשלה מנועה כאן לא רק בגלל הכסף, אלא גם בגלל עניינים אחרים.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אני לא מרימה ידיים. אתה אפילו לא יכול לתאר לך למה מוכנים ללכת בנושא הזה. אין יום שאין לי בו שיחה בנושא הזה עם שר האוצר. העניין סבוך ומורכב מאוד, אתה יכול להבין זאת מכמה משפטים שאני אמרתי עכשיו. כל מה שעומד לנגד עינינו, במקרה זה גם לנגד עיני שר האוצר, זה הצלת העובדים הללו.

אני רוצה לומר לכם – ואלה דברי הסיכום שלי – אני לא אטאטא שום דבר אל מתחת לשטיח. אני לא אצייר תמונה ורודה כאשר היא רחוקה מלהיות ורודה. אני, כשרת העבודה – את מירב זמני אשקיע קודם כול ובראש ובראשונה בתמרוץ, בדרבון, אני מוכנה להיות נערת שליחויות של כל הממשלה כדי להגיע, ומייד, להתחלה של יצירת מקומות עבודה.

גברתי היושבת-ראש, בגלל חשיבות הנושא ומורכבותו, ובגלל הכאב של כולנו בנושא הזה, אני מציעה להעביר את כל ההצעות לוועדת העבודה והרווחה של הכנסת לדין. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה לשרת העבודה והרווחה. יש לנו ארבעה מציעים להסיר את הנושא מסדר-היום. הראשון, חבר הכנסת חנן פורת, מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת אלול. דקה לכל מציע, בבקשה.

חנן פורת (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, גברתי שרת העבודה והרווחה, ביקשתי במכוון להסיר את הצעתו של חבר הכנסת רפי אלול, ולא הצעות אחרות, לא מפני שיש לי דבר נגד הצעתו שלו, אלא מפני שיש לי ביקורת קשה כלפי הממשלה הזאת, ששמה את הנושא הזה של טיפול באבטלה בראש סדר העדיפויות. דומה שמלבד קולך, שהוא כמעט קול קורא במדבר – וגם מתוך דברייך ניכר היה שכך הוא – אין נעשה דבר בתנופה ובצורה ממלכתית.

אין לי דבר נגד פתרונות במישור הספציפי, בבחינת "מי בז ליום קטנות", אבל הדברים המרכזיים שהיו צריכים להיעשות אינם נעשים. מה עם כל הסיפור הזה של מפעלי תע"ש, שדובר על העברתם לנגב ולגליל? מה עם הרעיון של שילוב דמי האבטלה עם תוספת לכיוון של שכר מינימום, שבאמצעותו יהיה הדרבון לכניסה לעבודות חקלאיות וכדומה – אותו רעיון שהעלינו בשעתנו בפני שר האוצר, והוא אמר שהוא יטפל בו, ולא נעשה בו דבר?

אני חושב שאת חייבת לא רק להתמודד כאיזה דון קישוט בשטח, אלא לטלטל את הממשלה בעניין הזה, אחרת – ולו רק בגלל הדבר הזה – לא תהיו ראויים לאמון.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת טלב אלסאנע מבקש להסיר את הצעת חבר הכנסת מנע. בבקשה.

טלב אלסאנע (מד"ע):

גברתי היושבת-ראש, גברתי שרת העבודה והרווחה, במהלך מערכת הבחירות האחרונה הופיע ראש הממשלה במגזר הערבי ואמר, שהוא מתבייש במראה עיניו. גם בסיור שהיה לאחרונה, של ועדת העבודה והרווחה, הודיע יושב-ראש הוועדה, שהוא מזדעזע ממראה עיניו. אני סבור שהעובדה שאנו מתביישים במה שקיים במגזר הערבי איננה פותרת את הבעיה.

עכשיו מפלגת העבודה בשלטון, ואינני רואה שום סיבה לכך שבהמלצות ועדת המנכ"לים לא יכללו היישובים הערביים בעדיפות א' על מנת לפתח מקורות תעסוקה, אזורי תעשייה, ועל-ידי כך להקטין את האבטלה הגואה במגזר הערבי ולהוריד את מספר המשפחות החיות מתחת לקו העוני – לא להמשיך בהפרחת סממאות והצהרות באוויר, אלא לעשות.

זו ההזדמנות לעשות, וזה המבחן האמיתי לעשייה ולא להצהרות.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. חבר הכנסת יוסף ונונו מבקש להסיר את הצעת חבר הכנסת יצחק לוי.

יוסף ונונו (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, גברתי השרה, האבטלה בערי הפיתוח לא יורדת מעל הפרק, היא מחריפה, ועדיין אין בשורה. שיעור האבטלה שם הוא כמעט פי-חמישה או פי-שישה מאשר באזור המרכז. גם אלה שמועסקים – חלקם הגדול מועסקים בעבודה עונתית ובשכר נמוך.

תקציב המדינה כולל בתוכו סכומים ניכרים למאבק באבטלה וליצירת מקומות עבודה, בכלל זה הסכום האחרון של 760 מיליון שקל ליצירת 30,000 מקומות עבודה נוספים. אך העגלה עדיין לא זזה.

לכן, המבחן יהיה בכושר הביצוע של כל הפרויקטים האלה, בעבודות התשתית ובהוצאה של כל הסכומים האלה.

אני מציע לשלב בצורה חזקה יותר את הרשויות המקומיות ואת ראשי הרשויות בקידום הפרויקטים האלה ובביצועם. אני קורא לשרת העבודה והרווחה לקדם תוכנית תעסוקה אגרסיבית יותר וללכת בגדול. אני מבקש דיווח תלת-חודשי לכנסת ולוועדותיה על הביצוע של כל הדברים האלה.

לכן, לצורך הפרוצדורה, אני מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת יצחק לוי מסדר-היום.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. חבר הכנסת אסעד אסעד מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת בניזרי.

אסעד אסעד (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, גברתי השרה, אני מצטרף לחבר הכנסת שאמר, שהקול של שרת העבודה והרווחה הוא כקול הקורא במדבר, לעומת השרים האחרים בממשלה. אני חושב שזו ברכה למשרד העבודה והרווחה שאת עומדת בראש המשרד הזה.

חברי הכנסת העלו הצעות לסדר-היום לגבי האבטלה הקשה הפוגעת בכל אדם, לא רק בפרנסתו אלא גם בכבודו העצמי, ובעיקר בעיירות הפיתוח. המכה קשה שבעתיים ביישובים הדרוזיים והצ'רקסיים, ששם רוב המובטלים הם צעירים משוחררי צה"ל, שלא מוצאים את מקומם ולא את עבודתם.

לא רק זאת, כאשר האבטלה קשה כל כך שם – הם פונים לאפיקים אחרים, של פשיעה וסמים, שפעם היו מחוץ לתחום ביישובים שלנו.

כדי להגדיש את הסאה, הממשלה הנוכחית, במקום להשאיר את היישובים הדרוזיים והצ'רקסיים במסגרת עיירות הפיתוח – מצבם כל כך טוב שהיא מוציאה אותם מאזורי עדיפות לאומית של כל אזורי עיירות הפיתוח.

אני מבקש שהעיוות הזה יתוקן, כדי שהאבטלה לא תמשיך ותכה ביישובים האלה. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. האם המציעים מקבלים את ההצעה של שרת העבודה והרווחה להעביר את הנושא לדיון בוועדת העבודה והרווחה? חבר הכנסת רפאל אלול? הוא איננו. חבר הכנסת דוד מנע?

דוד מנע (הליכוד):

מסכים.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת יצחק לוי?

יצחק לוי (מפד"ל):

מסכים.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת שלמה בניזרי?

שלמה בניזרי (ש"ס):

מסכים.

היו"ר ע' מאור:

אם כן נצביע על כל ארבע ההצעות, בהנחה שגם המציע הראשון מקבל את ההצעה. אנחנו מצביעים בעד או נגד העברה לוועדה.

הצבעה מס' 2

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 21

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

הצעה לסדר-היום

אפליה ועיכוב בקידום בצה"ל בשל נטיות מיניות

היו"ר ע' מאור:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, הצעה לסדר-היום מס' 1041, בנושא: אפליה ועיכוב בקידום בצה"ל בשל נטיות מיניות – של חברת הכנסת יעל דיין.

יעל דיין (העבודה):

מה זה, חבר הכנסת בא-גד עוזב אותנו? אני מצטערת על כך. הוא יצא הרגע, זה היה נושא שעניין אותי במיוחד. אני מצטערת על זה. הנה כבוד הרב בא-גד, אשמח אם תישאר אתנו.

יוסף בא-גד (מולדת):

את כל כך מכבדת אותי?

יעל דיין (העבודה):

אני מכבדת אותך ואת העניין המיוחד שיש לך בנושא.

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, לפני שבוע נפל דבר בכנסת. באו בשעריה כמוזמני הוועדה למעמד האשה, ועדת משנה למניעת אפליה בשל נטייה מינית, הומוסקסואלים ולסביות וביסקסואלים. באו צעירים ומבוגרים, סטודנטים ומדענים, עובדות סוציאליות ומורות, עיתונאים, אנשי רוח ואמנים, חילונים ודתיים, הומוסקסואלים ולסביות. ובאו חברי כנסת. והיה שם הבזק מצלמות. ואיש מהנוכחים לא יצא כפי שנכנס. הגיחוך וההתייחסות לנושא שוויון הציבור הזה, הספקנות וראייתם כקוריוז, התחלפו במודעות למשהו שלא ידענו נכון ולא הכרנו די וחטאנו לו.

ציבור גדול המופלה לרעה, החי בשקר ואוצר בתוכו את סוד זהותו המינית, בעוד הוא שווה בכול, לכל עניין, לכל אחד מאתנו. סוד ושקר והסתגרות ובושה שאנחנו כפינו עליו. ומהבית הזה נשמעו קולות שמקומם בזמנים אחרים ובחברות אחרות. ואילו היו קולות אלה, המכנים הומוסקסואלים ולסביות סוטים וחולי-מין וטמאים הראויים לסקילה ולמוות, המשווים אותם לנרקומנים ולחוטאים ולפושעים, אילו היו אלה רוב הציבור, היינו מוצאים את מקומנו בנחותות שבחברות ובשחורים שבימים.

אלא שלא כך. כנס ההומוסקסואלים והלסביות בכנסת, ועל-פי אומדן זהיר הם מייצגים 10% מהאוכלוסייה, לא היה מהפך, אלא תעודת כבוד לחברה הישראלית, ועוד יותר לתקשורת הכתובה והמצולמת בישראל, שקובעת דפוס התייחסות, וששינתה כאן דפוס התייחסות.

יוסף בא-גד (מולדת):

בושה וחרפה לבית הזה.

יעל דיין (העבודה):

זו תעודת כבוד לבית הזה, ואני מקווה שבהמשך – גם למערכת החוקים והתקנות, המבטאת את הנאורות והפתיחות והשוויוניות בישראל של סוף האלף.

ובבית הזה, באולם ההרצאות, קם פרופסור עוזי אבן ואמר: אני ראש בית-הספר לכימיה באוניברסיטת תל-אביב, ואני הומוסקסואל. פרופסור עוזי אבן עסק בתפקיד מחקרי בכיר ומסווג בצה"ל, עד שנתגלה שהוא הומוסקסואל. ואז ירד מסך ברזל על חייו. בשבוע שעבר הורם המסך הזה מעל אלפי גברים כעוזי אבן, ונשים כשרון גרשוני, שקמה באותו כנס ואמרה: אני סטודנטית באוניברסיטה העברית, ואני לסבית. וקמה הגברת מוריאל והציגה עצמה כאם ללסבית גאה, המחלקת חייה באושר ובשמחה עם בת-זוגה.

וכלנו בושנו לרגע. וברגע שאחריו ידענו שלעולם לא יהיה מה שהיה, ופסענו צעד קדימה לביטול סטריאוטיפ ואות קין ולהרמת מסך חוצץ, ונעשה המעשה החשוב, בהצהרה ובפועל, לאפשר לאנשים, גברים ונשים, לחיות בשוני שהם בחרו בו, לצאת מהארון ומהסוד ומהסטיגמה, ולקיים את זהותם האמיתית בשוויון ובגאווה.

בתוך ימים ספורים עלה העניין בממשלה, וראש הממשלה הבטיח לבדוק ולתקן את העוול שנעשה לפרופסור אבן בהדחתו מתפקידו הבכיר במערכת הביטחון. ראש הממשלה התחבר לנאורים שבמנהיגי העולם והצהיר: "אינני רואה כל סיבה לאפליית הומוסקסואלים בצה"ל".

אנחנו מבקשים עכשיו להוסיף לחקיקה המתקנת, שנעשתה זה לא כבר בחוק לשוויון הזדמנויות בעבודה, נוסף על גזע ודת ומין, גם איסור אפליה "בשל נטייה מינית", ולשנות בין השאר את פקודות מטכ"ל. פקודות מטכ"ל, כמו שבפועל הנוהג לגבי שוטרים ושוטרות, וכלל הידוע גם לגבי מורים ומורות, שייך למאה אחרת – הם חייבים לעבור שינוי, או למעשה לעבור מן העולם.

"סיכון ביטחוני", או "סיכון חינוכי", או "סיכון תברואי" – אלה הגדרות שאין מקומן אצלנו. כי הסחיטה, הפחד, אי-עמידה בלחצים, הסיכון – קיימים בגלל הצורך להיחבא, להסתיר זהות, להיראות כמשהו "נורמטיבי". זה תוצר של בערותנו, ולא האופי של הנפגעים על-ידינו.

שמואל הנגיד היה רמטכ"ל צבא גרנדה. הוא היה הרמטכ"ל העליז היהודי הראשון. שלמה אבן-גבירול ויהודה הלוי כתבו שירה הומוסקסואלית.

חנן פורת (מפד"ל):

מה? מאין לקחת את זה? איפה ראית שיהודה הלוי כתב שירה הומוסקסואלית?

יעל דיין (העבודה):

אם תינתן לי אפשרות להצעה לסדר, אפרט ואביא מובאות מדעיות מהפקולטות לספרות בכל האוניברסיטאות.

המשוררים היהודים דה-האן, מרדכי לנגר הצ'כי, שעלה לארץ, וייבדלו לחיים ארוכים אלן גינזבורג ואילן שיינפלד; ולמה לייחד את היהודים: אוסקר ויילד וביירון, וולט ויטמן, גרטרוד שטיין, אלכסנדר מוקדון ואוגוסטוס קיסר, סימון דה-בובואר ווירג'יניה וולף, טנסי ויליאמס, מיכלאנג'לו, ליאונרדו, ורבים החיים אתנו ובזמננו – – –

אלי גולדשמידט (העבודה):

— — —

חנן פורת (מפד"ל):

מאיפה המומחיות שלך? כמו שאומרים על דוד ויהונתן.

יעל דיין (העבודה):

אם תרשו לי, אגיע גם לדוד המלך, או לפחות לשאול.

חנן פורת (מפד"ל):

לא הכול לגיטימי.

היו"ר ע' מאור:

הכול לגיטימי במסגרת הזמן העומד לרשותכם. אני מבקשת לאפשר לחברת הכנסת דיין להמשיך את דבריה.

יעל דיין (העבודה):

— — — מיכלאנג'לו וליאונרדו, ורבים החיים אתנו ובזמננו, בממשלות ובבתי-נבחרים בעולם, ואני מקווה שגם אצלנו מדי פעם, והם אינם "סיכון ביטחוני", אינם "סיכון תרבותי", והם גאים וגאות וחופשיים.

ובקרוב אצלנו, יש לאפשר לכל אחד להזדהות בשמו ובמינו ובנטייתו המינית, ולזכות לקידום ולשיבוץ בעבודה ולחוקים סוציאליים — — —

יוסף בא-גד (מולדת):

שיעשה את זה בבית שלו, לא בכנסת ישראל.

אלי גולדשמידט (העבודה):

— — —

יוסף בא-גד (מולדת):

לא צריך לתת לגיטימציה בבית הזה. בושח וחרפה למה שמורידים את הבית הזה — — —

יעל דיין (העבודה):

כנסת ישראל מאפשרת לכל אזרח ישראלי להיפגש, בוודאי לכל אזרח ישראלי ליהנות מזכויות שוות, חבר הכנסת בא-גד.

יוסף בא-גד (מולדת):

בושה וחרפה.

היו"ר ע' מאור:

אני מבקשת להפסיק את קריאות הביניים ולאפשר לחברת הכנסת יעל דיין להמשיך.

יוסף בא-גד (מולדת):

לא לתת לגיטימציה בבית הזה – – –

רן כהן (מרצ):

מה, אתה נותן לגיטימציה? הוא נותן לגיטימציה – – –

אברהם יחזקאל (העבודה):

– – –

יעל דיין (העבודה):

אני אומרת: בקרוב אצלנו, לאפשר לכל אחד להזדהות בשמו, במינו ובנטייתו המינית, לזכות לקידום ולשיבוץ, לאורח חיים ולחוקים סוציאליים לפי כישוריו וזכאותו, כיחיד או כבן זוג לבן-מינו.

אלי גולדשמידט (העבודה):

ראש ישיבת "נחלים" אומר – – –

יעל דיין (העבודה):

ואסיים במובאה, בכוונה לא מ"המשתה" של אפלטון, אלא משמואל ב' פרק א': "איך נפלו גיבורים בתוך המלחמה, יהונתן על במותיך חלל".

חנן פורת (מפד"ל):

אל תעשי את זה עכשיו, אל תעשי את זה.

יעל דיין (העבודה):

"צר לי עליך אחי יהונתן, נעמת לי מאוד" – –

חנן פורת (מפד"ל):

אל תעשי את זה.

יעל דיין (העבודה):

– – "נפלאה אהבתך לי מאהבת נשים."

חנן פורת (מפד"ל):

אל תעשי זאת. חוצפה ושערורייה.

יעל דיין (העבודה):

"איך נפלו גיבורים ויאבדו כלי מלחמה."

חנן פורת (מפד"ל):

חרפה ושערורייה כך לדבר על דוד ויהונתן. מי נתן לך את הרשות לזה?

יעל דיין (העבודה):

אני מצטטת את המקרא בלשונו. הפרשנות שלך טובה כמו הפרשנות שלי, ואני אינני מפרשת. אני אינני מפרשת, אני מביאה מובאה.

גונן שגב (צומת):

— — —

חנן פורת (מפד"ל):

שערורייה.

יעל דיין (העבודה):

אני אינני משבשת.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

זו הפרשנות שלה.

היו"ר ע' מאור:

אני מבקשת.

קריאות:

היו"ר ע' מאור:

אני מבקשת להפסיק את קריאות הביניים.

אלי גולדשמידט (העבודה):

התנ"ך מדבר אמת.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת גולדשמידט, אני מבקשת להפסיק. אני מבקשת לאפשר לחברת הכנסת דיין את השורה המסכמת. בבקשה.

קריאות:

נעמי חזן (מרצ):

היא רק קראה.

היו"ר ע' מאור:

אני מבקשת להפסיק את קריאות הביניים.

יעל דיין (העבודה):

אני עומדת בסדר הזמנים ואני מבקשת לסיים.

היו"ר ע' מאור:

הזמן תם ואני מבקשת את המשפט המסיים. ישאיר את הפרשנויות כל אחד לעצמו.

יעל דיין (העבודה):

אני לא פירשתי ואני לא שיבשתי. אני רשאית לצטט מהמקרא כלשוננו.

גונן שגב (צומת):

את דורשת סובלנות. אפשר לדרוש גם ממך סובלנות לגבי האוכלוסייה הדתית.

יעל דיין (העבודה):

הפרשנות היא כולה שלכם, חברים נכבדים.

גונן שגב (צומת):

— — — פרובוקציות מההתחלה ועד הסוף.

היו"ר ע' מאור:

אני מבקשת להפסיק את קריאות הביניים.

יעל דיין (העבודה):

זו מהשירות היפות בתנ"ך, אני לא רואה מדוע אסור לצטט אותה מעל דוכן הכנסת.

גונן שגב (צומת):

— — —

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת גונן שגב, אל תכריח אותי לקרוא אותך לסדר.

יעל דיין (העבודה):

אולי נעשה צנזורה על התנ"ך? אולי נוציא מהמשפט הזה את "נפלאה אהבתך לי מאהבת נשים"?

אני קוראת לחברה הישראלית ולבית-המחוקקים הזה לצאת מן הארון. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

אני מזמינה את השר חיים רמון להשיב בשם הממשלה. אני מאפשרת הערה לחבר הכנסת אלי דיין, ממש הערה.

אלי דיין (העבודה):

כולנו בעד סובלנות ובעד זכויות שוות, אבל לא לפגוע בקודשי ישראל.

קריאה:

זה לא קשור.

אלי דיין (העבודה):

זה כן קשור.

אפשר לדבר על הזכויות של ההומוסקסואלים והביסקסואלים וכל מה שאת רוצה, ואנחנו בעד זה, אבל אני חושב שנעשה דבר חמור, פגיעה בקודשי ישראל בפרשנות שלא מקובלת במסורת ישראל.

אני מציע לך, למען העניין, לגלות סובלנות ולחזור בכך מדברים אלה.

היו"ר ע' מאור:

תודה.

קריאות:

היו"ר ע' מאור:

אני מאפשרת הערה אחרונה לחבר הכנסת גולדשמידט, קצרה. אני מבקשת להפסיק את קריאות הביניים.

יוסף בא-גד (מולדת):

שניים מהקואליציה?

היו"ר ע' מאור:

לא היתה פנייה נוספת.

אלי גולדשמידט (העבודה):

אני מסתייג מדברי חברי אלי דיין. חבר הכנסת אלי דיין, את התנ"ך לא כתבה הקואליציה, התנ"ך זה ספר אמת. דוד המלך שלח את אוריה החתי למות ולגבי דוד המלך יש גרסה האומרת, שיחסיו עם יהונתן, אף שהוא משורר תהילים – – –

קריאות:

— — —

אלי גולדשמידט (העבודה):

ואין בכך פגיעה, כי התנ"ך אמר את האמת. אתם לא מסוגלים להתמודד עם האמת האנושית – התנ"ך ידע לעשות את זה – וחבל.

היו"ר ע' מאור:

שתי הערות נרשמו עכשיו.

בבקשה לאפשר לשר רמון להשיב בשם הממשלה.

שר הבריאות ח' רמון:

גברתי – – –

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

גברתי היושבת-ראש, אני יכול לפרש את התנ"ך כמי שחייבו אותו ללמוד את התנ"ך בבית-ספר יסודי? אני יכול לפרש את התנ"ך בהסתמך על הקוראן. גם בקוראן כתוב את מה שיעל דיין אמרה.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת דראושה, אני מבקשת להפסיק את קריאות הביניים.

שר הבראות ח' רמון:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת – – –

אברהם יחזקאל (העבודה):

אפשר לחשוב שהרבנים לא עוסקים בענייני מין. קודשי ישראל. אתה מגן על הרבנות, שכל העיתונות מספרת על המעשים הבלתי-אפשריים של אחד המועמדים?

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת יחזקאל, מספיק.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

יש מי שהוא אפטרופוס על התורה ועל התנ"ך?

היו"ר ע' מאור:

אני מבקשת לאפשר לשר להתחיל את דבריו. חברי הכנסת, אני אפשרתי לשני חברי כנסת להעיר הערות קצרות. הנושא מוצה, ועכשיו תשובת הממשלה.

שר הבראות ח' רמון:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני מתנצל מראש שהתשובה שלי לא תהיה אולי עסיסית, והיא תתייחס לנושאים שהעלתה חברת הכנסת יעל דיין, לא מעבר לכך.

אני מבקש לומר, שלממשלה אין עמדה בחילופי קריאות הביניים שהיו פה בדקות שעמדתי על הדוכן.

עם זאת אני רוצה בהחלט לציין את הכנס שנערך בכנסת. היו לכנס הזה כל הסיכויים להידרדר לאיזה עניין שולי, פיקנטי, ובהחלט לא להשיג את היעד שלשמו רצתה, אני מאמין, חברת הכנסת דיין לכנס אותו. התוצאה היתה שבעיה אמיתית, כאובה, שמעסיקה אחוז מסוים – יש כאלה שטוענים, עד 10% מהאוכלוסייה הישראלית באה לידי ביטוי בצורה המכובדת ביותר, ומהרגע הזה נושאים שצריך לטפל

בהם בהחלט זוכים לטיפול, ועל כך צריך לברך את חברת הכנסת דיין, שכן לפני שנערך הכנס הוא זכה להרבה מאוד קיתונות של ביקורת.

שאל ילום (מפד"ל):

גם אחרי שהוא נערך.

שר הבריאות ח' רמון:

עם זאת אני רוצה לבוא ולציין, שבצה"ל היו מקרים, וראש הממשלה ושר הביטחון ציין אותם, של קצינים הומוסקסואלים מוצהרים, שקידומם לא נפגע כהוא זה. ראש הממשלה ציין בשמות, אני לא אחזור עליהם כאן, אותם קצינים שכולם ידעו על נטיותיהם המיניות, ולמרות זאת הם התקדמו בסולם הפיקוד והגיעו, על-פי כישוריהם, לדרגה המקסימלית שלה הם היו ראויים.

אני רוצה לציין ולמסור לכנסת מה הנהלים ומה הן פקודות המטכ"ל ביחס להומוסקסואליות וללסביות. המידע על היות המגויס לשירות ביטחוני, בשלב הראשון בצבא, הומוסקסואל או לסבית מדווח או באופן ישיר על-ידו או כתוצאה מריאיון במקרים שבהם יש "חשד" לכך במסגרת תהליכי האבחון האיכותי או הרפואי בלשכות הגיוס. הומוסקסואליות ולסביות אינן מוגדרות כמחלה בפקודות מטכ"ל. כלומר, בעיה זו כשלעצמה איננה מרכיב בקביעת הכושר הבריאותי.

במקרים שבהם קיימת הצהרה על הומוסקסואליות – חברת הכנסת דיין, אני משיב לך, את ביקרת את פקודות המטכ"ל וכדאי שתדעי אותן – נהוג להתייחס להיבטים הנלווים של התופעה, שלא קיימים בכל המקרים, אבל בהחלט בחלק מהמקרים הם קיימים, כגון: הפרעה בתדמית עצמית, הפרעות אישיות, קיום קונפליקטים על רקע זהות מינית בלתי מוגדרת וכדומה. במקרים האלה הם קיימים לפי כל אבחון של פסיכולוג ופסיכיאטר, ובמקרים שבהם הם קיימים – ואני מדגיש, רק במקרים שבהם קיימות תופעות נלוות – יותאם סעיף ליקוי נפשי על-פי ממצאי הבדיקה של פסיכיאטר. בנוסף, מתייחסים גם לאפשרות של בעיות גופניות מסוימות האופייניות לחלק מן האוכלוסייה, או מופיעות בשכיחות גבוהה יותר מאשר בקרב כלל האוכלוסייה. מחלת האידס היא הדוגמה הבולטת ביותר.

פקודות הצבא קובעות כדלקמן: שיבוצם של חיילים הומוסקסואלים בשירות קבע, חובה, מילואים ואזרח עובד צה"ל אינו מוגבל מראש בגין נטיותיהם, וכל מקרה נבחן לגופו. הבדיקה נעשית על-ידי גורמי בריאות הנפש וגורמי ביטחון-שדה ותתייחס – האם בנטייה יש מצב העלול להוות סיכון ביטחוני, וכל זה על בסיס אינדיבידואלי.

אברהם יחזקאל (העבודה):

אדוני, אפשר לשאול שאלה?

שר הבריאות ח' רמון:

כאשר אסיים, ברשות היושבת-ראש, בבקשה.

היו"ר ע' מאור:

נראה לפי הזמן.

שר הבריאות ח' רמון:

בהתאם לבדיקה זו ניתן יהיה לקבוע הגבלות בשיבוץ, ובמקרים קיצוניים במיוחד ניתן יהיה להמליץ על הפסקת שירות.

בישיבת הממשלה השבוע הועלה הנושא לדיון, וראש הממשלה ושר הביטחון ציין, שאין גישה עקרונית הפוסלת הומוסקסואלים מהבחינה האישית, והבדיקה נעשית אך ורק על בסיס אישי.

המקרה של פרופסור אבן הוא מקרה שאירע לפני שנים רבות, נדמה לי שלפני למעלה מעשר שנים. עם זה, הרמטכ"ל הודיע גם הוא בישיבת הממשלה, שהוא הורה לבדוק את הנושא לגופו על בסיס אינדיבידואלי. לא הרמטכ"ל ולא שר הביטחון הנוכחי היו בקיאים בפרטים. כפי שאמרתי, האירוע אירע שנים רבות לפני ששר הביטחון והרמטכ"ל כיהנו בתפקידיהם.

להערכתי, פקודות המטכ"ל במדינת ישראל הן בהחלט ליברליות, ואנחנו יכולים להתגאות בהן כחברה סובלנית שאיננה פוסלת אדם על-פי נטיותיו המיניות באופן גורף, כפי שזה נעשה במדינות אחרות. הוויכוח בארצות-הברית, למשל, ידוע, כאשר שם יש פסילה גורפת ומוחלטת של אנשים על-פי נטיותיהם המיניות.

אני אינני מתנגד לכך שהנושא הזה ילובן בוועדת החוץ והביטחון, או בוועדה אחרת, לפי הכללים בעניין זה.

אני בהחלט חושב, שהאמירה של חברת הכנסת יעל דיין, כאילו בפקודות המטכ"ל יש משום אפליה גורפת ופגיעה על רקע נטיות מיניות, איננה מדויקת. זה היה כתוב פחות-או-יותר בדברי ההסבר. אני לא אמרתי זאת מעל הדוכן, אבל כאשר מכינים תשובות, אנחנו חיים מדברי ההסבר, וזה בא שם לידי ביטוי. תודה.

אברהם יחזקאל (העבודה):

עכשיו אפשר לשאול?

היו"ר ע' מאור:

כן, נשארה דקה לשאלה קצרה.

אברהם יחזקאל (העבודה):

מרבית החיילים שמצהירים על נטיותיהם עם גיוסם מופנים מייד לבדיקה אצל פסיכיאטר. כלומר, מתייחסים לזה כאל עניין נפשי. אתה בוודאי יודע, שהנושא הזה של התייחסות לנטיות המיניות האלה כאל מחלת נפש יצא כבר מזמן – – –

היו"ר ע' מאור:

תודה. תשובת השר, בבקשה.

שר הבריאות ח' רמון:

אני חוזר ואומר: הומוסקסואליות ולסביות לא מוגדרות כמחלת נפש או כמחלה פיסית.

אברהם יחזקאל (העבודה):

מדוע מפנים לבדיקה פסיכיאטרית?

שר הבריאות ח' רמון:

עם זה, חבר הכנסת יחזקאל, מכיוון שידוע מהספרות המדעית והרפואית – ועכשיו אני עונה כשר הבריאות – שאחוז גבוה יותר מקרב הציבור הזה יש לו בעיות, בודקים את העניין, חובה לבדוק. אם מתברר שלא היא, ואכן אין צורך בכך – והבדיקה נעשית על-ידי פסיכיאטר על-פי אמות מידה רפואיות; לא עושה את זה קצין, לא עושה את זה מישו אחר, אלא פסיכיאטר שהוא רופא – רק אז קובעים אם יש פגיעה. אם אין פגיעה, אותו חייל הופך להיות חייל לכל דבר, חייל מן השורה, שכל מסלולי הקידום בצה"ל פתוחים לפניו ללא כל אפליה. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. לחבר הכנסת חנן פורת הצעה להסיר את הנושא מסדר-היום, בבקשה.

חנו פורת (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, חברת הכנסת יעל דיין, אני מבקש למחות, אני מבקש להבהיר, אני מבקש להזהיר.

אני מבקש למחות על העירוב של התנ"ך, דברי אלוקים חיים, בתוך הסחי והמאוס שבו את מתבוססת.

אברהם יחזקאל (העבודה):

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

משה מאיה (ש"ס):

שלמה בניזרי (ש"ס):

רן כהן (מרצ):

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת יחזקאל, אני מבקשת לאפשר לחבר הכנסת פורת לדבר. בבקשה.

חנן פורת (מפד"ל):

אין את נפשי לוויכוח, ואני מבקש – – –

אברהם יחזקאל (העבודה):

– – –

אלי דיין (העבודה):

– – –

היו"ר ע' מאור:

אני מבקשת שקט. חברי הכנסת, בבקשה.

חנן פורת (מפד"ל):

אין את נפשי לוויכוח. אני מבקש להבהיר: שוו בנפשכם – – –

משה מאיה (ש"ס):

– – –

רן כהן (מרצ):

– – –

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת מאיה, שקט בבקשה.

אלי גולדשמידט (העבודה):

אברהם יחזקאל (העבודה):

משה מאיה (ש"ס):

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת מאיה, אני מבקשת להפסיק. חבר הכנסת פורת, בבקשה תמשיך בדבריך. אני מוסיפה לך חצי דקה בגלל הרעשים. אני מבקשת להפסיק. חבר הכנסת מאיה, אל תכריח אותי לקרוא אותך לסדר. אני מבקשת שקט.

שאול יהלום (מפד"ל):

אברהם בורג (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, אני מבקש הודעה אישית בשם דוד המלך.

שאול יהלום (מפד"ל):

היו"ר ע' מאור:

אני מבקשת שקט. חבר הכנסת פורת, אני מבקשת שתמשיך בדבריך. חבר הכנסת מאיה, אני קוראת אותך לסדר בפעם הראשונה. חבר הכנסת פורת, בבקשה. חבר הכנסת יהלום, תאפשר לחבר הכנסת חנן פורת לדבר. חבר הכנסת שאול יהלום, אל תכריח אותי לקרוא אותך לסדר.

אברהם יחזקאל (העבודה):

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת אבי יחזקאל, תפסיק. אל תשים עצמך שופט ואל תעזור להתרגשות. בבקשה, חבר הכנסת פורת.

חנן פורת (מפד"ל):

לא סוגיית כנותו וגילוייו החושפניים של התנ"ך עומדת פה על הפרק. אבל שוו בנפשכם ששיר כמו שירו של חיים גורי המדבר על "הרעות נשאנוך בלי מלים" היה מתפרש כהומוסקסואליות. תארו לעצמכם ששיר כמו "אמא, אמא" היה מתפרש כאיזה נטיות אדיפליות. יש גבול לכל פרשנות שבאה לעוות ולסלף את הטהורה שבאהבות, שעליה נאמר שזאת אהבה שאיננה תלויה בדבר.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת פורת, זמנך עבר. מהי הצעתך?

חנן פורת (מפד"ל):

אני מבקש, חשבו בעצמכם: "לא תהא כוהנת כפונדקית".

שאול יהלום (מפד"ל):

אלי גולדשמידט (העבודה):

תרבות יוון, תרבות רומי, כל התרבויות – – – על מה אתה מדבר בכלל?

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת פורת, אני מבקשת שתאמר מהי הצעתך.

חנן פורת (מפד"ל):

אני לא יכול כך.

אלי גולדשמידט (העבודה):

אהבתך נעמה לי מאהבת נשים – זה ביטוי של רעות בין חברים – – – ?

חנן פורת (מפד"ל):

כן. אין רעות בין חברים שאינה נושאת אופי הומוסקסואלי? מה הסיפור הזה? מה הנבלה הזאת? מה השפלות הזאת?

אברהם יחזקאל (העבודה):

— — —

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת פורת, אני מבקשת לסיים בהצעה לסדר. אל תענה על קריאות הביניים.

שאול יהלום (מפד"ל):

אפשר לדעת איפה למדתם תנ"ך? איך סיפרו לכם את התנ"ך?

אברהם יחזקאל (העבודה):

— — — הרב הראשי שלכם

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת יחזקאל, אני קוראת אותך לסדר בפעם הראשונה.

אלי גולדשמידט (העבודה):

כל הסיפור על נח כתוב בספר בראשית — — —

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת גולדשמידט, אני קוראת אותך לסדר בפעם הראשונה.

אלי דיין (העבודה):

— — —

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת דיין, תפסיק את קריאות הביניים. חבר הכנסת פורת, בבקשה הצעתך.

יעקב שמאי (הליכוד):

איך הוא יכול לדבר? הרי אי-אפשר לשמוע אותו.

חנן פורת (מפד"ל):

אני מבקש להזהיר: המדובר הוא לא באותו גרעין חולה. המדובר הוא בניסיון ליצור אווירה, לא רק של לגיטימציה, אלא של עידוד. אנחנו, כל חברי הכנסת, מקבלים פה בתוך משכן הכנסת חוברות — — —

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת פורת, רק הצעה. זמנך עבר.

חנן פורת (מפד"ל):

אנו מקבלים חוברות בתוך משכן הכנסת, שבהן יש הסתה, פנייה ובקשה לעזרה בכל הנושא הזה, לרבות בקשה לקיום מגעים וכדומה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חנן פורת (מפד"ל):

על כן אני מציע להסיר את הצעתה של חברת הכנסת יעל דיין מסדר-היום.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. חברת הכנסת דיין, האם את מסכימה להצעת השר להעביר זאת לוועדה?

יעל דיין (העבודה):

כן.

היו"ר ע' מאור:

אם כן, אנחנו ניגשים להצבעה. השר רמון, לאיזו ועדה אתה מציע להעביר את הנושא?

שר הבריאות ח' רמון:

היו"ר ע' מאור:

לוועדת החוץ והביטחון.

רן כהן (מרצ):

היו"ר ע' מאור:

מי בעד הצעת השר להעביר זאת לוועדה? מי נגד?

רן כהן (מרצ):

היו"ר ע' מאור:

אין הצעה. השר הציע להעביר את זה לוועדה.

רן כהן (מרצ):

השר הציע להעביר זאת לוועדת החוץ והביטחון. מאחר שלנושא אין שום משמעות של חיסיון וכל כולו בתחום זכויות האדם והפרט, אני מציע להעביר זאת לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

אברהם בורג (העבודה):

לוועדת הכנסת.

היו"ר ע' מאור:

שמענו את ההצעה. ועדת הכנסת תחליט לאיזו ועדה מעבירים את הנושא.

אברהם בורג (העבודה):

רק לא לוועדת החינוך.

היו"ר ע' מאור:

אם כן, אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד העברת הנושא לוועדה? מי נגד?

הצבעה מס' 3

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 15

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – 9

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר ע' מאור:

15 בעד, 9 נגד, ללא נמנעים, ההצעה תעבור לוועדה שעליה תחליט ועדת הכנסת.

אנחנו ממשיכים בסדר-היום, ואני רוצה ליידע את חברי הכנסת, שההצעות לסדר-היום בנושא: עשר שנים לרצח אמיל גרינצווייג, זיכרוננו לברכה – יידחו על מנת לאפשר למשפחה שהוזמנה להיות נוכחת, והנושא הזה יידון בסוף סדר-היום.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

באיזו שעה?

היו"ר ע' מאור:

בסוף סדר-היום.

הצעה לסדר-היום

פרויקט נעל"ה

היו"ר ע' מאור:

אם כן, אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 1027, בנושא: פרויקט נעל"ה – של חבר הכנסת יוסף בא-גד. אני מזמינה את חבר הכנסת יוסף בא-גד.

יוסף בא-גד (מולדת):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, כולי מזועזע מהדיון שהתקיים ומחילול הקודש, שלוקחים את התנ"ך והופכים אותו מגמתי תוך חילולו, על-ידי אנשים שלא מבינים ולא כלום בתנ"ך.

אלי גולדשמידט (העבודה):

אתה לא מבין ולא כלום.

אברהם יחזקאל (העבודה):

יוסף בא-גד (מולדת):

ולא יודעים בכלל על מה הם מדברים.

היו"ר ע' מאור:

אני מבקשת להפסיק את קריאות הביניים.

אלי גולדשמידט (העבודה):

יש לך חזקה על התנ"ך?

יוסף בא-גד (מולדת):

לעומת קדושת התנ"ך, כנסת ישראל הסכימה לחילול התנ"ך על-ידי גברת יעל דיין, שלא יודעת אפילו מה היא קראה ובמה היא פגעה.

אלי גולדשמידט (העבודה):

היא לא מתעסקת – – –

יוסף בא-גד (מולדת):

לא יועילו הצעקות. המוסר יוכיח לכם מי אתם. אני מתפלא שאתם תומכים בה. הייתם צריכים לצאת כאיש אחד, בלב אחד, נגד הנבזות הזו בבית.

בעקבות תשובתו של השר רמון, אני רוצה לשאול אתכם: בכל דבר אנחנו לוקחים דוגמה – – –

מיכה גולדמן (העבודה):

– – –

אברהם יחזקאל (העבודה):

– – –

יוסף בא-גד (מולדת):

בכל דבר אנחנו לוקחים את ארצות-הברית כדוגמה. זה המודל שלנו, משתדלים לחקות את התרבות המערבית, לצערי – – –

קריאה:

אנחנו חלק מהם.

יוסף בא-גד (מולדת):

וברגע שארצות-הברית עצמה מתביישת בדבר הזה – –

אלי גולדשמידט (העבודה):

— — —

יוסף בא-גד (מולדת):

— – לפתע אנחנו בקדמה יותר מקדמת ארצות-הברית. הנשיא קלינטון עצמו מתלבט בדברים אלה. שם בצבא לא מגייסים אנשים אלה. צבא-הגנה לישראל, הצבא המוסרי ביותר בעולם, הצבא הזה מרשה לעצמו – – –

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת יוסף בא-גד, אני רוצה להזכיר לך – – –

יוסף בא-גד (מולדת):

כן, אני יודע שזאת לא ההצעה לסדר-היום.

היו"ר ע' מאור:

אנחנו דנים בהצעה על פרויקט נעל"ה.

יוסף בא-גד (מולדת):

יש לי פה פרויקט נעל"ה, אבל איך אני יכול להעלות – – –

שאול יהלום (מפד"ל):

הוא יכול לדבר על כל נושא שהוא רוצה.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת יהלום, תרשה לי לנהל את הישיבה. תודה. בבקשה, חבר הכנסת בא-גד.

חגי מירום (העבודה):

יוסף בא-גד (מולדת):

אני שואל את כבוד היושבת-ראש: איך אני יכול להעלות הצעה אחרת כשאני כולי מזועזע ממה שנעשה?

אברהם יחזקאל (העבודה):

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת יחזקאל, אני מבקשת להפסיק.

יוסף בא-גד (מולדת):

ולכן אני חוזר ומתחנן ומבקש.

פנחס בדש (צומת):

איך אפשר להגיד לאמא ברדיו: אני מרחם עלייך שיש לך בת כזו?

יוסף בא-גד (מולדת):

וגם אני מרחם על כל אלה. אני חוזר ומבקש ומתחנן בפני כל חברי הכנסת הנכבדים: בואו נחזיר את הבית ואת עם ישראל, לשפיות, לנורמליות.

אברהם יחזקאל (העבודה):

אתה אומר את זה? אתה אמרת – – –

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת יחזקאל, תפסיק. חבר הכנסת יחזקאל, מספיק.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני עובר כעת – – –

קריאה:

— — —

יוסף בא-גד (מולדת):

אתם מבינים מה קורה? בנושאים הרציניים אין לנו זמן לדון. יש לנו זמן לדון בכל השטויות האלה.

אני עובר עכשיו לנושא רציני, שהוא במהות חיינו. כולנו מצטערים על הזרימה האטית של העולים לארץ. כמה שמחנו, כמה חגגנו, כשכל ערב הגיעו בין 1,000 ל-2,000 עולים מחבר העמים, ראינו חזון גדול מתגשם לעינינו. לצערנו, בגלל טיפול בלתי מוצלח בעולים, נפסקה – – –

היו"ר ע' מאור:

חברי הכנסת את שיחות המסדרון תנהלו מחוץ לאולם.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני מבקש הגנה מהיושבת-ראש.

בגלל מחדלים בטיפול בקליטת העלייה, ובייחוד בגלל חוסר לב בקליטת העלייה, לעומת מאות אלפים, קראנו אתמול שמגיעים רק 77,000 עולים לשנה.

והנה משרד החינוך, האגודה לקידום החינוך וגופים נוספים יזמו פרויקט נפלא, פרויקט נעל"ה. הייתי עושה משאל בין חברי הכנסת, מי יודע מה הם ראשי התיבות של נעל"ה, והתשובה היא: נוער עולה ללא הורים, לפי חזון הנרייטה סאלד, מייסדת "עליית הנוער", שהביאה תחילה את הילדים מגרמניה, ובעקבות הילדים, אלה שהצליחו להינצל, הגיעו המשפחות.

פרויקט נעל"ה הביא השנה 320 ילדים, ובוועדת החינוך וכן בוועדת העלייה והקליטה שיבחו כולם פה-אחד את הפרויקט, עד שנדהמנו מכך שהופיעו אנשי "עליית הנוער" – גברתי היושבת ראש, אני מבקש להגן על זכותי.

היו"ר ע' מאור:

כבר הלכו לדאוג שם לשקט. תמשיך בדברך, בבקשה.

יוסף בא-גד (מולדת):

נדהמנו כולנו מהגילוי של ראשי "עליית הנוער", שאין להם תקציב לפרויקט נעל"ה, להביא ילדים. לשם מה הקימו את "עליית הנוער", לא לשם הבאת ילדים? לדבר שלשמו הוקמה "עליית הנוער" אין תקציב. ואז גם מדינת ישראל, במקום שהיא תאמר: התקציב הענק שהכנו לקליטת מאות האלפים – תארו לכם שנתבשר הלילה שמתחילים להגיע מאות אלפים. האם יעז משהו להודיע: אל תגיעו, תישארו בחבר העמים, אין לנו כסף עבורכם? הרי זו עליית הצלה. אז הודיעו שאין תקציב להביא את הנערים, ומעדות אישית אני יכול לומר, שאני קיבלתי נערים כאלה שבנעל"ה לא רצו לקבל אותם, קיבלתי אותם אלי, ללא תקציב, ללא כל כיסוי, והנה ילד אחד מהם כבר הודיע לי אתמול, שמשפחתו עולה לפני פסח לישראל, משפחה שהתנגדה לחלוטין לעלייה, והנה אני מוכן לתת שם וכתובת לסגן השר, ואני רוצה ששנינו נקבל את המשפחה בשדה התעופה. הם התנגדו לעלייה לישראל, ובזכות הילד, שמואל שיכלמן – אני מוסר כאן את שמו – כל המשפחה עולה, וזו דוגמה אחת מני רבות.

לכן הנימוק שאין כסף, שאין תקציב, הוא לא נימוק מתקבל על הדעת. אני חושב שכל כנסת ישראל חייבת להזדעזע. יש לנו הזדמנות נפלאה להעלות ילדים, ודרכם לחדש שוב את "עליית הנוער". ואני רוצה לומר לכם, שלשכת הקשר שליד משרד ראש הממשלה, שעד לפני זמן קצר לא הזכירו אותה בשם המפורש מסיבות ברורות, באה וטענה: זו הזדמנות נפלאה לפרוץ את ההסגר שהיה, תנו לנו. ונתקלנו בחומה.

ולכן אני פונה לכל חברי הכנסת כאחד, זה לא נושא שנתון בחילוקי דעות, אני פונה לעם ישראל להתגייס לחידוש העלייה מחבר העמים כל עוד לא מאוחר. אף אחד מאתנו לא יודע מה עלול לקרות בתוך כמה רגעים או ימים בחבר העמים ואם מסך הברזל לא ייסגר מאיזו סיבה. הצלחנו בפרויקט

נעל"ה, ואני משבח את ראשי משרד החינוך, האגודה לקידום החינוך ו"עליית הנוער", שבאמת קלטו בצורה נפלאה. אני אומר: נמצא את הדרך לחדש את הנושא.

אני רוצה לסיים את דברי בציטוט מהרמב"ם. היה כאן דיון ארוך על מי הוא המשיח, המשיח הגיע וכו'. אומר הרמב"ם בספר שופטים, הלכות מלכים, פרק י"א, הלכה ד': ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל-פה, ויאכוף את כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, ויילחם מלחמות השם, הרי זה בחזקת שהוא משיח. אם עשה והצליח ובנה מקדש במקומו – ועכשיו שימו לב לעיקר – וקיבץ נידחי ישראל, הרי זה משיח בוודאי.

חברי הכנסת הנכבדים, בואו נקבץ את נידחי ישראל, ואז נזכה כולנו לראות בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו ממש.

היו"ר ע' מאור:

תודה. אני מזמינה את סגן שרת החינוך והתרבות, מיכה גולדמן, להשיב.

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, הצעתו לסדר-היום של חבר הכנסת יוסף בא-גד נותנת הזדמנות חשובה להציג בפני חברי הכנסת את הפעולה שנעשית על-ידי משרד החינוך והתרבות והאגודה לקידום החינוך, שהיא שלוחה של משרד החינוך.

בתחילת שנת הלימודים, לאחר כינונה של הממשלה, ראינו בקליטת ילדי נעל"ה פרויקט חשוב, ועשינו את כל המאמצים כדי לקלוט את הילדים התלמידים האלה בצורה הטובה ביותר, עשינו מאמצים להיערך לקראת קליטתם, משום שזו הזדמנות מחודשת להחיות את העלייה של נערים ללא הורים.

עם כניסתי למשרד החינוך והתרבות ביקשה ממני שרת החינוך והתרבות שולמית אלוני לעשות את כל המאמץ כדי שההיערכות לקראת הקליטה והקליטה עצמה ייעשו באמצעות בתי-הספר שהאגודה לחינוך הגיעה אתם להסכמים ולהסדרים בנדון. נעשתה פעולה מוקדמת בקרב המועמדים, מאות במספר, ואכן הגענו לקליטה של כ-340 בני נוער בגילים 14-16. הם הגיעו לקראת אמצע חודש נובמבר ונקלטו בכמה מוסדות – אני יכול לנקוב בשמותיהם – לאורכה ולרוחבה של מדינת ישראל. עשינו מאמץ, ומשרד החינוך והתרבות ממשיך לעשות מאמץ מיוחד, משום שמדובר כאן בניסיון שיכול להביא בעקבותיו אלפים רבים של בני נוער.

אני רואה בפרויקט הזה ניסיון להחיות מחדש את תנועות הנוער בתנועה הקיבוצית. מדובר בהבאת בני נוער בגיל 15 לתקופה של שלוש שנים, שבהן הן ילמדו כאן על-פי תוכנית לימודים ישראלית ויוכנו למבחני בגרות במדינת ישראל. אני יכול לומר כבר היום, חודשים מספר מאז בואם אלינו, שהוריהם של חלק לא קטן מהתלמידים הגיעו לארץ בעקבות ילדיהם.

פניתי לתנועות הקיבוציות, לקיבוץ הדתי, לתק"ם ולקיבוץ הארצי, וביקשתי מהם להיערך לקליטת מאות תלמידים לקראת שנת התשנ"ד. אני רואה במפעל הזה ובעובדה שבני נוער יהיו בקיבוצים שלוש שנים, אחרי היערכות והכנה מתאימה של הקיבוצים, ולאחר מכן יצאו לשירות צבאי, גורם לביסוס הקיבוצים, כי לא מעטים מהם יישארו בקיבוצים.

הניסיון מלמד אותנו, שאחת הקליטות הטובות ביותר שהיו בתנועות הקיבוציות היא זו של חברות הנוער שהגיעו לכאן מצפון-אפריקה, ממזרח-אירופה ומאסיה. בני נוער אלה מהווים היום חלק מהשלד של התנועה הקיבוצית. אנחנו יכולים לראות חלק מהם בהנהגה, וחלק מהם שהשתלב במערכות כאלה ואחרות.

משרד החינוך נערך בימים אלה להכנת תוכנית לקליטת 1,000 בני נוער לקראת שנת התשנ"ד. במדינות חבר העמים ובמדינות אחרות יש פוטנציאל של אלפי בני נוער. אבל אני חייב לומר כאן, שאנחנו מנסים לגייס גורמים נוספים, כמו הסוכנות היהודית וממשלת ישראל, כדי שנוכל להגדיל את מספר הנערים מעבר ל-1,000.

שהותו של נער כזה במשך שנה, על-פי תעריפים שנקבעו על-ידי "עליית הנוער" והאגודה לקידום החינוך, עולה כ-5,000 דולר. המוסדות שקולטים את הילדים נותנים להם הרגשה של בית ושל משפחה. הם מעמידים לרשותם את כל האמצעים הדרושים כדי לשמור על קשר טלפוני עם הוריהם, ולקראת סיום כל שנה מאפשרים להם גם ביקור אצל המשפחה, ודואגים לכך שיישארו בקשר רצוף עם בני משפחתם הנמצאים בארץ. לחלק לא קטן מהם יש בני משפחה, לא הורים, שעלו לארץ. כוונתי לבני משפחה מדרגה ראשונה ושנייה.

אנחנו עושים גם פעולה נוספת, ואני רוצה לספר זאת כאן מעל במת הכנסת. חלק מהילדים עוברים ונקלטים במוסדות כמו כפר-פינס, כפר-אברהם, כפר-הרא"ה, כדי ללמד אותם שם קצת יהדות, משום שהם צריכים לעבור אחר כך את התהליך המחייב. צריך לזכור שחלק מהם היה מנותק – דור שני ודור שלישי – מהיהדות ומכל קשר אליה, ועל-פי ההלכה הם יהודים. הם עולים לארץ במעמד של תיירים, לא במעמד של עולים. הם מגיעים אלינו בהיותם בגיל צעיר וללא הורים, לפי דוגמת הקליטה של ילדי צ'רנוביל בכפר-חב"ד, שקלט את הילדים גם כן במעמד של תיירים.

יוסף בא-גד (מולדת):

מדוע לא תומכים בילדי צ'רנוביל שבכפר-חב"ד?

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אני מוכן לתת לך הסבר על כך לאחר שארד מהדוכן. אסביר רק שאת התמיכה הרגילה והפורמלית שמקבל כל ילד, מקבלים גם הם. אבל יש דרישות נוספות אחרות, ואותן אסביר לך מאוחר יותר.

העלות של קליטת אותם 1,000 ילדים שאנחנו מתכננים לקלוט בהתשנ"ד מגיעה ל-14 מיליון שקלים. אם נחליט להעלות 2,000, נעשה מכפלה ונגיד שבשביל זה דרושים 28 מיליון שקל.

בימים הקרובים צריכה להתקיים אצל ראש הממשלה פגישה שבה ישתתפו גם אנשי הסוכנות היהודית, לשכת הקשר, משרד החינוך והתרבות ומשרד האוצר. הנושא הזה חשוב מאוד. לפני כחודשיים התקיימה פגישה אצל ראש הממשלה, וכאשר ראש הממשלה שמע את הנתונים ואת הפעולה החשובה שבהעלאת ילדי נעל"ה, הוא נתן את ההנחיות המתאימות כדי שניערך ונקיים פגישה, לאחר שנכין את כל הנתונים, ונראה איך ניתן תשובה אמיתית והולמת לקליטת אלפי בני נוער שאפשר להעלותם לישראל.

פרויקט נעל"ה הוא ניסיון ראשון שנעשה שלא באמצעות הסוכנות היהודית ולא באמצעות "עליית הנוער". זה ניסיון ראשון שנעשה על-ידי משרד החינוך והתרבות, באמצעות האגודה לקידום החינוך. אני יכול להביא לכם דוגמה. רצינו לבדוק ניסיון אחד, ופנינו לקיבוץ הארצי, לקיבוץ במועצה האזורית מנשה, למענית, גם לעין-שמר, ששם נמצא המוסד האזורי שלהם, "מבואות-עירון". שם נקלטו כ-30 בני נוער. ביקרתי שם לפני כשלושה שבועות. אני מציע לכל חבר כנסת לבוא ולראות איך נקלטים בני נוער צעירים. באותו יום ביקרתי גם בכפר-פינס וגם ב"מבואות-עירון". "מבואות-עירון" הוא המוסד של הקיבוץ הארצי, של הקיבוצים מאזור מנשה. ביקרתי גם בעין-שמר, בנהלל, בימין-אורד. אלה מוסדות שקלטו אותם 340 בני נוער. לאחר שלושה חודשים וחצי שהנוער נמצא בארץ הוא מרגיש כחלק מהמדינה.

נבנתה תוכנית שמוציאה אותם גם לסיורים, כדי לאפשר להם להכיר אותם מקומות שהם שמעו עליהם אולי בפעם הראשונה לקראת בואם לארץ בשלב ההכנה. הם כבר הספיקו להיות בירושלים. הם היו צריכים להיות אתנו שלשום בטקס הנטיעות של הכנסת, אבל בגלל מזג האוויר שונתה התוכנית.

אני יכול לומר כאן מעל במת הכנסת, שמשרד החינוך והתרבות יעשה הכול כדי להמשיך ולהרחיב את פרויקט נעל"ה, וכדי שנוכל להעלות את מספר העולים ממדינות חבר העמים וממדינות נוספות למדינת ישראל.

היו"ר ע' מאור:

מהי הצעתך, אם כן?

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

הצעתי להעביר לדיון לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת בא-גד, האם אתה מקבל את הצעת סגן השרה?

יוסף בא-גד (מולדת):

כן.

היו"ר ע' מאור:

אם כן, אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד להעביר לדין בוועדה? מי נגד?

הצבעה מס' 4

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 9

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר ע' מאור:

10 בעד – אני מצרפת את קולו של סגן השרה – ללא התנגדות וללא נמנעים. ההצעה עוברת לדיון לוועדת החינוך והתרבות.

היתה פה בעיה אלקטרונית של הצבעה. חבר הכנסת גוטמן הצביע במקום אחר. יש להוסיף את קולו לדף ההצבעה האלקטרונית.

הצעות לסדר-היום דין-וחשבון משרד החוץ האמריקני לזכויות האדם בשטחים

היו"ר ע' מאור:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום. יש שינוי, אנחנו מתחילים בסעיפים הקשורים לשר המשפטים. אם כן, הצעות לסדר-היום מס' 909, 930 ו-912, בנושא: דין-וחשבון משרד החוץ האמריקני לזכויות האדם בשטחים. אנחנו ניגשים לתשובת השר ולהצבעה. אדוני שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הדוח על זכויות האדם בשנת 1992, שהוצא על-ידי משרד החוץ של ארצות-הברית, כולל שני חלקים נפרדים. האחד דן במצב זכויות האדם בגבולותיה של מדינת ישראל. חלקו השני של הדוח דן במצב זכויות האדם בשטחים, דהיינו ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה.

הגם שחברי הכנסת הנכבדים, דדי צוקר, תמר גוז'נסקי ויהושע מצא, ביקשו מסיבות מובנות לדון בעיקר בחלקו הדן בשטחים, מן הראוי שלא לפסוח על חלקו הראשון של הדוח, הדן בזכויות האדם בישראל.

חלקו של הדוח הדן בישראל הוא חיובי ביותר. ישראל מוצגת על-ידי משרד החוץ של ארצות-הברית כדמוקרטיה אמיתית ויציבה ביותר, שיש לה נקודת תורפה אחת – יחסה כלפי האזרחים הערבים שאינם שווים בחובות ובזכויות. הדוח של משרד החוץ האמריקני מדגיש – – –

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

דמוקרטיה בנושא של שוויון של כל אזרח, ללא הבדל דת גזע ולאום.

שר המשפטים ד' ליבאי:

חבר הכנסת דראושה, אני ראיתי להדגיש שהדוח הוא חיובי ביותר, למעט בעניין אחד. כיוון שהוא חשוב ראיתי להזכירו כבר בתחילה, ועוד אשוב אליו.

הדוח של משרד החוץ האמריקני מדגיש, שאין רציחות פוליטיות בישראל, למעט קורבנות הטרור; שאנשים אינם נעלמים בישראל; שאין עינויים של נעצרים ונחקרים בישראל; ששום אזרח ישראלי אינו מוחזק, למיטב ידיעתם, במעצר מינהלי או שלא כדין; ושכל נאשם זוכה בישראל למשפט הוגן.

הדוח משבח את אי-תלותה של מערכת בתי-המשפט בישראל; מדגיש שהמשפטים נערכים בפומבי, למעט מקרים בודדים. הוא מציין שיש לחשודים ולנאשמים בישראל זכות להיות מיוצגים על-ידי סניגור.

הדוח משבח את כיבוד חופש הדיבור וחופש העיתונות בישראל; מציין לטובה את ביטול האיסור על הופעתו של "אל-אתיחאד", שהוא מגדירו כעיתון בערבית של המפלגה הערבית הקומוניסטית.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

האיסור על הפצתו.

שר המשפטים ד' ליבאי:

האיסור על הפצתו. אני נאמן למה שהבינותי מרוח הדוח. אני מודה לך על התוספת.

עם זאת, הדוח מציין, שהעיתונים בערבית נתונים לצנזורה קפדנית יותר מזו המופעלת על העיתונים בעברית. הדוח מציין, ששר הפנים מנע את הופעתו של הרבעון "אל-סיאסה" מסיבות ביטחוניות. הוא מזכיר את הרשעתו בדין של המשורר שפיק חביב בעבירה על הפקודה למניעת טרור, על ששיבח ועודד מעשי אלימות באינתיפאדה שיכולים לגרום לחבלה גופנית ולמוות.

הדוח מתעכב על מאסרם של אייבי נתן ואיש-שלום בשל מגעים עם אש"ף, מגדירים כפעילים למען השלום ומדגיש שהכנסת עומדת לבטל את החוק שבעטיו נשפטו השניים לתקופות מאסר.

הדוח משבח את חופש הדת בישראל ומזכיר במיוחד לטובה את האישור שנתנה ממשלת ישראל ל-4,400 ישראלים מוסלמים לעלות לרגל למכה בערב-הסעודית, אף שמדינה זאת עדיין נתונה במצב מלחמה עם ישראל.

עוד מזכיר הדוח לטובה את המחלקה לזכויות האדם במשרד המשפטים ואת שיתוף הפעולה שלה, של צה"ל ושל משרד החוץ עם ארגונים בין-לאומיים הפועלים למען זכויות האדם, ובהם הצלב-האדום, "אמנסטי", INTERNATIONAL MIDDLE EAST WATCH, ועדת עורכי-הדין למען זכויות האדם ועוד.

ככל שיש לנו נחת מקריאת חלקו של הדוח הדין בישראל, עלינו לשים לב במיוחד לאותו חלק קטן בדוח שיש בו ביקורת על יחסנו לאזרחים הערבים במדינה. הדוח קובע, כי בדרך כלל לא זכו ערביי ישראל לאותה איכות של חינוך, דיור, תעסוקה ושירותים חברתיים העומדים לרשות היהודים בישראל.

הדוח של משרד החוץ האמריקני מאזכר ומצטט את הדוח של מבקרת המדינה, מרים בן-פורת, על הפערים בחינוך בין ילדים יהודים לילדים ערבים בבתי-הספר בישראל. הדוח עומד גם על חלקם היחסי הקטן של ערביי ישראל בין הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה ועל אפלייתם בקבלת עבודה.

הדוח מדגיש, שאפליית ערבים לרעה היא פועל יוצא מכך שאין הם חייבים בשירות צבאי ובשל כך אין הם זכאים להטבות כלכליות וחברתיות שמהן נהנים יוצאי צבא יהודים.

אני מעביר חלק זה של הדוח למר שבס, המנהל הכללי במשרד ראש הממשלה, האחראי להפעלתה של ועדת מנכ"לים לעניין המגזר הערבי. אני מאמין, כי ועדה זאת תעשה בעצמה ותמליץ בפני הממשלה על הצעדים שיש לעשותם כדי להביא לשוויון בין יהודים לערבים במדינה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

ועדה שלא פועלת, רק הכריזו עליה רשמית ומאז היא לא התכנסה, לא דנה, לא עשתה שום דבר חיובי לגבי גישור הפערים בין ערבים ליהודים.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני שומע את דבריך, ואני אבדוק גם את דבריך אלה.

כפי שאמרתי, אני אעביר את החומר – – –

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

הוא גם לא מוכן לשבת עם חברי כנסת ערבים, למרות הפניות שלנו. הוא מעל הכנסת – – –

יהושע מצא (הליכוד):

אולי תעלה לבמה?

היו"ר ע' מאור:

הנושא הובהר, חבר הכנסת דראושה, תאפשר לשר להמשיך בדבריו.

שר המשפטים ד' ליבאי:

הרי הוא איננו כאן להשיב ולהגיב. כפי שאמרתי, אני אבוא אתו בדברים בעניין זה, ואני מסתפק בכך בשלב זה.

מרביתו של דוח משרד החוץ של ארצות-הברית דן במצב זכויות האדם בשטחים הנתונים לשלטון צבאי ישראלי. מובן מאליו, שבשטח שאינו חלק ממדינת ישראל אין לתושבים זכויות פוליטיות מובהקות כמו הזכות לבחור את מוסדות השלטון שלהם. הדוח מזכיר, כי הבחירות האחרונות נערכו בשטחים בשנת 1976 למוסדות השלטון המקומיים.

הדוח עומד על עובדה ידועה לנו היטב, שיש בפועל דין שונה לישראלים המתגוררים בשטחים מאשר לפלשתינים החיים שם. לגבי הישראלים, ניכר המאמץ להחיל עליהם את הדין הישראלי הן לגבי תשלום מסים וקבלת שירותים והן לגבי הבאתם לדין בבתי-משפט ישראליים, בעוד הפלשתינים חיים לפי שיטת המשפט שהיתה בתוקף בשנת 1967, כאשר צה"ל כבש את יהודה, שומרון ועזה, בכפוף לתיקונים שהוציא המפקד הצבאי. שימור השיטה המשפטית הירדנית או המנדטורית המהולה במשפט עות'מאני הוא פועל יוצא של כללי המשפט הבין-לאומי.

לזכותם של מחברי הדוח יש לומר, שהם עמדו היטב על שיפורים שהונהגו על-ידי השלטונות ביהודה, בשומרון ובעזה עם תחילת כהונתה של הממשלה הנוכחית. ביטלנו את צווי הגירוש שהוצאו בעבר נגד 12 פלשתינים והעברנו אותם למעצר מינהלי. הפסקנו זמנית את הריסת הבתים והרשינו לפתוח בתים אטומים. מאות עצורים מינהליים שוחררו. שופרו תנאי הכליאה של האסירים הפלשתינים.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

כמה בתים אטומים?

שר המשפטים ד' ליבאי:

אלה דברים שהוועדה מציינת. אני רוצה לומר לאלה שחושבים שכל דוח על זכויות אדם הוא רק שלילי והוא רק נגד, שהדוח הזה משתדל להביא דברים פוזיטיביים, חיוביים, שעשתה הממשלה, ומביא אותם בדגש. אני חושב שאנחנו צריכים לתת דעתנו לכך.

השימוש בעוצר, נאמר בדוח, פחת בהרבה בהשוואה לשנה החולפת. עוד מציין הדוח, כי בחודש אפריל, עוד בתקופת כהונתה של הממשלה היוצאת, הרשה הממשל הצבאי לפתוח מחדש את אוניברסיטת ביר-זית.

עיקר הביקורת בדוח נמתח על הפעלת החוק בשטחים, על מעצר שרירותי, על עינויים בחקירות, כלשון הדוח, ועל ההליך המשפטי.

דיני המעצר בשטחים שונים מאשר בישראל. יש להדגיש, כי מרבית השוטרים ביהודה ובשומרון התפטרו לאחר שהחלה האינתיפאדה. אכיפת החוק מוטלת כולה על צה"ל ומשמר הגבול. הליקויים שעליהם מצביע הדוח הם פועל יוצא של ההכרח של הישראלים בשטחים לעמוד מול תופעה רצינית של טרור והתגברות השימוש בנשק חם ובאלימות לסוגיה נגד חיילי צה"ל ומשמר הגבול הישראלי.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

לכן יורים בילדים?

שר המשפטים ד' ליבאי:

צריך לראות את זה בצורה מאוזנת. יש קורבנות מכאן ומכאן, ויש שפיכות דמים פה ויש שפיכות דמים שם. יש מצב טרגי מאוד, וצריך לראות אותו בצורה המאוזנת והשלמה.

אמרתי שאכיפת החוק מוטלת על צה"ל ומשמר הגבול. הליקויים שעליהם מצביע הדוח, כפי שאמרתי, הם פועל יוצא של ההכרח של הישראלים בשטחים לעמוד מול תופעה רצינית של טרור והתגברות השימוש בנשק חם ובאלימות לסוגיה נגד חיילי ישראל ומשמר הגבול הישראלי.

הפלשתינים מנהלים, באמצעות גורמים מאורגנים ויחידים, מלחמה לשחרור השטח שהם רואים כשלהם. ישראל משיבה מלחמה באמצעי חירום כדי לשמור על שליטתה בשטחים עד לפתרון המחלוקת הקשה והטרגית במשא-ומתן ובהסכם חלקי או מלא.

למרות המצב הביטחוני הקשה ביו"ש ובעזה, החליט הממשל הצבאי להקל עם התושבים בדיני המעצר. בתחילת תקופת כהונתה של ממשלה זו ניתן היה לעצור כל חשוד ל-18 ימים בלי להביאו בפני שופט צבאי. לפי הנחיות שר הביטחון, הורדה תקופת המעצר בלא צו לשמונה ימים לגבי עבירות רגילות, ותקופת המעצר עד ל-18 יום ללא צו נשארה בתוקפה לגבי עבירות ביטחוניות חמורות. עם זאת, המעצר הוא אמצעי אכיפה חוקי המקובל בשטחים, כאשר מרבית העצורים מובאים לדין וחלקם נותר במעצר מינהלי.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

חלקם מחכה ארבע שנים למשפט, בקציעות, במגידו, אפשר לפגוש אותם בכל מקום.

שר המשפטים ד' ליבאי:

חבר הכנסת דראושה, נאמן עלי שאתה יודע עובדות, אבל אני מתייחס כרגע למה שנאמר בדוח.

טלב אלסאנע (מד"ע):

היו"ר ע' מאור:

אני מבקשת לאפשר לשר להמשיך את תשובתו.

יהושע מצא (הליכוד):

שר שאתם תומכים בממשלתו.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

בשר הזה אנחנו תומכים.

היו"ר ע' מאור:

אני מבקשת להפסיק את המחלוקות בקרב המציעים. בבקשה לאפשר לשר להמשיך את דבריו.

יהושע מצא (הליכוד):

גברתי, עם כל הכבוד לך, הם קוראים בלי סוף ואת לא מעירה להם. אנא ממך.

היו"ר ע' מאור:

בבקשה לאפשר לשר להמשיך את דבריו. חבר הכנסת דראושה, חבר הכנסת אלסאנע, אני מבקשת שקט.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

יש לנו הערכה לשר.

יהושע מצא (הליכוד):

אתם בעד הממשלה. אתם מחזיקים אותה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אנחנו לא מחזיקים אותה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אתם יותר טובים? אתם יותר גרועים.

טלב אלסאנע (מד"ע):

היו"ר ע' מאור:

אני מבקשת לאפשר לשר להשלים את תשובתו. בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

חברי, חברי הכנסת, הרי כל מי שיושב כאן יודע, שאנחנו נתונים במציאות קשה מאוד בשטחים, או ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה. כל מי שיושב פה היה רוצה מאוד מאוד שיהיה אחרת, כל אחד מטעמו, כל אחד מנקודת השקפתו. לא זה המצב שכולנו היינו רוצים שיימשך.

במרכז הביקורת בדוח עומד הפרק על עינויי עצורים. פרק זה מסתמך על דיווחים של ארגונים ישראליים ופלשתיניים לזכויות האדם. נאמר בדוח, שעל-פי דיווחים רבים, בחקירות של החשודים משתמשים חוקרים באמצעים הבאים, זה מה שנאמר בדוח: כיסוי ראש, העמדת החשוד, כבילתו, מכות, סטירות, בידודו בתא קטן, מניעת שינה, מניעת מזון ואיומים על בני משפחת החשוד. לטענת ארגון "בצלם", כך כתוב בדוח משרד החוץ של ארצות-הברית, החוקרים גם מאיימים בגרימת מותו של החשוד אם לא ימסור עדות. הדוח מדגיש כי ב-1992 לא הוגשה שום תלונה על שימוש במכות חשמל בחקירת חשודים.

עלי לומר מייד, כי ממשלת ישראל שוללת לחלוטין עינוי של כל אדם, ושוללת לחלוטין שימוש באמצעי חקירה שהם אלימים, אכזריים או בלתי אנושיים. הממשלה עומדת על כך שכל חקירה תיעשה לפי החוק, והחוק אוסר עינויים. גם כאשר מדובר בחקירת חשודים בביצוע מעשה טרור ובשפיכות דמים, גם כאשר מדובר במניעת סכנה מוחשית ומיידית לחיי אדם, הונחו החוקרים לפעול כחוק, בהתאם לכללים שנקבעו על-ידי ועדת השופט משה לנדוי.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני יודע שזה לא כך.

שר המשפטים ד' ליבאי:

הדוח של משרד החוץ מזכיר את ועדת-לנדוי ומסקנותיה, ובכלל זה החלק החסוי של דוח ועדת-לנדוי. לאחרונה היה מי שדאג להדליף מידע מוטעה בקשר לדיוני ועדת שרים הדנה בחלק החסוי בדוח ועדת-לנדוי. מי שעשה כן ראוי לגינוי חמור משום חוסר האחריות והחוצפה למסור מידע על חומר שסווג סודי ביותר, וגם משום שמסר ביודעין מידע חסר שחר, תוך ידיעה שנתקשה להגיב ולתקן אותו, משום שאנו עוסקים בנושא שהוא כולו חסוי לפי החלטת הממשלה היוצאת, וגם בית-המשפט סירב עד עכשיו להרשות פרסומו ברבים.

על מנת להסיר כל ספק, אני מודיע בזאת שהנחיות ועדת השופט לנדוי, כפי שאושרו על-ידי הממשלה היוצאת, הן בתוקף. לפי המלצות ועדת השופט לנדוי, מתבקשת הממשלה לבחון מעת לעת חלק מסוים הכלול בחלק החסוי של הדוח. בחינה כזו נעשית עכשיו על-ידי ועדת שרים, שטרם סיימה את עבודתה. ועדת השרים לא הוסמכה ולא התבקשה לבטל את דוח ועדת-לנדוי ולא להחליפו בדוח משלה.

אין שחר לידיעה שפורסמה, כאילו ועדת השרים החליטה לראשונה, או החליטה שלא לראשונה, שיש להעניק חסינות לחוקרי השב"כ במקרים של "תאונות" בחקירה. לא היו דברים מעולם. ועדת שרים אינה מוסמכת להעניק חסינות לחשודים בעבירה. ועדת שרים לא באה למנוע חקירה של חוקרים שהסתבכו בעבירה, ולא באה למנוע העמדתם לדין. מי שמוסמך להורות על חקירה ועל העמדה לדין, או על מתן חסינות ועיכוב הליכים משפטיים, הוא אך ורק היועץ המשפטי לממשלה, או פרקליטת המדינה הפועלת מטעמו.

ועדת השרים לא החליטה דבר באשר לחקירת עבירות של החוקרים ולא העניקה חסינות לא לחוקר בודד ולא לקבוצת חוקרים ולא לכלל החוקרים.

הממשלה מעוניינת בקיום מערך יעיל של אכיפת החוק ובהעמדת כלים חוקיים לרשותם של אלה שנלחמים בשם כולנו בטרור ובאלימות ובפשעה נגד ביטחון המדינה. למען ביטחונה של המדינה ולמען יעילות המלחמה בטרור, עלינו ליתן גיבוי לאנשי כוחות הביטחון. נותנים להם גיבוי במסגרת החוק, כי שלטון החוק הוא מרכיב חשוב בביטחון המדינה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני, אני לא מבינה, אתה מצהיר שאין עינויים במתקני החקירה של השב"כ?

שר המשפטים ד' ליבאי:

גברתי, אני לא התפניתי לבדוק מה שקורה במתקני חקירה ואני לא מתיימר להצהיר כאן על מה שקורה. אני מגיב כאן על דוח של משרד החוץ של ארצות-הברית. אני מגיב כאן על פרסומים בלתי מוסמכים ולא נכונים שהיו לאחרונה בארץ, שמהם השתמע כאילו יושבת לה ועדת שרים ומעניקה

חסינות כללית לחוקרים, שמא יהיו תאונות ושמא ייעברו עבירות, והרי אנחנו כבר מחלנו להם. לא היו דברים מעולם, ורציתי להבהיר זאת.

דוח משרד החוץ של ארצות-הברית מאשר, כי אנו בודקים כל תלונה על התנהגות בלתי חוקית של חוקר ועל כל פגיעה בנחקר. אני מקווה כי ניתן יהיה בקרוב לממש את תוכניתנו, ועם אישור תקציב מתאים להעביר את נושא חקירת אנשי השב"כ למשרד המשפטים, נוסף על הפרקטיקה הקיימת, שלפיה אנשי פרקליטות המדינה בודקים תלונות על "תאונות" ו"חריגות" בחקירות של השב"כ.

לאחרונה: הממשלה רגישה ביותר לאבדות בנפש של ישראלים ושל פלשתינים גם יחד, ומצטערת על כך שמשפחות רבות נאלצות להקריב קורבנות בנפש, בגוף וברכוש, במקום שנחדל מן האלימות ונרכז את המאמצים לפתרון הסכסוך במשא-ומתן בלבד.

הדוח טוען, שבשנת 1992 נהרגו 158 פלשתינים על-ידי חיילי צה"ל, בהשוואה ל-98 בשנת 1991. באותה שנה, 1992, נהרגו 182 פלשתינים על-ידי פלשתינים אחרים. באותה שנה נהרגו 23 ישראלים, חיילים ואזרחים, בידי פלשתינים.

כאמור, בממשלת ישראל יש מודעות לכל הרג ולכל פגיעה של יהודים וערבים גם יחד. לא הממשלה ולא צה"ל שינו את הוראות הפתיחה באש. הוראות אלו חייבות להיות תואמות את החוק. הממשלה לא תפקיר את חיילי צה"ל לאלימות ולטרור ולסכנות חיים ולפגיעה בבריאותם ולביזוי ולעלבון בלי ליתן להם כוח וסמכות להגיב ולהגן על עצמם.

לכן, כל הדואבים את כאב ההרוגים והפצועים אל יחפשו את האשם אך ורק בצד אחד, אלא יבחנו בכל מקרה, ויבחנו כל מקרה לגופו, במי האשם.

בתגובה על דוח משרד החוץ של ארצות-הברית אוסיף, כי צה"ל מדווח לממשלה על כל תקרית וכל מקרה שבו אבדו חיים. כל מקרה נבדק, והמסקנות כוללות, במידה שיש לכך הצדקה, גם הפניה והפעלה של מערכת התביעה או השיפוט.

לסיום: גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אין דעתנו נוחה מהמצב ביהודה, בשומרון ובעזה. אבל התרופה למצב היא אך ורק משא-ומתן לשלום וייצובו של הסכם מדיני. לא האינתיפאדה ולא הטרור יפתרו את הבעיה הפלשתינית. אלה מחריפים מאוד את מצבם של תושבי השטחים, מחייבים אותנו לפעילות נמרצת לדיכוי הטרור והאלימות, ובכלל זה לנקיטת אמצעים שהם אמצעי חירום, שיכול שאינם מתיישבים עם זכויות האדם שאנחנו רוצים מאוד לכבד.

הדוח של משרד החוץ האמריקני הוא תזכורת נוספת, שיש להמשיך במסלול המשא-ומתן לשלום.

היו"ר ע' מאור:

מהי, אם כן, הצעתך?

דוד מגן (הליכוד):

להסתפק בדברי התשובה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני הייתי מציע להסתפק בדברי התשובה, כאמור. שהרי אם רוצים להעלות נושאים ספציפיים, בוודאי חברי הכנסת יעלו זאת בהצעות לסדר משלהם, ונתייחס לכל הצעה בעניינה.

מדובר בדוח, והתבקשנו להגיב. אני מציע להסתפק בדברי התשובה.

היו"ר ע' מאור:

תודה. חבר הכנסת צוקר, האם אתה מקבל את הצעת השר? מקבל.

חברת הכנסת תמר גוז'נסקי?

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

לא.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת יהושע מצא?

יהושע מצא (הליכוד):

מקבל.

דוד מגן (הליכוד):

אני מציע להסיר את הצעתה של חברת הכנסת גוז'נסקי.

היו"ר ע' מאור:

אם כן, יש רק פנייתו של חבר הכנסת דוד מגן להסיר את הצעתה של חברת הכנסת גוז'נסקי. שני חברי כנסת קיבלו את הצעת השר. חבר הכנסת מגן מציע להסיר את הצעתה של חברת הכנסת גוז'נסקי.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אני רוצה להציע להעביר לוועדה. מבחינת התקנון יש לי זכות.

היו"ר ע' מאור:

בהתייעצות כרגע.

הזכות היא רק להציע להעביר לוועדה. בבקשה, חבר הכנסת טלב אלסאנע, הוא מבקש להעביר לוועדה את הצעתו של חבר הכנסת מצא. בבקשה.

טלב אלסאנע (מד"ע):

גברתי היושבת-ראש, אדוני שר המשפטים, אני לא מבין. אם המציאות, כפי שתואר בדברך, היא כל כך טובה, למה המציאות בשטחים כל כך עגומה? מדוע אלפי עצורים נאלצים להמתין שנים עד שמשפטם יסתיים? מדוע עצורים שנחקרים נהרגים במתקני חקירה של השב"כ? מדוע לא עושים בדיקה מיידית על מנת לבדוק את צורת החקירה של השב"כ, כדי להפסיק תוצאות הרוג אסון, שנפסקים חייהם של אנשים שלווים? מדוע ממשיכים להשתמש באמצעים פסולים מאוד בחקירה בשטחים, ומדוע מכניסים – – –

היו"ר ע' מאור:

מהי הצעתך?

טלב אלסאנע (מד"ע):

אני מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת מצא.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אתה לא יכול.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת מגן, האם אתה רוצה להציע להעביר לוועדה?

דוד מגן (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, קרה כאן דבר משונה. שני חברי כנסת אחראים, לפי השקפתי, מסתפקים בתשובת השר. חברת הכנסת גוז'נסקי לא מסתפקת, זאת אומרת ששר המשפטים מבקש להסיר את הצעתה.

היו"ר ע' מאור:

נכון.

דוד מגן (הליכוד):

צריך להצביע להסיר את הצעתה.

היו"ר ע' מאור:

תודה. אתה צודק. אנחנו ניגשים להצבעה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

יש לי הצעה אחרת, להעביר לוועדה.

היו"ר ע' מאור:

לא. כבר נוצלה האפשרות להציע להעביר הצעה אחרת.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

חבר הכנסת אלסאנע התייחס להצעתו של חבר הכנסת מצא.

היו"ר ע' מאור:

מאחר שהוא קיבל רשות דיבור על הצעה אחרת, אנחנו ניגשים להצבעה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

גברתי היושבת-ראש, היתה טעות. תבדקי מה שנרשם.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת דראושה, בדקנו. הערתו של חבר הכנסת מגן נכונה וצודקת. מאחר שחבר הכנסת טלב אלסאנע התייחס להצעה אחרת והדקה נוצלה – – –

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

הוא התייחס להצעתו של חבר הכנסת מצא.

היו"ר ע' מאור:

נכון. זה היה בטעות. אני מבקשת שניגש להצבעה. הבהרתי. אנחנו ניגשים להצבעה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

גברתי היושבת-ראש, אני ביקשתי להעביר את הצעתה של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי לוועדה. איש לא עשה את זה. זכותי המלאה מבחינת התקנון לעשות זאת. אני אערער על כך. זכותי לבקש להעביר את הצעתה של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי לוועדה, ותהיה הצבעה על ההצעה הזאת.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת דראושה, אני מבקשת ממך להקשיב לתשובתי. אם לא תשתכנע, אני לא אוכל למנוע ממך. אני חושבת שאתה צריך להסתפק בתשובה מאחר שההערתו של חבר הכנסת מגן צודקת. חבר הכנסת טלב אלסאנע לא היה אמור להתייחס להצעה, ואני נתתי לו את האפשרות לעשות כן. אני מבקשת להסתפק בהצעה אחת שהוגשה לסדר ולאפשר לנו לגשת להצבעה.

אלוהב דראושה (מד"ע):

גברתי – – –

היו"ר ע' מאור:

אתה מסתפק בכך, או לא? חבר הכנסת דראושה, האם אתה מסתפק בכך?

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

לא.

היו"ר ע' מאור:

אתה לא מסתפק בכך, בבקשה, נצל את זמנך; בדקה אחת תגיש את הצעתך, ואנחנו ניגשים להצבעה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

גברתי היושבת-ראש, כבוד השר, אני חושב, גם מבחינת התקנון, שזכותי להעלות הצעה כדי שתהיה אפשרות להצביע על הצעתה של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי. אם לא ייעשה הדבר, לא תהיה אפשרות להצביע על העברה לוועדה או על הסרה.

היו"ר ע' מאור:

בבקשה, זה כבר הזמן של הדקה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

בסדר, אני רציתי להבהיר את הנקודה הזאת. ואני חושב שהצעתה היא הצעה חשובה, שבאה להעלות נקודות חשובות, שלצערי הרב, אף שבדברי השר היתה כנות בתשובה, זה לא מספק, כיוון שיש בעיות אמיתיות, שאי-אפשר לברוח מהן. יש מדיניות ברוטלית כלפי הפלשתינים בשטחים ויש גם אפליה של הערבים הישראלים – דברים שמחייבים דיון בוועדות הכנסת, כדי ללבן את התשובות האמיתיות המתחייבות מכך ולמנוע את המשך המדיניות הנוכחית בשטחים הכבושים, מדיניות של דיכוי ומדיניות של שימוש בירי ובאלימות; ומצד שני יש למנוע גם את המשך האפליה של האוכלוסייה הערבית במדינת ישראל.

לכן אני מציע להעביר את הצעתה של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי לוועדת החוקה, חוק ומשפט. תודה.

היו"ר ע' עלי:

אני מבין שחבר הכנסת צוקר וחבר הכנסת מצא הסתפקו בתשובת השר. חברת הכנסת תמר גוז'נסקי לא מסתפקת בתשובת השר.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אני מסכימה להעביר לוועדה.

היו"ר ע' עלי:

את מסכימה להעביר לוועדה?

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

כן.

היו"ר ע' עלי:

אנחנו מצביעים כעת על העברת ההצעה של חברת הכנסת ג'וזנסקי לוועדה. מי שהוא בעד, יצביע בעד, מי שהוא נגד – יצביע נגד.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 3

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – 10

נמנעים – 1

ההצעה שלא לכלול את הנושא שהעלתה חברת הכנסת ת' גוז'נסקי בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ע' עלי:

בעד – 3, נגד – 10, נמנע אחד. אני קובע שהצעתה של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי הוסרה מסדר-היום.

הצעה לסדר-היום

הבקשה להסגרת הזוג ראובן ורחל מנינג

היו"ר ע' עלי:

כעת אנחנו ממשיכים בסדר-היום, הצעה לסדר-היום מס' 1092 – הבקשה להסגרת הזוג ראובן ורחל מנינג, הצעתו של חבר הכנסת יוסף עזרן, סגן יושב-ראש הכנסת. בבקשה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, אני מבקשת להבהיר, ההצעות בעניין אמיל גרינצווייג יגיעו לסדר-היום?

היו"ר ע' עלי:

אני פועל בהתאם לסדר-היום שפורסם.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אני שואלת מתי הן יגיעו, בסוף?

היו"ר ע' עלי:

אני מודיע, שאני פועל בהתאם לסדר-היום שפורסם.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

לא, דילגו עליהן.

היו"ר ע' עלי:

אני אבדוק את העניין. בבקשה, חבר הכנסת יוסף עזרן.

יוסף עזרן (ש"ס):

— אדוני היושב-ראש, כבוד השר, חברי הבית, לפני שאגש לנושא של ההצעה לסדר-היום שהגשתי — —

היו"ר ע' עלי:

ברשותך, חבר הכנסת יוסף עזרן, כאן סקרנים מאוד לדעת.

חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, כל השאלה שלך קצת תמוהה, מפני שיש עוד שני נושאים בסדר-היום, הנושא של חבר הכנסת יוסף עזרן, ולאחר מכן הנושא האחרון שנותר, זה הנושא שאת ביקשת לשאול עליו. לכן התשובה ברורה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

מה עם שאר ההצעות?

היו"ר ע' עלי:

כל שאר ההצעות ירדו מסדר-היום. לכן כדאי להסתכל בלוח המודעות. יש תשובות על עניין הזה. בבקשה, חבר הכנסת יוסף עזרן.

יוסף עזרן (ש"ס):

תודה. אדוני היושב-ראש, אני יכול לעבור לסדר-היום בשלוות נפש על דברי הבלע והנבלה שנשמעו כאן נגד קודש הקודשים של העם היהודי, שהתקדש לכל אומות העולם זה אלפי שנים – התנ"ך, תורה, נביאים, כתובים, שהם הטבו של העם היהודי על ארץ-ישראל.

כאן הורד מסך הבושה ושני חברי הכנסת, שבדרך כלל אני מעריך כאחראים, קמו והטילו דופי חמור מאוד ופרשנות מחמירה, שצריך להוקיע אותה בכל מלים.

רבתי, אני רוצה לומר לכם מה שרבותינו אומרים על התורה ועל התנ"ך: תיפח רוחם של אלה האומרים שהתורה מסתירה את האמת. והרי המעשה של יהודה ותמר, לולא גילתה אותו התורה, איש בעולם לא היה יודע מה קרה ומה היה. ומכיוון שאין איפה ואיפה ואין משוא פנים, אף שיבואו הטועים ויטעו, יבואו המלעיגים וילעיגו, יבואו המרושעים ויגידו דברי בלע, ובכל זאת התורה הזכירה את הנושא בדיוקנות, לומר לך, שרק האמת הנצחית של התורה, שהיא נצח נצחים וסוד קיומו הנצחי של העם היהודי, שנצח ישראל לא יכזב, היא היא שעומדת, היא הכיוון, האמת של התורה הקדושה.

אני מוחה בכל התוקף, ואערער בכל מקום שצריך לערער וארים קולי ולא אשקוט ולא אנוח עד שיוקיעו את דברי הפרשנות של חבר הכנסת גולדשמידט על דוד מלך ישראל, משיח ה'. אני לא רוצה, חס ושלום, להתבטא עוד בצורה קשה, מכיוון שהדברים שנאמרו מכפישים את אומרם, פוגמים בו, ולא פוגעים כהוא זה בקדושת התנ"ך.

ועל הנושא של חברת הכנסת יעל דיין, אתם לא יודעים, רבתי, לכמה תעצומות נפש, אורך רוח וסובלנות אנו נזקקים כדי להקשיב, לשמוע את הנושאים המועלים, שהם נגד כל הערכים שלנו, נגד כל היסודות של האנושיות. מדברים כאן, חס ושלום, על עניין אהבה. הרי הנושא הזה, ההומוסקסואלי, הוא שנאת המין האנושי, הוא אהבה עצמית, הוא אנוכי, אדם שאינו מוכן להתחייב לא לילדים, לא לעתיד, שום מחויבות, שום נשיאה בעול. כאשר האדם נוהג בכיוון של הסטייה הבלתי-הומנית, הבלתי-אנושית זו, הרי הוא פורק מעליו את כל ה"אני מאמין" של תחיית המתים, של המשך האנושות, של העם היהודי ושל קדושת התורה.

ואני מגנה בכל התוקף, אף שתמיד התאזרנו בסבלנות ואמרנו, שלהוקיע – כן, אבל לקפח – לא. מה דורשים מהכנסת הזאת היום? להוריד לגמרי את כל שמץ הבושה? להכפיש את תורת ישראל? לרמוס ברגל גאווה ובלשון משתלחת את דוד, נעים זמירות ישראל, ואת האהבה הנפלאה, שהיא הדוגמה למופת, לכל הדורות, של אהבת דוד ויהונתן, שאמרו עליה בפרקי אבות, שהיא אהבה שאינה תלויה בדבר ולכן עמדה לעולם ותעמוד לעולם?

בוז ובושה וחרפה לבורים האלה, שלא קראו ולא שנו ולא למדו ויודעים רק להשתלח בלשונם הארסית.

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי ברצוני להדגיש, כי הצעתי זו בנושא של מנינג, אינה באה בשום פנים לערער על פסיקת בית-המשפט הגבוה לצדק בדבר היות בני הזוג מנינג בני-הסגרה, מאחר שאני גם לא מתיימר להיות בית-משפט, אין כל העובדות לפני, אין לי כל החומר.

עם זאת, בעיתון "מעריב" מיום שישי האחרון הובא סיפורם של בני הזוג מנינג. סיפור זה מעלה כמה שאלות מתמיהות על דרך חקירת ה-FBI בנושא זה.

ראובן מנינג שירת בצבא האמריקני, ובו נודע כאדם אמיץ, מיליטנט, שלא פחד מאיש, איש עקרונות, ומה שחשוב עוד יותר לציין – בעל דעות יהודיות לאומניות קיצוניות ביותר, דבר שגרם, כפי הנראה, לסילוקו מצבא ארצות-הברית מ"סיבות נפשיות".

לאחר שחרורו הצטרף מנינג ל"ליגה להגנה יהודית", שם – לטענת משטרת לוס-אנג'לס – הפך להיות המומחה מספר אחת בתחום החבלה, ואף העביר קורסים ב"התקנת פצצות" לחברי הארגון.

באוקטובר 1985 התפוצץ מטען חבלה רב עוצמה, שהרג את אלכס עודה, מפעילי הליגה הערבית נגד השמצה. התקפה זו היתה חלק מסדרת פיגועים שהתרחשו במקומות שונים בארצות-הברית במהלך חודשי קיץ 1985, תקופה שבה שהו בני הזוג מנינג בארצות-הברית.

באותה תקופה הקים ה-FBI כוח משימה מיוחד לחקירת הפיצוצים, והחשודים העיקריים היו "הליגה להגנה יהודית", שנטלה על עצמה את האחריות להם בשיחות טלפון אנונימיות, והמומחה החבלה מספר אחת – לטענתם – ראובן מנינג. למנינג עצמו הוצמד מעקב מתמיד, ולמרות החקירה האינטנסיבית לא נמצאו ראיות מספיקות להעמידו לדין. העדות הנסיבתית היחידה שנמצאה היתה, שכל מטעני החבלה הוכנו על-ידי אותו אדם.

בשנת 1988, אדוני השר, נעצרה בלוס-אנג'לס רחל מנינג ברדתה ממטוס שהביאה לביקור משפחתי והועמדה למשפט על חלקה ברצח אלכס עודה, כשהראיה נגדה: טביעת אצבע שלה על מעטפת המכתב שצורף לפצצה. רחל מנינג שוחררה בערבות לאחר ארבעה חודשי מעצר, ובהמשך בוטל משפטה מחוסר ראיות.

גם הראיה היחידה נגד ראובן מנינג – טביעות אצבעותיו על הפצצה – נחקרה במשך כשמונה שנים על ידי מומחי ה-FBI עד לזיהוי המוחלט, לטענתם, מה גם שכשנבדק הדבר על-ידי גורם חיצוני נוסף הועלו חשדות כי אותן טביעות אצבע זויפו במתכוון.

על-פי ידיעות מארצות-הברית, מעוניין ה-FBI בעסקת טיעון עם ראובן מנינג, שבה יודה במעורבותו בפיצוצים ופילול נוסף על כך שלושה מחבריו, ובתמורה יבוטל כתב האישום נגד אשתו.

האם ה-FBI, מתוך לחצים קשים מהקהילה הערבית הפלשתינית שם, בארצות-הברית, לחצים קשים מאוד למצוא בכל מחיר את מבצעי אותם פיגועים, מוכן לעשות את הכול – ואני מדגיש: "את הכול" – לרבות החשד ל"פברוק" ראיות, על מנת להוכיח לאותם אינטרסנטים בווינגטון, ששלטונות החוק בארצות-הברית נלחמים ב"ליגה להגנה יהודית", קבוצה שאותה העריכו כארגון הטרור המסוכן ביותר בארצות-הברית, בכל האמצעים, יהיו אשר יהיו?

ראובן מנינג הוא אזרח ישראלי, שירת ביחידה מובחרת, בעל משפחה, וכל אשמתו היא השתייכות לארגון יהודי לאומני, שה-FBI מחפש כל דרך לרסן אותו, לחסל אותו, לפגוע בו. האם המטרה במקרה זה מקדשת את האמצעים? אני לא מתווכח על נושא הליגה, אבל על האמצעים שבהם משתמשים.

אדוני השר, בית-המשפט העליון, בסיכום דיון בנושא הסגרה אחר אומר – ואני מצטט: "השיקולים והנימוקים השייכים למישור הנסיבות האישיות, המשפחתיות והאחרות של המבוקש אינם בתחום סמכותו של בית-המשפט כאשר הוא בא להכריע בשאלה, האם המבוקש בר הסגרה. רק שר המשפטים יכול לקחת עובדות ונתונים אלו בחשבון, כאשר יהיה עליו להחליט בדבר הסגרתו של המבוקש הלכה למעשה, לאחר שבית-המשפט יכריז על המבוקש כבר הסגרה".

מה גם שדרושה בדיקה מחודשת של השאלה, האם בקשת הסגרה זו נקייה ממניעים פוליטיים ומגמתיים, דבר הפסול על-פי האמנה הבין-לאומית, האומרת בסעיף 4: "לא יוסגר אדם אם המדינה המתבקשת תהיה סבורה שיסודות העבירה או המניעים לבקשת ההסגרה מושתתים על שיקולים מדיניים, גזעניים או דתיים". צר לי מאוד, כבוד השר, אם אומר לך כי אני מאמין במאה אחוז שתביעה זו נקייה מהמניעים המוזכרים באמנה, ולו לפחות ממניעים פוליטיים מדיניים. אני לא רוצה להשתמש בעניין של מניעים גזעניים דתיים, זה לא מקובל עלי. כך אני מפריד בפירוש את מה שנאמר באמנה הבין-לאומית. יש כאן מניעים פוליטיים מדיניים ברורים כשמש.

דבר נוסף שחייבים להביאו בחשבון בשיקולי ההסגרה הוא, שהועלו ספקות על-ידי גורמים שונים – והיו בנושא הזה כתבות של אנשים אובייקטיביים באמת – הועלו ספקות יותר ממתמיהים על טוהר המידות והיושר המשפטי שנקט ה-FBI, ואני לא רוצה להתייחס אליו בצורה אחרת, זה לא עניין שלי.

לכן, אדוני השר, כאשר מדובר במקרה מגמתי, הכרחי, שבכל מחיר רוצים למצוא את האשם, אני מבקש מאדוני השר דבר אחד: שיביא לשיקול דעתו – ואני משוכנע שהוא יביא זאת לשיקול דעתו – יכול להיות שכעת כתב האישום לא אמור להיות מאשים ברצח מדרגה ראשונה, יכול להיות שזו רק הריגה, אבל מי לידנו יתקע ואיך נדע איך יתגלגל המשפט הזה, כאשר יש פה מגמה להוכיח בכל מחיר, למרות הטיעונים שהראיה הנסיבתית היחידה של טביעות אצבעות, שנחקרה במשך שמונה שנים – מי יודע מה המגמות וההשלכות שיהיו, וכבר היו דברים מעולם, שיגיעו במשפט לשינוי כתב התביעה. אם תהיה כאן, חלילה, תביעה על רצח מדרגה ראשונה, הרי, חס ושלום, אנחנו מסגירים יהודי לאפשרות של הוצאה להורג.

אנחנו מדינה נאורה, דמוקרטית, שלא רק מבינה את היסוד הזה ביהדות, שאין לנו היום שום סמכות, חס ושלום, להוציא להורג, ולו במקרה החמור ביותר, גם לא מרצחים מתועבים, אני אומר זאת כמובן לצערי, קל וחומר יהודי שיכול להיות בסכנה של הוצאה להורג, שאסור לנו בשום פנים ואופן להסגיר אותו, מכיוון שהדבר הזה בכל זאת תלוי בשיקול דעת. מה גם שהשלטון בארצות-הברית יכול לשלוח לכאן נציגים, והם יודעים ששיקול הדעת והאובייקטיביות של המערכת המשפטית בארץ-ישראל הם מתקדמים, נאורים, אמיתיים, עומדים על חקר האמת ומעמיקים בכל הנושאים האלה שתי וערב,

והמערכת לא תשאיר שום פינה שלא תחקור. למה לא ייתנו אמון במשפט הישראלי, כאשר בעיקרון כאן – וזה יסוד כל הבקשה שלי, אדוני השר – חס ושלום, אין הוצאה להורג, ואנחנו במו ידינו נסגיר יהודי למדינה שההוצאה להורג בה תקפה, ויכול להיות, חס ושלום, שיתגלגלו הדברים עד כדי כך, כי המגמתיות של ה-FBI ברורה לעין כול.

אני מבקש מאדוני השר, שייקח לתשומת לבו ויפעיל את המיתרים הרגשיים ביותר, נוסף על השיקולים המקצועיים שאדוני אמון עליהם ומלומד בהם, ולא יעשה הדבר הזה בישראל – להסגיר יהודי למקום סכנה. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת עזרן. שר המשפטים ישיב, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

כבוד סגן יושב-ראש הכנסת עובדיה עלי, חברי הכנסת, שמעתי בקשב רב את דברי עמיתי ומכובדי, הרב חבר הכנסת יוסף עזרן, סגן יושב-ראש הכנסת, בעניין הזוג מנינג.

העובדות הקובעות בשלב זה הן, שממשלת ארצות-הברית ביקשה ביום 27 בדצמבר 1990 להסגיר אליה את רוברט ורשל מנינג כדי להעמידם לדין באשמת רצח גברת וילקסון, וזאת על-ידי משלוח חבילה בדואר, שהכילה חומר נפץ שגרם למותה של המנוחה.

לפי כתב האישום, הרצח בוצע ב-17 ביולי 1980, ובני הזוג מנינג עלו לישראל בשנת 1981.

שר המשפטים היוצא, חברי חבר הכנסת דן מרידור, החליט ביום 14 בינואר 1991 לפנות לבית-המשפט המחוזי בירושלים כדי שיחליט האם בני הזוג מנינג הם בני הסגרה.

בני הזוג מנינג נתונים בישראל במעצר מיום 24 במרס 1991.

ביום 7 ביוני 1991 החליט בית-המשפט המחוזי בירושלים, כי בני הזוג מנינג הם בני הסגרה. השניים ערערו על החלטה זו בפני בית-המשפט העליון, וביום 18 בינואר 1993 דחה בית-המשפט העליון את ערעורם של בני הזוג.

אגב, מכובדי הרב עזרן, יש מחויבות של ממשלת ארצות-הברית, והיה אם יוסגרו בני הזוג מנינג, והיה אם יורשעו, לא ייגזר עליהם שם עונש המוות שניתן להחילו ולגזור אותו שם, זאת בהתאם לאמנת ההסגרה האומרת, שאם במדינתנו אין לגזור עונש מוות, או בנסיבות שאין לגזור עונש מוות, לא ייתכן שבהעברנו אותו למדינה אחרת יוחמר מצבו ויהיה צפוי לעונש זה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני השר, ומה באשר להתיישנות?

שר המשפטים ד' ליבאי:

כל הטענות האלה, חבר הכנסת זאבי, מן הראוי שייטענו בבית-המשפט. ואם היה יסוד לטענת התיישנות – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

אצלנו יש התיישנות. אדוני השר, כמו שאמרת שיש חוקים שחלים אצלנו ומחייבים את המדינה המקבלת, צריכה לחול גם התיישנות.

שר המשפטים ד' ליבאי:

מה שאמרתי, אמרתי על-פי האמנה הבין-לאומית. כך כתובים הדברים שם. אשר לשאלתך, אלה עניינים משפטיים שצריכים להידון ולהתברר בפני בתי-המשפט שדנו בעניין, וחזקה על הסניגוריה שהיתה וישנה לזוג מנינג שתעורר כל טענה אפשרית שם.

ובכן קראתי את פסקי-הדין שניתנו בעניינו של הזוג מנינג, למדתי את החומר ועמדתי לקבל החלטה בנושא בתוקף הסמכות שהוקנתה לי בחוק, ואף שמעתי את טענות עורך-דינם של בני הזוג מנינג. אלא שביום 28 בינואר 1993 עתרו בני הזוג לנשיא בית-המשפט העליון וביקשו שיורה לקיים דיון נוסף בבית-המשפט העליון באשר לבקשת ההסגרה. כבוד הנשיא שמגר הורה לפרקליטות המדינה להגיב בכתב על העתירה, ונתן צו ביניים, שבא לעכב את הסגרתם עד למתן החלטתו של הנשיא שמגר בעתירה.

בשלב זה אני ממתין להחלטתו של כבוד הנשיא שמגר. עם קבלת החלטתו, אשוב לשקול בבקשת ממשלת ארצות-הברית להסגיר לידיה את בני הזוג מנינג, לאור פסיקתו הסופית של בית-המשפט העליון. כאשר אשקול את בקשת ממשלת ארצות-הברית אביא בחשבון שיקולי גם את דבריו הנרגשים של חבר הכנסת הרב יוסף עזרן.

בשלב זה, נכבדי סגן יושב-ראש הכנסת, לא החלטתי דבר ואין מקום לגלות עכשיו את דעתי באשר לבקשת ההסגרה בטרם הסתיים סופית ההליך השיפוטי.

כיוון שעדיין אין עמדה לשר המשפטים, נראה לי שאין על מה לדון במליאה ואין על מה לדון בוועדה. הסמכות לצוות על הסגרה מוקנית, כידוע, לשר המשפטים, ואין זה הולם, בכל הכבוד לכנסת, שהכנסת תתערב עכשיו בנושא, כל עוד הדיון השיפוטי לא תם.

לכן אבקש להסתפק בשלב זה בדברי.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר המשפטים. חבר הכנסת עזרן, האם אתה מסתפק בתשובת השר?

יוסף עזרן (ש"ס):

אני באמת מודה לשר על תשובתו המקיפה. יש בה הרבה דברים חשובים ומרגיעים. אבל מאחר שאינני רואה שיש לו התנגדות מיוחדת שזה יועבר לוועדה, אני מציע להעביר את זה לוועדה.

היו"ר ע' עלי:

אדוני סגן יושב-ראש הכנסת יוסף עזרן, התקנון אומר והנוהל קובע, שאתה יכול לבקש דיון במליאה. מה פירוש העלאת נושא לסדר-היום?

רחבעם זאבי (מולדת):

אני מבקש להעביר את זה לוועדה.

היו"ר ע' עלי:

אבל לפניך ביקש חבר הכנסת יגאל ביבי. הוא הקדים אותך.

רחבעם זאבי (מולדת):

מצוין. רציתי שהנושא הזה לא ירד מסדר-היום, לכן הצעתי זאת.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת יגאל ביבי, בבקשה. חבר הכנסת זאבי, שאלתי את המציע כדי לדעת אם יש מקום להצעה אחרת. לו היה מסתפק בדברי השר, לא היה מקום לכך.

יגאל ביבי (מפד"ל):

אני רוצה להצטרף למחאה של קודמי על דברי הנבלה של יעל דיין, שאי-אפשר לומר עליה "תבורך מנשים". אבל, לצערנו, זה מחיר הדמוקרטיה, שמאלצת אותנו לסבול דמויות מוזרות כמוה בכנסת.

שרת החינוך והתרבות ש' אלוני:

איזו רשעות, איזו רשעות.

יגאל ביבי (מפד"ל):

להגיד על דוד המלך שהוא "הומו", זו רשעות כפולה וסילוף ההיסטוריה.

רן כהן (מרצ):

היא לא אמרה את זה. אתה לא היית פה בכלל.

יגאל ביבי (מפד"ל):

הייתי.

רן כהן (מרצ):

אתם רוצים רק לסכסך. לא היית, לא שמעת. היא לא אמרה את זה.

יוסף בא-גד (מולדת):

היא אמרה את זה.

יגאל ביבי (מפד"ל):

אולי לא הבנת מה שהיא אמרה.

רן כהן (מרצ):

היא אמרה דברים אחרים לגמרי. לא שמעת.

יגאל ביבי (מפד"ל):

שמעתי כל מלה. פרשנות חדשה. פרשנית חדשה של התנ"ך. אני מקווה שהיא יודעת לקרוא אותו.

היו"ר ע' עלי:

רבותי, אני מבקש להפסיק את זה.

יגאל ביבי (מפד"ל):

אני מציע להעביר את ההצעה של חבר הכנסת עזרן לוועדה. כנגד משפחת מנינג לא נמצאו ראיות מוצקות – – –

שאול יהלום (מפד"ל):

חבר הכנסת רן כהן – – –

רן כהן (מרצ):

– – –

יגאל ביבי (מפד"ל):

הוא הצדיק אותה. דוד המלך לא בסדר, יהושע לא בסדר, יוסף לא בסדר. בושה. אתה אדם רציני, חבר הכנסת רן כהן.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת יגאל ביבי, אני מבקש להפסיק את זה.

רן כהן (מרצ):

אמרתי שהיא לא אמרה שדוד המלך היה "הומו".

יגאל ביבי (מפד"ל):

אז כולם לא שמעו כאן?

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת רן כהן, אני מבקש להפסיק.

יוסף עזרון (ש"ס):

— — —

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת עזרון, את מה שהיה לך לומר אמרת כאן ברוחב לב. אני מבקש להפסיק.

דוד צוקר (מרצ):

זה היה פשוט טיל מפד"ל – אנטי-קואליציה.

יגאל ביבי (מפד"ל):

לא אנטי-קואליציה. אני מכבד הרבה חברים בקואליציה. אבל למה כל יום הדברים האלה? למה? בוש. אנחנו גם חברי כנסת. תפסיקו לבייש אותנו. יש כמה חברי כנסת שמביישים את כולנו. אנחנו מתביישים כבר ללכת ברחוב. מספיק.

לעניין ההסגרה, אני חושב שהסכמים בין מדינות צריך לכבד. ואם יש הסכמים של הסגרה, צריך לכבד אותם. אבל כאן, כפי ששמענו, אין ראיות מוצקות. יש ראיות קלושות, נסיבתיות.

הזוג הזה בעצם כבר ריצה עונש של שנים. אינני מבין מדוע אי-אפשר לשחרר אותם בערבות, שיצאו קצת לחופש. הם כלואים אפילו לא בבית-סוהר; הם נמצאים חודשים בבית-מעצר, בתנאים-לא-תנאים. את העונש שלהם הם קיבלו, אפילו שהם לא אשמים. למה אי-אפשר לשחרר אותם בערבות? האם הם יברחו? לאן הם יברחו? לארצות-הברית?

אני מבקש מכבוד השר, לא בני הזוג מנינג עומדים כאן לדיון, לא הם הבעיה. השמועות אומרות שארגונים נאציים וארגונים אנטי-יהודיים ואנטי-ישראליים עומדים מאחורי העניין הזה. בני הזוג מנינג הם חלק מהתעמולה. "הלבישו" עליהם האשמות כדי שסטריאוטיפ יהודי, ישראלי, לאומי, יוצג בעולם כרוצח. האם אנחנו כמדינת ישראל ניתן תחמושת נוספת לשונאיה לעשות תעמולה שאנחנו כאן עם של רוצחים, אנשים מופקרים? הוא אזרח הגון.

אני הייתי מציע שלא ניתן תחמושת נוספת לשונאים של העם היהודי ושל ישראל בתקופה הקשה הזאת.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת יגאל ביבי. האם חבר הכנסת עזרן מסכים להעביר את הנושא לוועדה, כהצעתו של חבר הכנסת יגאל ביבי?

יוסף עזרן (ש"ס):

כן.

היו"ר ע' עלי:

ובכן לפנינו הצעה אחת – – –

שר המשפטים ד' ליבאי:

אדוני היושב-ראש, האם יש לי זכות להגיב?

היו"ר ע' עלי:

אם אתה רוצה להגיב, בבקשה.

קריאה:

היו"ר ע' עלי:

רבותי חברי הכנסת, לפי סעיף 97 לתקנון מותר לשר להגיב, ואני אפשרתי לו להגיב. אבל גם אם זה לא היה, הייתי נוהג כאן בגמישות. בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אנחנו נמצאים בכנסת. הטענה אם יש או אין ראיות מספיקות להוכחת ההאשמה של בני הזוג מנינג עלתה בפני בתי-המשפט, ובתי-המשפט אמונים על כך שהם יודעים את מלאכתם, יודעים לבחון את הראיות ויודעים גם מה מספיק בכל שלב של ההליכים. בית-המשפט המחוזי פסק את פסוקו, וכבוד בית-המשפט העליון פסק את פסוקו. ואם הם חשבו שעל-פי מידת הדין יש מקום להסגיר את בני הזוג, הייתי מבקש מחברי הכנסת הנכבדים לנהוג כבוד בבתי-המשפט ולא לבוא עם הנימוק הזה כאן, שהנה "הלבישו" עליהם האשמות, כדבריו של חבר הכנסת ביבי, שדיבר לפני.

חבר הכנסת ביבי, הרי רק בשל דבריך חזרתי ועליתי. את אשר אמרתי לחבר הכנסת סגן יושב-ראש הכנסת עזרן, אמרתי. אבל אתה באת לכאן ודיברת בפני עם ישראל וקבעת עובדה ש"הלבישו" עליהם האשמות. זו האשמה חמורה כלפי תביעה של מדינה זרה. הדברים נבחנו בבתי-המשפט בישראל, גם בבית-משפט מחוזי וגם בבית-המשפט העליון. לכן הייתי מבקש שננהג כבוד גם במערכות תביעה זרות, וגם בבית-המשפט הישראלי, ניזהר בדברינו, ולא ניצור כאן רושם כאילו אנחנו פוסקים כאן בשאלת קיום ראיות לכאורה או בעניין האשמה של אנשים בפלילים.

וטענה אחרת היתה לך, מדוע הם במעצר ומדוע אין משחררים אותם בערובה? גם טענה זאת, אדוני היקר יגאל ביבי, נטענה בבתי-המשפט, נבחנה שם, והסניגורים עושים את מלאכתם באמונה. יש מקום להעלות טענה זאת, אפשר לחזור ולהעלות אותה בבתי-המשפט גם היום, כך שאני לא חושב שזאת טענה שיכולה להישמע כאן.

ואם אני ביקשתי להסתפק בדברי, הרי זה לא מפני שיש לי סיבה להירתע מדיון בפרשת בני הזוג מנינג. אני מבקש מאוד מחברי חברי הכנסת: ננהג אנחנו זהירות וכבוד ברשות השופטת, ותנהג היא

כבוד בנו. אמרתי והדגשתי וחזרתי ואמרתי: הרי העניין הוא בכך שהדיון השיפוטי לא תם. ברגע שבני הזוג מיניג בחרו לעתור לכבוד נשיא בית-המשפט העליון ולבקש ממנו שלא ישם בכך סוף פסוק להליכים השיפוטיים ויחזור ויעיין פעם נוספת, בהרכב של חמישה שופטים, בעניין שלהם, וכבוד הנשיא שמגר עיין בפנייה הזאת וביקש תגובה מפרקליטות המדינה, והעניין תלוי ועומד בפניו והוא יכריע אם יש מקום להעביר את הדיון לחמישה שופטים אם אין, ואנחנו בעיצומו של הליך שיפוטי – אז עכשיו, בעצם ההליך השיפוטי הזה, תבוא ותאמר הכנסת: אנחנו רוצים לדון בזה? ועוד היכן? בוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת? ומי יהיו שותפים לדיון הזה? האם אני אקיים את הדיון הזה שם? והרי בי מדובר כשר המשפטים, שאמור להחליט.

לכן אני חושב, ואמרתי: בשלב זה, אנא לא. הוגשה הצעה, אפשר להעלות אותה כל שבוע, אפשר להעלות אותה בכל יום, הרי הדבר בין המציע לבין יושב-ראש הכנסת. תגלו איפוק, תגלו כבוד לבתי-המשפט. ושמענו היום את התגובה של השר, ואנחנו באמצע ההליך השיפוטי. הדברים הושמעו כאן, השר הגיב, השר אמר שעדיין לא התקבלה החלטה, הוא לא יחליט כל עוד לא יסתיים ההליך השיפוטי, ואני הייתי מציע לכם, בין שהדעה היא לכאן ובין שהדעה היא לכאן: כבוד לבתי-המשפט. נשים שלוש נקודות ונמשיך במועד אחר.

עצתי היא להסתפק בדברי. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר המשפטים. האם חבר הכנסת עזרן מסכים להסתפק בתשובת השר?

יוסף עזרן (ש"ס):

כן.

היו"ר ע' עלי:

יופי. הואיל וחבר הכנסת עזרן מסתפק בתשובת השר, נעבור לנושא אחר בסדר-היום.

הצעות לסדר-היום

עשר שנים לרצח אמיל גרינצווייג, זיכרונו לברכה

היו"ר ע' עלי:

רבותי חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא האחרון שעל סדר-היום: עשר שנים לרצח אמיל גרינצווייג, זיכרוננו לברכה – הצעות לסדר-היום מס' 906, 968, 1028 ו-1039.

הרשו לי, לפני שאזמין את ראשון הדוברים חבר הכנסת טמקין, לומר שכולנו עדיין מזועזעים זעזוע עמוק מהרצח המתועב הזה. זהו פשע בל יכופר, רצח שפגע בחברה הישראלית על כל חלקיה, פשע שפצע את לב הדמוקרטיה. הדיון היום במליאת הכנסת חשוב להעלאת זכרו של אמיל גרינצווייג, אך מעבר לכך חשוב לנצל את ההזדמנות הזאת להתלכדות הבית על כל חלקיו לגיוני ולהוקעה של אלימות מכל סוג שהוא. זו ההזדמנות שלנו להתלכד סביב הקריאה, אבל מעבר לקריאה – לקום ולעשות מעשה, להיאבק ללא רחם בכל סוג של אלימות. אני מקווה שהדיון הזה אכן יתרום לכך.

חבר הכנסת בנימין טמקין, בבקשה, ואחריו – חבר הכנסת יוסף כץ. אני מזכיר שלרשות כל דובר עומדות שבע דקות תמימות, ואני אעריך אם תעמדו בלוח הזמנים.

בנימין טמקין (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, משפחת גרינצווייג, חבריו לדרך של אמיל, זיכרוננו לברכה, אורחים יקרים, היום, 10 בפברואר 1993, מלאו עשר שנים לאותו ערב נורא שבו נרצח אמיל גרינצווייג, אשר השתתף בהפגנה שביקשה לממש את מסקנותיה של ועדת החקירה הממלכתית, ועדת-כהן, שהוקמה על-פי החלטת הממשלה לבדיקת האירועים הטרגיים במחנות הפליטים סברה ושתילה אשר בלבנון.

וכך נכתב בעיתון "הארץ" למחרת ההפגנה: "הצעיר שנהרג בהפגנת 'שלום עכשיו' הוא אמיל גרינצווייג, בן 33, קצין במילואים, ששירת בצבא במשך תקופה ארוכה במהלך מבצע 'שלום הגליל'. היה גרוש ואב לילדה בת חמש, המתגוררת עם אמה בקיבוץ רביבים. אמיל גרינצווייג נולד בחיפה, שימש מורה בבית-הספר האזורי ברביבים, ובאחרונה עבד בפרויקטים לנוער של מכון ון-ליר בירושלים. בימים אלה עמד לסיים את עבודת המאסטר שלו בפילוסופיה של המדעים באוניברסיטה העברית. חברתו לעבודה, ז'אנט אביעד, מהפעילות הוותיקות ב'שלום עכשיו', אמרה אמש לסופר 'הארץ', כי אמיל היה בחור אינטליגנטי וייצג בעבודה את 'הישראלי היפה'."

יוזמתי לערוך את הדיון המיוחד לציון עשר שנים להירצחו של אמיל נובעת בעיקר, כמובן, מהצורך להפיק לקחים פוליטיים וחינוכיים מהאירוע הטרגי ההוא, ואני אקדיש כמובן גם דברים לאספקטים הציבוריים של הנושא. אבל, אני מוכרח לציין, שלגבי יש לאירוע הטרגי ההוא ולאמיל כאדם קשר אישי עמוק. פגשתי את אמיל בהתחלת שנות ה-70, כאשר כעולה חדש חיפשתי את הדרך לממש את ערכי ותפיסותי כאיש השמאל הציוני הרדיקלי. יחד עם הרבה עולים מאמריקה הלטינית וממדינות אחרות חיפשנו כתובת פוליטית במה שנראה לנו אז כמדבר פוליטי, שבו יש ימין שלא מקובל עלינו, מערך מטושטש, שבו מפ"ם שבויה כמפלגה, ושמאל לא ציוני. בשבילנו כעולים ובשבילי באופן אישי לפגוש צברים בני דורנו כמו אמיל, השותפים לעמדותינו – היתה בכך תרופה נגד הניכור ונגד הייאוש שפוקדים לפעמים עולים, שחלומותיהם נפגשים עם מציאות שאינה תמיד מתאימה להם. אמיל חיזק בשבילי את הקשר שלי עם המדינה ועם הציונות. וכך ייסדנו ביחד את "תכלת-אדום", את "מוקד", ואחר כך את שלי".

אחרי שנים שבהן נעדרתי מן הארץ לצורך לימודים, חזרתי ופגשתי את אמיל פעם אחר פעם בהפגנות של "שלום עכשיו" ושל מחנה השלום בכלל. בכל השנים הללו, גם כאשר לא נפגשנו זמן רב, אמיל היה לי לא רק ידיד וחבר לדרך אלא היה בשבילי גם, בלי שידע על כך, סמל פרטי, לפני שהוא הפך סמל ציבורי.

אמיל היה בשבילי מעין התגשמות חיה של חלומי הציוני הנאיבי מאוד. הוא היה צבר, ולא יהודי גלותי כמוני; סוציאליסט המגשים את ערכיו בקיבוץ, ואחר כך בפעילות פוליטית-חברתית; קצין ולוחם על הגנת המדינה; אוהב שלום ורודף שלום; אדם המכיר בזכויות של עם אחר, אפילו כאשר העם האחר הוא האויב; דמוקרט הנלחם גם על זכותם של יריביו להתבטא בחופשיות; איש הספר והתרבות. בקיצור, אמיל היה יפה נפש אמיתי.

אבל כל זה שייך לדימויים הפרטיים שלי. אמיל היה, בפשטות, אדם מחויב במובן הבסיסי ביותר, שהוא עצמו היטיב להגדיר בעבודה הסמינריונית שמסר למרצה שלו זמן קצר לפני מותו. הרשו לי לצטט מדברי אמיל על האדם המחויב: "מה היא אותה תוספת למעורבות אשר הופכת אותה למחויבות פעילה? כדי לאפיין אותה אין מנוס מכניסה לדיון במושג העשייה, ודיון זה לא נראה לי קל יותר מן הדיון במושג המחויבות. לפי דעתי, תנאי הכרחי אך לא מספיק להפיכת מעורבות כמאפיינת כאן למחויבות הוא הנכונות לשלם מחיר כלשהו עבור העמדה הנקוטה. נכונות זו לשלם מחיר היא אשר מבחינה בין העמדה שאדם שומר לעצמו בבטן ובין העמדה שהוא נוקט ומוכן גם לעשות משהו עבורה".

אבל הרצח של אמיל לא היה רצח אישי. הרצח של אמיל היה רצח פוליטי. הרימון ההוא יכול היה לפגוע במישהו אחר ממשתתפי ההפגנה הזאת, או הפגנה אחרת של מתנגדי מלחמת לבנון. הוא יכול היה לפגוע, ואומנם פגע, במי שהוא היום יושב-ראש ועדת החינוך של הכנסת, חבר הכנסת אברהם בורג; או במי שהוא היום יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת; או במי שהיה עד לפני זמן קצר סגן שר השיכון, יושב-ראש סיעתי חבר הכנסת רן כהן; או בהרבה מחברי הכנסת היושבים כאן היום ומנסים לייצג טוב ככל שהם יכולים את עמדותיו וערכיו של אמיל גרינצווייג בכנסת ואפילו בממשלה.

הרימון ההוא נזרק בתקופה של מתח פוליטי, באווירה של הסתה לאומנית חריפה. אינני רוצה לומר, שהמחנה שאני משתייך אליו לא חטא באמירות קשות כלפי מחנה הימין. אני אישית למדתי לקח קשה על עוצמתן של המלים כנשק. אני רוצה לנצל את ההזדמנות הזאת כדי להתנצל בפני כל אלה שפגעתי בהם באופן אישי או באופן ציבורי על-ידי אמירות קיצוניות, בלתי מרוסנות.

אבל אני רוצה לומר: באווירה שהיתה אז ובאווירה שיכולה להיווצר מחדש – כי החברה הישראלית אומנם לא הידרדרה מאז לאותם מצבים שפחדנו מהם וחשבנו שיבואו, אלא היא עצרה בזמן ביחסים שבתוכה, אבל איש לא מבטיח שברגע של מבחן אמיתי, מבחן קשה, שיכול לבוא כאשר ניכנס למשא-ומתן רציני ונגיע להסכם שלום – אנחנו מחויבים כולנו לקיים את הדמוקרטיה ואת הסובלנות ההדדית.

אני מדבר מתוך לבי ואני מקווה שאתם מאמינים בכנות של דברי. יש התקפות קשות גם מהמחנה שלנו כלפי הימין. אבל על המחנה השני להבין, שבקרבו של עם הסובל גם מטראומות של העבר וגם מהסכנות הביטחוניות האמיתיות של ההווה, אשמה של שיתוף פעולה עם אויב היא מסוכנת במיוחד, כי היא יכולה להוביל ליחס דומה ליריבך הפוליטי כמו לאויבך הלאומי. בגלל המצב הזה, על המחנה השני מוטלת אחריות מיוחדת במינה לשמור ולא לחזור על הדברים האלה, גם לא למען כותרות בעיתונות, כי המלים יכולות להפוך נשק.

אני מתחייב, גם אם יש בזה לפעמים מחיר של פרסום עיתונאי כזה או אחר, לא להשתמש לשווא במלים, לא להשתמש במלים קיצוניות שאני לא עומד מאחורי כל אחת מהן. אני מקווה שכך יעשה גם המחנה השני.

פרופסור ירון האזרחי, שהיה מרצה של אמיל גרינצווייג, תיאר את עבודתו במאמר שכתב אחרי מותו.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת טמקין, עם כל הכבוד – – –

בנימין טמקין (מרצ):

אני מתחייב לסיים בעוד דקה.

היו"ר ע' עלי:

בסדר, בבקשה.

בנימין טמקין (מרצ):

וכך כתב: "בסמינרים שבהם השתתף במסגרת לימודיו באוניברסיטה העברית בשנתיים האחרונות, ובעיקר בסמינר על תרבות הדמוקרטיה, נתן את דעתו לשאלה כיצד ניתן לקיים שיח ציבורי פוליטי המאפשר שכנוע והסכמה לצד כיבוד וטיפול העצמאות המחשבתית של הפרט". זה היה אף נושא העבודה הסמינריונית האחרונה שהוא הגיש כמה ימים לפני הירצחו. יש קשר סמלי טרגי בין עיסוקו זה לבין נסיבות מותו כקורבן לרצח פוליטי שבוצע על-ידי אויב הדמוקרטיה.

חברי הכנסת, אני מבקש, אני מתחנן שזה יהיה הרצח הפוליטי האחרון במדינת ישראל, ושנקיים את הדיון הציבורי הזה, כולנו, בשלום, בוויכוח מכובד, וכך נכבד גם את זכרו של אמיל גרינצווייג. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת טמקין. חבר הכנסת יוסי כץ, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת אליעזר זנדברג.

יוסי כץ (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, משפחת גרינצווייג היקרה, אורחים נכבדים, עשר שנים מלאו לרצח הנתעב. עשר שנים לאירוע מכוער, שיהווה כתם על הדמוקרטיה בישראל עוד שנים רבות.

השאלה החשובה שאותה צריך להעמיד במבחן היא, האם נדע להפיק מן המעשה לקח ציבורי וחינוכי מתאים? האם נצליח ליצור תחושה, שרצח פוליטי מהווה סכנה ממשית לקיום הדמוקרטיה?

בתרבות הפוליטית בישראל תקעה יתד זה כבר ההשקפה, שלמיעוט מותר להפגין ולמחות בדרכים חוץ-פרלמנטריות. אנחנו נמצאים אומנם בבית-המחוקקים, באולם הכנסת, אבל כשיש תופעות המחייבות פעילות מחוץ לכותלי המשכן, אין כל טעם ואין כל תכלית למנוע זאת. אדרבה, הזכות למחות ולהפגין היא זכות בסיסית של כל אדם.

בהזדמנות זו כדאי לציין, שבהצעת חוק-יסוד: זכויות האדם מופיעה זכות זו כחלק בלתי נפרד מזכויות היסוד שלנו, הזכות להפגין.

אדוני היושב-ראש, האמת צריכה להיאמר, ממשלה צריכה להיות חזקה מספיק כדי לספוג ביקורת ציבורית. ביקורת זו היא נשמת אפה של הדמוקרטיה. מי שאיננו מאפשר לזולתו להביע בכל דרך חוקית את עמדותיו, כורת את הענף שעליו הוא יושב. ליבוי יצרים כנגד מי שמפגין בדרך חוקית מתחיל בהתקפה מילולית חריפה, אך סופו מי ישורנו?

לכן, כאשר מפגינים תושבים ברמת-הגולן, או כאשר עושים זאת תושבי יהודה ושומרון, אני יכול לחלוק עליהם, אני יכול לתמוך בפשרה טריטוריאלית, אבל כל עוד הם מפגינים ברשיון, כל עוד אין הם מפירים חוק, אני אלחם על זכותם להפגין. זוהי זכותם היסודית, זוהי זכות היסודית של כל אזרח. באותה מידה יש לכבד את זכותו של מי שמפגין נגד הגירוש, או מי שמפגין במסגרת "שלום עכשיו".

אמת, הגבול הוא דק, וצריך לשמור על שביל הזהב בין הסובלנות, הפתיחות, הזכות להפגין, לבין הצורך לשמור על הסדר הציבורי. משטרת ישראל ראויה בדרך כלל לשבח על שהיא מוצאת את שביל הזהב. אני באופן אישי זכיתי להשתתף בהפגנות של פועלים לשמירה על מקום עבודתם: ב"אתא", ב"מספנות ישראל", ואני יכול לציין בסיפוק את ההתאפקות שגילתה המשטרה. עם זאת צריך להודות, שכאשר מדובר בנושאים פוליטיים המתח גובר, והדרך לשביל הזהב קשה יותר, מפותלת יותר ומסובכת יותר. יש להקפיד ולשמור על זכותו של הפרט להפגין ולהביע את עמדותיו בראש חוצות. אוי לה לאותה מדינה שבה אין הפרט יכול להביע בגלוי את השקפותיו.

אמיל, זכרו לברכה, ויתר חבריו לחמו למען רעיון צודק. אני משוכנע שמלחמתם למען הדמוקרטיה לא תהיה לשווא. אני בטוח שמותו של אמיל – אכזרי ככל שיהיה, כואב בראש ובראשונה לבני משפחתו, לחבריו ולכל תושבי ישראל – יביא בסופו של דבר לתוצאה חיובית: חינוך לדמוקרטיה, חינוך לסובלנות, להבנה ולהכרה בזכויות הזולת, ואם כך יהיה, תירשם פרשת הרצח בתולדות עמנו כנקודת מבחן שבה ידעה הדמוקרטיה להתעלות ולנצח.

בדיון שהתקיים באולם הזה לפני עשר שנים נמנע יושב-ראש הכנסת דאז, מנחם סבידור, זכרו לברכה, מהצבעה. הוא עשה זאת כדי, אני מצטט: "להביע תרעומת, אכזבה וכאב על ששני חלקי הבית לא השכילו להתעלות לאחריות לאומית-ממלכתית ולהביא הצעה מוסכמת, כפי שמתחייב מהסכנות האורבות לאומה".

אדוני היושב-ראש, אני קורא לכל חברי הכנסת לגלות אחריות ולהגיע להחלטה מוסכמת, שתשקף את עמדתה של הכנסת לגבי חוסנה של הדמוקרטיה גם ברגעים של מבחן ומשבר. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר זנדברג, ואחריו – לאחרונה בנושא זה, חברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

חבר הכנסת כץ, אתה מתכוון לומר שאם יוחלט לקיים דיון במליאה, או אז אפשר להביא הצעה מוסכמת.

חיים אורון (מרצ):

היו"ר ע' עלי:

היות שאני מעריך שזאת תהיה בקשת השרה, לא יהיה מקום לבקשה של חבר הכנסת כץ, וכיוונתי לדעת גדולים. בבקשה, חבר הכנסת זנדברג.

אליעזר זנדברג (צומת):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, היום מציינים אנו עשור למאורע עגום: הרצח הפוליטי של אמיל גרינצווייג, זכרו לברכה. אקט אלים וברוטלי זה היווה נקודת שיא של אלימות פוליטית. את השורשים של אלימות פוליטית, מילולית או פיזית, יש לעקור. סובלנות וחינוך לדמוקרטיה צריכים להיות הבסיס של חברתנו. צריך לדעת להכיר ולכבד את האחר, את השונה. כיבוד האחר, כל עוד אין הוא בא לפגוע בך, כל עוד איננו מאיים על קיומך, הוא תנאי בסיסי לקיום חברה דמוקרטית.

סובלנות, לטעמי, היא עניין רחב ביותר. תחילתה ביחסים בתוך המשפחה, בין בעל לאשה, בין הורים לילדים; המשכה בין חברים לעבודה, בין חברים לדרך פוליטית או בין יריבים פוליטיים; בין הנהגים בכבישים, בין הצופים במשחקי הכדורגל ובמקומות הבילוי בימי שישי. חוסר הסובלנות והכעס העצור שאנו חשים בו במקומות שונים מהווים גורם מדרבן להתפרצות אלימה. המתחים העדתיים, שלהם

אנו עדים בשנים האחרונות, וגם המאבק המתמיד בין חילונים לחרדים בנושאים ההופכים אצל כל צד לדגל, למעוז להתחפר בו – כל אלה אינם מוסיפים ואינם תורמים דבר לסובלנות ההדדית.

בימים שבהם מי שאיננו מקשיב לצד האחר, מתפרץ לדבריו, משסע אותו ועולב בו – זוכה לפרסום ולתהודה, נדמה כי ערך הסובלנות נפגם. חינוך לסובלנות הוא עניין מורכב. הוא קשור קשר הדוק לחינוך לדמוקרטיה, ולדעתי, זה לב העניין.

כאשר צד לוויכוח לוקח על עצמו את המונופול על החוכמה, על הצדק ועל המצפון, כאשר כל צד איננו מוכן לשמוע את האחר, נימוקיו ודבריו, אז נזרע זרע הפורענות. כששני הצדדים אטומים זה לזה, חלה חובה עלינו להתריע ולהדגיש כי אחד הטעמים לקיומו של דיון בחברה דמוקרטית הוא הסיכוי לשכנע את האחר באמצעות טיעון.

עם זאת על כולנו, משמאל ומימין, לכבד את החלטת הרוב ולזכור תמיד כי את כללי הדמוקרטיה אסור להפר.

רצח אמיל גרינצווייג, זכרו לברכה, הטיל כתם שחור וצל מאיים על החברה הישראלית הדמוקרטית. בימים ההם היתה הארץ כמרקחה. אנשים מהשמאל תקפו את קציני הצבא ואת הממשלה. אורגנו הפגנות ענק, שמטרתן לחבל בדרך שבה בחרה הממשלה לנהל את ענייניה. בתוך הגעש והרעש חלה הקצנה אצל שני הצדדים, והיא מצאה את ביטוייה במעשהו הנורא של יחיד אנטי-דמוקרטי, אשר פירש את מעשה השמאל כחריגה מכללי המשחק ובחר לעשות צעד אלים, מכוער ומסוכן.

כולנו חששנו מפני התגברות האלימות הפיסית וההידרדרות בחברה הדמוקרטית. השנים שחלפו הוכיחו, כי ידענו להתגבר על המשבר ההוא ולהרחיק את הרע, אך יש לעמוד על המשמר, יש לזכור תמיד כי תחילתו של רצח פוליטי בזרע של אי-סובלנות ואלימות מילולית.

הבמה הזו שאני עומד עליה מהווה בבואה של החיים הפוליטיים בישראל ושל החברה הישראלית כולה. אנו מופקדים על תרבות הוויכוח בבית הזה. העם רואה ושומע את נבחריו, ואני מאמין שיש לדברינו השפעה ציבורית. נדמה כי השנים השכיחו אצל חלק מחברי הבית את התוצאות של אי-סובלנות. חשוב לזכור, כי אלימות מילולית היא צעד אחד לפני אלימות פיסית. חשוב לזכור כי ביטויים כמו: "עוכרי ישראל", "סכין בגב האומה", מחד גיסא, או "פאשיסטים", "גזענים" ו"משיחיים", מצד אחר, הם ביטויים שבדרך עקיפה תרמו גם לדיון הזה.

על מנת למנוע הישנות מקרים נוראים שכאלה, עלינו להקפיד בלשונו. אם נדע לעשות כן ואם נדאג שערכי הדמוקרטיה ייטמעו בכל אזרח מאזרחי מדינת ישראל, משמאל ומימין, נוכל כולנו יחד לשמור ולמנוע מעשים כמו רצח אמיל גרינצווייג, זכרו לברכה.

לא הסכמתי ואינני מסכים עם דעותיו של אמיל גרינצווייג ועם דעות חבריו, אך, כפי שנאמר, איאבק ככל יכולתי כדי לאפשר להם לחיות ולהתבטא.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת זנדברג. חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, בבקשה. תשיב על ההצעות שרת החינוך והתרבות.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בני משפחתו של אמיל גרינצווייג, שוחרי השלום, יהודים וערבים, בארץ הזאת, אנו מציינים היום יום זיכרון לאדם שבחיינו ובמותו סימל את התקווה לחיים טובים יותר, לחיים של שלום בארץ הזאת.

הפגנת הליפידים של "שלום עכשיו", שצעדה לפני עשר שנים ובמהלכה נרצח אמיל, תבעה ליישם את דוח ועדת-כהן ולפטר את השר שרון מכהונתו כשר הביטחון על אחריותו לטבח במחנות הפליטים סברה ושתילה. הטבח ההוא היה פשע מחריד, שהוציא 400,000 איש לעצרת הפגנה בתל-אביב. ולכן השתתפותו של אמיל באותה הפגנה היתה ונשארה מסר של מחאה מוסרית ופוליטית נגד טבח המוני, אך גם נגד גירוש המוני ונגד רצח מצטבר של פלשתינים, בכללם ילדים רבים. המסר היה ונשאר מאבק נגד המשך מצב הכיבוש, שמפיל קורבנות של בני שני העמים. אחד הקורבנות האלה היה אמיל, קורבן של רצח פוליטי.

בימים ההם, לפני עשור, שלטה בארץ ממשלת הליכוד, שניהלה אז מסע הסתה מאורגן נגד המתנגדים הפוליטיים שלה. מי שהתנגד אז למלחמת לבנון ולמדיניות ממשלת בגין-שרון –

נעמי בלומנטל (הליכוד):

ממתי הליכוד ניהל מסע? איזה מין הסתה זו? את מסיתה עכשיו.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

– כונה אז "בוגד", "סוכן אש"ף", והואשם בתקיעת סכין בגב.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

זו הסתה, מה שאת מדברת עכשיו זו הסתה. מי ארגן מסע?

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

שרון עצמו כינה את יריביו הפוליטיים בתואר "גיס חמישי". ולכן, מי שהשתמש בביטויים האלה הכין את הרצח של אמיל. אמיל היה קורבן של ההסתה הזו.

היו ונתרו בחברה הישראלית שני קווים מדיניים, שתי גישות, שתי עמדות מוסריות, והוויכוח ביניהם נמשך. הייתי רוצה שהמסורת, שהמורשה הפוליטית-המוסרית של אמיל גרינצווייג תהיה נר לרגליה של ממשלה זו. הרי כשתקום ועדת חקירה, וועדת חקירה כזאת תקום ותחקור את פשעי הכיבוש, יישאלו שאלות כואבות לגבי כל מה שקרה בכל השנים מאז 1967 – –

נעמי בלומנטל (הליכוד):

יחקרו גם דברים אחרים, ואז אנחנו נראה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

– – והתשובות יחשפו את עיוותי המדיניות שבעטיה נהרגים ילדים יהודים וערבים ובוגרים יהודים וערבים.

מורשתו של אמיל גרינצווייג, פעילותו ועבודתו האקדמית היו מחויבות להבנה יהודית-ערבית ולזכויות האדם. אני מצטערת על שממשלות ישראל, לרבות הממשלה הנוכחית, לא לקחו מורשה זאת ולא אימצו אותה.

רק השבוע שב ועלה על סדר-היום עניין ההמלצות בנושא לחץ פיסי מתון בחקירות. שוב עלה הנושא של מענים ומעונים, של חוקרי שב"כ שזוכים למעשה לחסינות מפני תביעה פלילית ולחנינה מראש, ואינם עומדים לדין. ושוב אלה התובעים חקיקת חוק נגד עינויים זוכים לכינויים מעליבים, ומכנים אותם בתקשורת "עסקני ועדים פוליטיים, המחטטים במתקני החקירה של השב"כ". ושוב בקהות-חושים, כאילו לא קרה מה שקרה לפני עשר שנים, תוקפים את מי שהיום לוחם למען זכויות האדם בארץ ובשטחים. ושוב, כמו בעבר, מנסים להסית נגדם, ועלולים לגרום לתוצאות עגומות.

כאשר אנחנו היום, יהודים וערבים, נשבעים שוב אמונים למורשתו של אמיל גרינצווייג, אני רואה בזאת שבועת אמונים להתנגדות לכיבוש ולחתיירה לשלום, שלום שיממש את זכותם של שני העמים, הישראלי והפלשתיני, למדינה, לביטחון, לפריחה כלכלית ותרבותית. זוהי גם שבועת אמונים לדמוקרטיה, לחופש הדיבור, לסובלנות, לביעור הגזענות וכל צורות האפליה כלפי הערבים, כלפי נשים, כלפי כל מי שמופלה לרעה.

בתל-אביב בכל בוקר הולך לגן ילד ששמו אמיל. הוריו רצו בדרך זו להנציח את זכרו של אמיל גרינצווייג. אמיל הקטן שהולך לגן, ואמילים רבים אחרים, אם משום ששמו אמיל, אם משום שבהשקפותיהם הם רואים את עצמם כממשיכי דרכו של אמיל גרינצווייג, הם הערובה לכך שישראל תהיה מדינה שוחרת שלום, שוחרת דמוקרטיה ומכבדת את זכויות האדם. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי. שרת החינוך והתרבות, בבקשה.

שרת החינוך והתרבות ש' אלוני:

אדוני היושב-ראש, מכובדי חברי הכנסת, משפחת גרינצווייג, חברים, לפני כמה ימים הייתי אורחת של תא העיתונות הזרה. אחת השאלות שהם שאלו אותי היתה: האם תהיה במדינת ישראל מלחמת אזרחים? תשובתי היתה מהירה ופשוטה: לא. לא, משום שיש לנו טראומה של חורבן ושל מלחמות אזרחיות. אבל שמחתי שלא שאלו אותי, האם ייתכן שתהיינה אצלנו עוד רציחות פוליטיות על רקע של קנאות לאומנית, דתית או אחרת. מפני שעל שאלה כזו קשה לי יותר לענות.

לא תהיה מלחמת אזרחים, בגלל הטראומה העמוקה בקרב המנהיגות, מבחינה היסטורית, המופנמת עמוק עמוק בשל כל צורות החורבן שהעם הזה עבר. אבל הדמוקרטיה במדינת ישראל עדיין איננה מופנמת.

אנחנו ראינו כאן דוגמה למושג סובלנות, לנגד עינינו ראינו. סובלנות אין פירושה קונסנסוס, סובלנות אין פירושה להחניף זה לזה, סובלנות אין פירושה לעגל את דעותי. סובלנות פירושה שלי יש הזכות ולזולתי יש הזכות לומר את דברי הפולמוס שלנו במלוא חריפותם, וחובתו של המאזין להקשיב, וחובתי להקשיב לזולתי כאשר הוא יאמר את דבריו במלוא חריפותם, מפני שאנחנו כאן חלוקים ויש לנו השקפות עולם, וסובלנות בדמוקרטיה פירושה שלכל אחד הזכות לומר במלוא התקיפות את השקפת עולמו גם אם היא נוגדת בתכלית את השקפת העולם של זולתו, ולתבוע שיקשיבו לו.

יתירה מכך, לא רק שחייבים להקשיב זה לזה, אלא – וזהו מבחן נוסף לסובלנות – חייבים להבין, שכאשר אדם שאני מתנגדת לחלוטין לכל השקפתו הפוליטית אומר את דבריו, אין הוא בוגד, ואין הוא סוכן זר, ואין הוא גיס חמישי, ואין הוא אנטי-לאומי, ואין הוא אנטי שום דבר. הוא רק חושב שונה ממני. אבל נאמנותו, כוונתו, המניע שלו, באיזו זכות אני יכולה להטיל בהם דופי?

אני לא מתנצלת, אבל עם כל ההתנגדות העמוקה והקיצונית שלי לעמדתם של הקנאים מ"גוש אמונים", בראשותם של הרב לוינגר ואחרים, לדברים הנוראים שאמר פה מעל במה זו אריק שרון בתקופת מלחמת לבנון, לדברים הכואבים והנוראים והדמגוגיים שאמר מנחם בגין בכיכרות באותן בחירות של 1981, האם עלה בדעתי אי-פעם, למרות אותה התנגדות עמוקה, לעלות ולומר שהם בוגדים? שכוונתם היא כוונת סרק, שאין הם אוהבים את ארצם ואת עמם? שאין הם רוצים להביא – לשיטתם – את מה שהם חושבים לטוב ולנכון?

הדמוקרטיה אינה מופנמת מפני שלא למדנו להכיר, שכאשר זולתי אומר דברים שאני מתנגדת להם, אנחנו פשוט חלוקים, אבל הכוונות, המסירות, הרצון שלו להיות איש פוליטי ולהוליך את העם בדרך אחרת מהדרך שלי נובעים ממניעים שהם מניעי אמת.

רק כאשר נבין את זה בתחום של הדת, בתחום של האמונה, בתחום של המוסר ובתחום הפוליטי, ונדע להקשיב לאחר ולחלוק עליו, בלי לעשות החלקות וליטופים וטשטוש של האמת שלנו, כאשר נדע כך להקשיב, גם לא נצטרך לאיים ולצפות שמישהו ימות לצורך משתה, ולא נצטרך לפגוע באנושיות של האחר, ועוד כהנה וכהנה.

אז גם נבין אולי, שבחיי חברה, בחיי מדינה, בחיים הדינמיים אין אמיתות מוחלטות. נכיר בכך שאין אמת מוחלטת, וגם האמת שלי ייתכן שיש בה טעויות ואולי בעוד זמן ניווכח שהיו בה טעויות רבות.

אבל יש אצלנו המבינים את הדמוקרטיה בכך, שיש חופש דיבור רק למי שיש לו אמת מוחלטת, ומי יש לו אמת מוחלטת? אותו דובר הנושא אתו את הנשק או המתייהר או המתיימר לדעת טוב מאחרים.

אנחנו חיים בתקופה, שבה עדיין לא הפנמנו את הבסיס הזה של דעות מתחלפות. עדיין לא הפנמנו את העובדה שיש לאנשים זכות לחשוב אחרת, וחובתנו לדעת להקשיב להם, גם אם יש אמת אחרת.

כל מנהיג שעומד פה ומכה בשוט לשונו ומפזר בקלות מלות של "בוגדים, גיס חמישי, כופרים", ועוד כהנה וכהנה, יש לו חסידים שוטים החושבים שהם חייבים לבצע. ולא כל כך מן המנהיגים אני פוחדת – ולכן אני אומרת שלא תהיה פה מלחמת אזרחים – כי אם מהסתה של חסידים שוטים, המחליטים שהם יבצעו את אשר אומרים להם מנהיגיהם שכדאי שיקרה, או המטילים פגם ופסול בזולתם.

אני פוחדת מכך בחברה שיש בה תסכול גדול, מרי גדול, יצרים וגם רוגז. ויש סיבות לתסכולים, למרי ולרוגז. יותר מכך, יש גם הרבה פחדים. קל מאוד להסית בעם, שבו הנשק מצוי בשפע אצל הרבה מאוד חסידים שוטים.

חברי, חבר הכנסת אולמרט, בבקשה.

היו"ר ע' עלי:

גברתי שרת החינוך והתרבות, עם כל הכבוד, את הישיבה אני מנהל. את נואמת.

שרת החינוך והתרבות ש' אלוני:

הוא ביקש לשאול שאלה.

היו"ר ע' עלי:

את נואמת. הוא רוצה לבקש, יבקש מהיושב-ראש.

שרת החינוך והתרבות ש' אלוני:

אני מבקשת את סליחתך.

הי"ר ע' עלי:

אני לא מרשה כעת; אחר כך. בבקשה, נא להמשיך.

שרת החינוך והתרבות ש' אלוני:

אדוני היושב-ראש, אני מבקשת את סליחתך.

ישבתי היום עם אנשים חשובים, אורחים נכבדים של המדינה, יחד עם טדי קולק, והצטרכתי להתנצל ולהודיע שאני באה לכאן. שנינו, טדי ואני, הסברנו לאורחים, שהאיש אמיל גרינצווייג, באותו מוות נורא, באותו יום נורא, הציל רבים-רבים אחרים. וכתוצאה מכך חלה הפוגה, והיד המחזיקה ברימונים ובנשק קצת התאפקה. אולי כיוונה אותם לא ליהודים, לא למסגרת של הטראומה.

אני רוצה לקוות שאנחנו נעמיק, ואנחנו עושים זאת, אבל אנחנו בבית הזה, כמנהיגים, כמי שרואים אותם ושומעים אותם, נעמיק את המודעות ואת התודעה של מהי סובלנות ומהי דמוקרטיה בתחום של חופש הביטוי. יהיו הדברים חמורים והפלוגתא קשה, לא להסית לרצח ולמוות ולא לקרוא למי שאתה חולק עליו בוגד, גיס חמישי, אנטי ציוני ואנטי יהודי, ולא בשמות אחרים ובתקוות אחרות לסופו, אלא לדון אתו עניינית, לדעת, להדגיש ולהסביר על מה אנחנו חולקים.

להשאיר את הטקסטים של מי שחושב כך ומי שחושב כך בפני מי שצריך להכריע. יותר מדי טקסטים שונו בארץ הזאת, יותר מדי טקסטים סולפו בארץ הזאת, יותר מדי בעלי-בתים חשבו, שבשם אמת מוחלטת ודת מותר להם לסלף ולהכתים ולבזות את הזולת.

אנחנו חוזרים לערך האדם, לשוויון האדם ולכך שאנחנו רוצים כאן לקיים דמוקרטיה. נחזור ונזכיר את הדברים האלה היום ובכל יום ובכל מקום, כי להפנים את הערכים האלה – זו דרך ארוכה וקשה ומחייבת התמדה, ואל נעזבנה ולו גם ליום אחד. תודה רבה.

הי"ר ע' עלי:

מה את מציעה?

שרת החינוך והתרבות ש' אלוני:

אני מציעה, רבותי, הדיון התקיים, הדברים נאמרו, ונסתפק בכך.

היו"ר ע' עלי:

אני רוצה להבהיר. לפני כן ביקש חבר הכנסת אברהם יחזקאל לשאול שאלה, ואני לא אפשרתי לו. בא חבר הכנסת אהוד אולמרט וביקש. אילו אפשרתי לו, היו אומרים כאן שאני נוהג מנהג איפה ואיפה. הצעתי לחבר הכנסת אברהם יחזקאל להציע הצעה אחרת אם הוא רוצה לדבר. אם המציעים יסתפקו בתשובת השרה, לא תהיה לו הזדמנות להציע הצעה אחרת. על כן, אם השרה מסכימה, אני אאפשר לחברים לשאול שתיים-שלוש שאלות. יתחיל חבר הכנסת אברהם יחזקאל, אחריו – חבר הכנסת אהוד אולמרט.

אברהם יחזקאל (העבודה):

האם לא ראוי להדגיש את חשיבות האחריות ליצירת אווירה טובה? נדמה לי שצריך לומר, שמי שיצר את האווירה למעשה לא לחץ על ההדק, אלא יצר היתר ללחוץ על ההדק.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת אהוד אולמרט, בבקשה.

אהוד אולמרט (הליכוד):

ברצוני לומר לשרת החינוך והתרבות את ההערה הבאה משום שאני מסכים עם הדברים שהיא אמרה ולא חולק עליהם. הייתי מרגיש נוח יותר אילו היו הדוגמאות שהיא הביאה שומרות על דבריה. בכנסת הזאת נשמעו הרבה פעמים דברים חריפים, בוטים וגם מוגזמים – על במה זו ועל במות מחוץ לכנסת. לא תמיד הם היו רק בכיוון אחד. המידה של הסכנה, החומרה וחוסר הפגמת הערכים שהביטויים הללו משקפים נכונה לא רק מצד אחד לצד אחר, אלא לכל הכיוונים.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת אברהם רביץ, בבקשה. רבותי חברי הכנסת, אני ניסיתי בתחילת הישיבה לשוות לישיבה הזאת אופי תרבותי ורגוע. הנושא טעון, ואני מבקש מכם לאפשר לי זאת. לכן לא אפשרתי קריאות ביניים ופתחתי כפי שפתחתי. אני מבקש לסיים את הישיבה כפי שהתחילה.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אני מבקש לשאול את שרת החינוך. גם כאשר כולנו מסכימים וחושבים שחופש הביטוי והערך של הדמוקרטיה הם חשובים ונחוצים, האם לא כדאי להשתמש בחופש הביטוי בחיסכון כאשר הדברים, הדיבורים, המלים, פוגעים בזולת ובקבוצות של אנשים?

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת אליעזר זנדברג, אתה אומנם דיברת, אבל משפט אחד בבקשה. גם לא ניצלת את כל הזמן שעמד לרשותך.

אליעזר זנדברג (צומת):

גברתי השרה נתנה למעשה בתחילת דבריה הגדרה שלה למונח סובלנות. אני פשוט רציתי לומר את דברי בעניין הזה. להגדרתי, סובלנות זה לתת לאחרים לבוא ולומר את הדברים. כפי שאינני יכול לאסור עליהם, כך אינני יכול לכפות על אדם לשמוע. ברגעים מסוימים אני מאמין שהיעדרות, וכתוצאה מכך הפרעה ושיסוע הדברים, יש בהם יותר סובלנות מאשר ישיבה ושמיעת דברים, שאולי יש בהם העדר רגישות.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה. שרת החינוך, בבקשה.

שרת החינוך והתרבות ש' אלוני:

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת יחזקאל, כמובן, ואני לא הרחבתי על כך את הדיבור, מעצם החירות נובעת האחריות. במקום שאין אחריות בצד חירות יש אנרכיה ואין חברה. לא במקרה יש לנו חג החירות ואחריו בא חג מתן תורה. קיבלת חופש, אתה צריך חוק כדי לרסן אותך. וכך בכל מקום יש החירות ולידה באה האחריות. בכל עניין יש אחריות.

אני לא נכנסת לאחריות הפלילית. אני רמזתי בדברי מספיק כאשר אמרתי, שיש אנשים שמעל דוכן זה או מעל דוכן אחר או מעל במה אחרת או מול ארון ספרים פתוח – ואנחנו יודעים איזה סוג ארון ספרים, שלידו מוציאים השבעות למיניהן וקללות למיניהן – אומרים דברים המביאים אחר כך לחסידים שוטים העושים את המעשה, שאחר כך הכול מתחרטים עליו. זו האחריות של המנהיג ושל איש הציבור, שידע להיזהר בדבריו שמא יגיעו למים רחוקים וסופם מי ידע.

אדוני חבר הכנסת אהוד אולמרט, אתה צודק, ואני מקבלת את הדברים שאתה אומר. לא עולה בזיכרוני, ואני יושבת בבית הזה למעלה מ-20 שנה, אף מקרה שמישהו קרא מהמחנה האחר לצורך האיזון: בוגדים, גיס חמישי, אנשים שצריכים למות וכו'. אם אתה תזכיר, אני מבקרת גם – – –

אהוד אולמרט (הליכוד):

כשקראו לראש הממשלה המנוח, מנחם בגין, רוצח, זה היה בסדר?

שרת החינוך והתרבות ש' אלוני:

אני מקבלת את דבריך, וזה לא היה בסדר. פשוט לא זכרתי.

רן כהן (מרצ):

מכות הוא לא קיבל, אנחנו קיבלנו.

שרת החינוך והתרבות ש' אלוני:

אני רוצה לומר לחבר הכנסת רביץ, בשפה ובסגנון שלא לפגוע באמירות או באינטרפרטציות שונות, בסוג אנשים שלהם יש אמיתות מוחלטות, אפשר להביא לסתימת פיות מלאה. אני חושבת שלא צריך להגיד דברים להכעיס, אבל השקפת עולם, אינטרפרטציה אחרת ודרכי מחשבה על טקסטים שונים, בדרך שונה, הם חלק מחופש הביטוי, ועל כך יש לעמוד היטב ולהקפיד. תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשרת החינוך. רבותי חברי הכנסת, הצעת השרה היא להסתפק בתשובתה. אני מבקש לדעת, האם חבר הכנסת טמקין מסתפק?

בנימין טמקין (מרצ):

כן.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת יוסי כץ?

יוסי כץ (העבודה):

כן.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת זנדברג?

אליעזר זנדברג (צומת):

כן.

היו"ר ע' עלי:

חברת הכנסת גוז'נסקי?

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

כן.

היו"ר ע' עלי:

היות שכולם הסתפקו בתשובת השרה, אנחנו מסתפקים בתשובתה ואין הצבעות.

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ע' עלי:

חברי הכנסת, הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת –

לקריאה ראשונה, מטעם חברי הכנסת: הצעת חוק מס הכנסה (הטבות לחיילים משוחררים) (הוראת שעה) (תיקון מס' 4) (תחילת עבודה מזכה), התשנ"ג–1993, של חבר הכנסת בנימין טמקין; הצעת חוק לתיקון פקודת הכלבת (מס' 3) (אגרות), התשנ"ג–1993, של חבר הכנסת אברהם פורז. הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (מעטפות הצבעה) (הוראת שעה) (תיקון), התשנ"ג–1993, של חבר הכנסת יצחק לוי. תודה.

היו"ר ע' עלי:

רבותי חברי הכנסת, הישיבה הבאה תתקיים, אם ירצה השם, ביום שני, כ"ד בשבט התשנ"ג, 15 בפברואר 1993, בשעה 16:00.

ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 15:33.